

ÍNDEX UAB D'ACTIVITAT TURÍSTICA

Prediccions per a la temporada 2001 a Catalunya

Juny 2001

Direcció i redacció

Josep Oliver i Alonso

Investigador

Albert Roca i Parés

Ajudants de recerca

Sònia González Raya

Àngel Díaz Chao

Iñigo Macías Aymar

Programador informàtic

Josep Pérez Garcia

Departament d'Economia Aplicada
Universitat Autònoma de Barcelona

© Escola Universitària de Turisme i Escola Superior d'Hoteleria de Catalunya

Vila Universitària. Campus de la UAB

08193 Bellaterra-Cerdanyola del Vallès (Barcelona)

Telèfon 93 580 93 55

Fax 93 581 74 95

eutdh@uab.es

www.euturisme-uab.com

Realització

Hores extraordinàries

Disseny gràfic original

Albert Roca i Orta

SUMARI

Introducció	5
L'Índex UAB d'activitat turística a Catalunya: situació actual i perspectives per al 2001	7
Taules annexes	14
La dotació del capital humà en el sector turístic a Espanya: les tendències de llarg termini	23
Canvis estructurals en la formació de la mà d'obra del sector turístic a Espanya, 1977-2000: una visió de conjunt	24
Les modificacions en la qualificació de la mà d'obra turística a Espanya: els canvis per edat i nivell d'estudis	29
Nivell d'estudis i sexes: aproximació a les modificacions en l'estructura ocupacional del sector turístic a Espanya, 1977-2000	36
Qualificació de l'ocupació, situació socioprofessional i tipologia contractual	38
La dotació del capital humà en el sector turístic a Catalunya: els trets diferencials amb Espanya	41
Conclusions finals: mercat de treball, canvi educatiu i demografia en el sector turístic a Catalunya i Espanya	52
Taules annexes	55
Nota metodològica: millores incorporades a l'estimació de l'Índex UAB d'activitat turística	83
Annexos	91
Abreviatures	91
Agrupacions geogràfiques	92
Índex de taules i gràfics	93
Bibliografia	96

INTRODUCCIÓ

Aquesta segona edició de l'Índex UAB d'activitat turística, elaborat per a l'Escola Universitària de Turisme i Direcció Hotelera de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) per l'equip del professor Oliver del Departament d'Economia Aplicada de la nostra universitat, incorpora tant les previsions sobre el creixement de l'activitat per al 2001 com una anàlisi específica sobre la formació dels ocupats en el sector.

Pel que fa a les prediccions de creixement per al 2001, les estimacions de l'Índex UAB suggereixen una notable desacceleració de l'activitat, des dels ritmes que finalment van acabar produint-se el 2000 (per sobre del 8%) fins l'augment esperat per al 2001, que superarà escassament el 3%. El deteriorament de la situació econòmica a la Unió Europea, en especial a Alemanya, i també el menor creixement esperat del consum a Catalunya i a Espanya constitueixen els arguments cíclics d'aquesta frenada. Addicionalment, els forts ritmes d'expansió dels exercicis del 1999 i del 2000 assenyalaven ja dificultats creixents per continuar amb aquesta expansió. Tanmateix, l'informe incorpora altres aspectes més preocupants en relació amb aquest alentiment, vinculats als forts augments de preus dels serveis turístics que han tingut lloc en els darrers anys i a la recuperació de l'oferta en alguns dels països que competeixen clarament amb Catalunya. Territorialment, aquest menor creixement es traslladarà en augments per sobre de la mitjana a les Terres de Lleida i els Pirineus i Prepirineus i la Costa Daurada i amb caigudes a Barcelona, la Costa del Garraf i el Maresme.

Juntament amb les estimacions sobre el creixement de l'activitat i dels ingressos generats per aquesta (estimats en una xifra molt important, superior als 1,7 bilions de pessetes), l'edició corresponent a aquest any incorpora, en la línia de subministrar materials d'elevat contingut informatiu per als agents del sector, un estudi de la qualificació de l'ocupació del sector turístic (definit àmpliament, incorporant l'hoteleria i la restauració, juntament amb les agències de viatges i els serveis annexos al transport) a Espanya i a Catalunya i la seva evolució en els darrers vint anys. Des d'una institució com l'Escola Universitària de Turisme i Direcció Hotelera, amb la vocació clara d'ajudar el sector a millorar la qualificació dels seus ocupats, creiem que el treball que es presenta ha de constituir un element de reflexió de la màxima importància per a tots els agents implicats en una activitat que, segons aquest mateix estudi, representa més del 10% del PIB a Catalunya.

Xavier Vives

Director general de l'Escola Universitària de Turisme i Direcció Hotelera de la Universitat Autònoma de Barcelona

L'ÍNDEX UAB D'ACTIVITAT TURÍSTICA A CATALUNYA: SITUACIÓ ACTUAL I PERSPECTIVES PER AL 2001

Després de la forta expansió de l'activitat turística el 2000, amb un avenç de l'Índex UAB d'activitat turística del 8,7% (definit com l'índex que sintetitza l'evolució del PIB que directament i indirectament genera l'ATC), els registres que s'esperen pel 2001 suggereixen un avenç notablement més moderat, del 3,4%, que deixaria enrere la forta expansió dels darrers dos anys 1999 i 2000 (amb un increment mitjà proper al 9,5%). Tanmateix, el creixement que s'espera per al 2001 no se situa massa lluny del que ha estat la mitjana de la dècada dels noranta, període en què l'activitat turística va augmentar a un ritme mitjà del 4,4% (període 1990-1999). Tot sembla apuntar, en conseqüència, que l'actual situació econòmica internacional i la

menor expansió del PIB i l'ocupació a Catalunya i a Espanya han fet retornar l'avenç de l'activitat turística a valors més compatibles amb els creixements de llarg termini.

Per orígens, la reducció més forta dels increments del 2000 s'espera que es produirà en el turisme espanyol, que hauria de disminuir la molt forta progressió de l'ocupació del 2000 (quan va créixer d'un espectacular 19,8%), fins a ritmes molt més moderats, del 3,8%. De la seva banda, el turisme estranger també disminuirà notablement l'expansió efectuada en l'exercici passat i situarà el seu avenç en un modest 2,8%. Com es comenta més endavant, aquesta moderació del creixement de

Índex UAB d'activitat turística a Catalunya i per components. 1990-2001

Taula 1

Valors absoluts de l'IAT Base 1997=100 i variació real anual en percentatges

	Valors absoluts 1997=100				Variació anual			
	Estranger	Espanyol	Català	Total	Estranger	Espanyol	Català	Total
1990	78,8	66,2	76,3	76,5	-0,9	15,7	16,1	2,9
1991	84,1	72,2	84,4	82,3	6,7	9,2	10,6	7,5
1992	83,3	75,1	84,0	82,1	-0,9	4,0	-0,5	-0,2
1993	86,5	72,0	77,0	83,1	3,8	-4,2	-8,3	1,2
1994	92,2	75,2	82,2	88,4	6,6	4,5	6,7	6,3
1995	92,4	83,8	88,9	90,7	0,3	11,5	8,2	2,6
1996	94,7	91,6	92,7	94,0	2,5	9,3	4,2	3,6
1997	100,0	100,0	100,0	100,0	5,6	9,2	7,9	6,4
1998	102,8	106,1	106,9	103,8	2,8	6,1	6,9	3,8
1999	115,2	111,9	112,0	114,3	12,1	5,5	4,8	10,2
2000	123,4	134,1	117,0	124,3	7,1	19,8	4,5	8,7
2001 ¹	126,9	139,2	124,0	128,5	2,8	3,8	5,9	3,4

1. Previsió.

Font: Índex UAB d'activitat turística a partir de dades de l'INE i de la Direcció General de Turisme.

l'activitat turística vinculada a la demanda exterior està estretament vinculada al refredament de les expectatives de creixement de l'economia europea en aquests darrers mesos i, més en particular, de la intensa davallada de la confiança de les llars a Alemanya. Finalment, el turisme dels catalans es mourà en una direcció diferent, de manera que amb un augment del 5,9% superarà els registres dels dos anys anteriors (quan va estar avançant per sota del 5%). D'aquesta manera, el conjunt del sector ingressarà aproximadament uns 1,7 bilions de pessetes corrents, amb un creixement del 8,5% en termes nominals i un 4,8% en termes reals (pessetes del 2000).

Les raons agregades que expliquen aquesta evolució suggereixen que continuarà la tendència de reducció de l'estada mitjana, mentre que les pernoctacions augmentaran notablement menys i, al mateix temps, també s'incrementaran en menor quantia el total de viatgers. D'aquesta manera, mentre aquests darrers augmentaran d'un 3,8% (davant del 4,4% del 2000), les pernoctacions ho faran en un 1,9% (davant del molt més important avenç del 5,1% del 2000), mentre que la despesa mitjana presentarà una davallada de l'1,9%, en línia amb les caigudes de la majoria d'anys de la dècada del noranta. Finalment, aquest menor crei-

xement del sector turístic el 2001 mantindrà pràcticament inalterat el seu pes sobre el total del PIB català, al voltant del 10,5% del PIB (vegeu la taula 8 a l'annex d'aquest apartat).

Els principals elements que justifiquen aquestes expectatives de menors augments de l'activitat turística es deriven del refredament del creixement econòmic el 2001, tant a Espanya i a Catalunya com a la resta d'Europa i del món. En efecte, en el cas espanyol és prou conegut que el creixement de l'activitat total i del consum en particular han estat revisats a la baixa a mesura que l'any avançava, i s'espera que el consum de les llars espanyoles progressi a ritmes propers al 3%, des de valors al voltant o per sobre el 4% el 2000. Un menor augment de l'ocupació, el deteriorament de la renda de les llars per l'acceleració de la inflació i el drenatge de l'IRPF (en no modificar-se la tarifa de l'impost per adequar-la a la inflació) i unes expectatives menys clares pel que fa al futur immediat expliquen parcialment aquesta menor pressió de la demanda de serveis turístics catalans i espanyols sobre el total. Tanmateix, aquesta evolució és notablement més positiva de la que s'espera en relació als turistes estrangers, més afectats que els catalans o espanyols pel clima d'incertesa i de refredament econòmic que s'està estenent per la Unió

Taula 2

Índex de confiança de les famílies als principals països de la UE. 1997-2001

Salos nets mitjans de l'any

	1997	1998	1999	2000	2001 ¹
Alemanya	-19,3	-6,8	-3,4	-2,2	-0,1
Àustria	-12,4	-3,3	3,0	0,8	-0,7
Bèlgica	-21,7	-5,6	-1,9	9,3	9,2
Dinamarca	8,8	2,6	-2,6	2,8	-1,7
Finlàndia	15,4	14,7	13,8	13,1	7,0
França	-19,7	-9,8	-4,1	-1,2	1,5
Grècia	-25,8	-29,3	-14,6	-7,2	-13,8
Holanda	16,7	21,6	18,8	22,7	5,1
Irlanda	18,3	17,2	19,8	17,6	7,5
Itàlia	-21,7	-11,1	-12,3	-11,9	-9,0
Portugal	-10,3	-4,9	-5,2	-14,3	-19,3
Regne Unit	4,1	-0,4	0,8	-0,2	1,7
Suècia	0,6	5,5	9,4	15,8	6,0
UE-15	-11,3	-4,1	-1,8	-0,3	-1,1

1. Previsió.

Font: Índex UAB d'activitat turística a partir de dades de la Comissió Europea.

Europea i pel món. Des d'aquest punt de vista, la taula 2 reproduïx els resultats de les estimacions efectuades respecte de l'índex de confiança de les llars europees per a cadascun dels països de la Unió. Com es pot observar amb claredat, i amb l'excepció de França, tots els països de la Unió Europea presenten deterioraments en la confiança de les famílies. Globalment, el conjunt de la Unió dels quinze països empitjora la confiança. Aquest deteriorament general acabarà repercutint en un augment en el nombre total de viatgers procedents de la Unió de solament el 3% (davant el 5% del 2000), mentre que de la resta del món tampoc s'espera un increment gens important (0,3%). Des d'aquest punt de vista, destaca França com el país que per la seva importància relativa (aportava el 18,2% de tots els viatgers el 2000, amb més de 2,3 milions, vegeu la taula 3) més creixeran els viatgers procedents d'aquest país (augment del 9,6%, tot i que força per sota el 21% d'increment del 2000). En canvi, Alemanya presentarà el perfil oposat (caiguda de 4,3%, fins poc més d'1,4 milions de viatgers), tant pel deteriorament de la seva situació econòmica com per la millora en les condi-

cions de l'oferta d'altres destinacions turístiques (Croàcia, Turquia). Aquest mateix perfil baixista cal esperar-lo d'Itàlia (caiguda de 13,0%), mentre que el Regne Unit mostraria una situació similar a la francesa (augment del 7,9% en el total de viatgers esperats pel conjunt del 2001).

Aquestes previsions pel conjunt del 2001 ratifiquen les tendències conegudes amb dades del primer trimestre d'enguany. En efecte, en les taules 9 i 10 de l'annex a aquest apartat es reproduïx l'evolució dels viatgers, pernoctacions i estada mitjana i del grau d'ocupació hotelera, personal ocupat i reserves a tres mesos del primer trimestre d'enguany. A la seva vista es ratifica aquesta visió d'un exercici prou positiu però clarament menys expansiu que el 2000. Així, el total de viatgers a Catalunya va augmentar d'un 3% en relació al primer trimestre del 2000, per un comportament més positiu dels viatgers estrangers (3,5%) que dels catalans i espanyols (2,7%). Cal tenir present tanmateix, que el deteriorament de l'economia alemanya i, en general, del conjunt de l'àrea de l'euro ha començat a fer-se més perceptible ja a la primavera que a prin-

Viatgers estrangers en establiments hotelers a Catalunya. 1999-2001

Valors absoluts en milers de persones, taxes de variació anuals en percentatges i pes en percentatge

	Taxes de variació			Pes			Valors absoluts		
	1999	2000	2001 ¹	1999	2000	2001 ¹	1999	2000	2001 ¹
França	24,8	21,0	9,6	15,5	18,2	19,5	1.919,9	2.323,0	2.545,5
Alemanya	19,1	-15,5	-4,3	14,7	12,1	11,3	1.819,6	1.537,1	1.470,4
Regne Unit	11,5	29,0	7,9	13,6	17,1	18,0	1.684,6	2.173,9	2.345,4
Països Baixos	16,9	-27,4	19,7	7,2	5,1	5,9	890,8	646,6	774,1
Itàlia	16,9	6,6	-13,0	8,8	9,1	7,8	1.091,6	1.163,4	1.012,1
Bèlgica	7,6	-22,0	-5,6	5,0	3,8	3,5	617,3	481,6	454,7
Àustria	-29,6	-2,9	7,6	0,6	0,6	0,6	73,7	71,6	77,0
Dinamarca	6,8	-16,4	-4,5	1,0	0,8	0,7	118,1	98,7	94,3
Finlàndia	35,9	-4,0	-4,0	0,5	0,5	0,5	65,6	63,0	60,4
Grècia	32,8	121,4	69,1	0,4	0,8	1,3	46,5	103,0	174,1
Irlanda	46,4	10,4	-25,0	0,5	0,6	0,4	64,9	71,7	53,8
Luxemburg	111,0	15,7	14,3	0,2	0,2	0,2	24,1	27,9	31,8
Portugal	14,2	27,8	-25,0	1,9	2,3	1,7	230,3	294,2	220,6
Suècia	34,6	21,6	7,8	1,3	1,6	1,6	164,0	199,4	214,9
Total UE	17,1	5,0	3,0	71,0	72,6	73,2	8.811,1	9.254,9	9.529,2
Resta del món	6,5	-3,2	0,3	29,0	27,4	26,8	3.600,0	3.484,7	3.496,6
Total estrangers	13,8	2,6	2,2	100,0	100,0	100,0	12.411,1	12.739,6	13.025,8

1. Previsió.

Font: Índex UAB d'activitat turística a partir de dades de l'INE i de la Direcció General de Turisme.

Taula 3

cipi d'any, cosa per la qual s'espera que afecti més intensament en els mesos que encara han de transcórrer. De la seva banda, les pernoctacions han crescut força per sota l'augment dels viatgers (un 1% en total), amb caigudes de les dels espanyols i catalans i augments més rellevants dels estrangers. Finalment, l'estada mitjana també s'ha reduït, d'un 2%. La taula 10 il·lustra sobre altres elements conjunturals des de la demanda i l'oferta. Així, les places ocupades en establiments hotelers van mantenir pràcticament constant el grau d'ocupació en els tres primers mesos de l'any (vora el 42,6%), mentre que les places reservades a tres mesos (en percentatge de les disponibles) s'incrementaven molt modestament (des del 10,5% a l'11,7%) i l'ocupació en el sector continuava progressant a bon ritme (5,9%).

En definitiva, amb l'excepció de l'avenç de l'ocupació, la resta d'indicadors disponibles en el primer trimestre d'enguany ratifiquen la visió d'un exercici econòmic, el del 2001, que no mostrarà la forta expansió dels dos anys anteriors. Causes conjunturals poden estar en la base d'aquesta reducció, tot i que les devaluacions de la lliura turca, la millora en la situació política d'altres destinacions alterna-

tives a les catalanes (Croàcia, per exemple) i la pèrdua de competitivitat originada per la forta expansió dels preus dels serveis turístics poden ajudar a explicar, si més no parcialment, el deteriorament que el 2001 apunta. Des d'aquest punt de vista més estructural cal advertir de la preocupació que genera la darrera evolució dels preus dels serveis turístics en el nostre país, amb un augment interanual a l'abril del 2001 del 3,4% que, tot i situar-se per sota els registres de la mitjana espanyola, o de la d'Itàlia i Grècia, està representant una clara pèrdua de competitivitat en relació amb altres destinacions menys costoses.

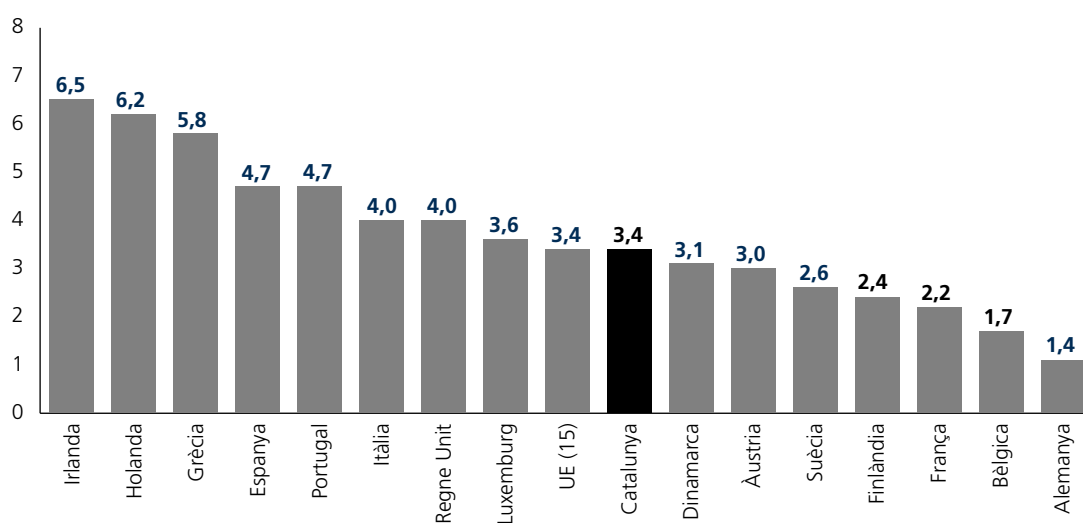
Territorialment, aquest increment de l'activitat turística tindrà translacions força diferenciades amb diferències més importants que les que es van acabar produint el 2000. Des d'aquest punt de vista, les marques turístiques més especialitzades en el *nou turisme*, de muntanya o rural, serien les que, si els elements atmosfèrics es comporten adequadament, més creixerien.

Així, les Terres de Lleida continuarien creixent per sobre la mitjana del país, com ha succeït en altres moments d'aquesta dècada dels noranta. Des d'a-

Gràfic 1

Preus al consum de l'hoteleria i la restauració a Catalunya i als països de la UE. Abril del 2001

Taxes de variació interanual de l'IPC harmonitzat per als països de la UE i IPC per a Catalunya (%)

Font: Índex UAB d'activitat turística a partir de dades de l'INE i de l'Idescat.

quest punt de vista, han de destacar-se dues consideracions. En primer lloc, el baix pes de les Terres de Lleida en el total de l'activitat turística del Principat (d'un 1,2%, vegeu la taula 5) i, en conseqüència, el reduït efecte sobre l'activitat turística total. En segon lloc, el fet que aquesta activitat parteixi de bases relativament molt baixes i, per tant, amb una potencialitat de creixement prou rellevant. Algunes dades serviran per comprendre millor el que es postula. En efecte, tot i que les Terres de Lleida representen solament vora d'un 1% de l'activitat turística a Catalunya, les previsions per al 2001 apunten que hauria d'atendre a més d'un milió de viatgers, un 2,5% del total de viatgers a Catalunya, amb un augment sobre el 2000 proper al 10% (vegeu la taula 11 de l'annex a aquest apartat). D'aquest total, el gruix serien espanyols i catalans (uns 900.000), que augmentarien el seu volum en un 6,4% i explicarien més del 4% del total de viatgers espanyols i catalans el 2001 (taula 13). En canvi, el turisme estranger només representarà el 0,9% del total català a les Terres de Lleida, tot i l'important augment del 33,6% que s'espera (i un volum absolut lleugerament inferior als 200.000) (taula 12). Globalment, aquesta activitat hauria de generar uns 20.000 milions de pessetes, un 1,2% del total (taula 14), amb un fort augment sobre les dades del 2000, proper al 20%. Les raons darreres d'aquesta expansió es fonamenten en la relativa especialització d'aquest turisme, igual que el dels Pirineus i Prepirineus en la demanda interna catalana i, en menor mesura, en l'estrangera procedent de França.

A la marca de les Terres de Lleida segueix la dels Pirineus i Prepirineus, que globalment hauria de créixer un 11,4%, també força per sobre la mitjana del 3,4% català, situant el seu pes sobre l'activitat turística catalana en l'1,8%. Igual que amb les previsions relatives a les Terres de Lleida, i amb més intensitat que en aquesta marca, les raons d'aquesta forta expansió deriven de la dominància del turisme català i espanyol en el total de l'activitat turística, juntament amb una certa especialització en turisme francès. En efecte, i com s'analitza extensament més avall, les relativament bones perspectives de creixement de la demanda de consum de les llars catalanes i espanyoles, i la fortale-

sa del consum privat a França, permeten esperar aquests creixements, sempre que els factors meteorològics no afectin negativament la demanda. D'aquesta manera, als Pirineus i Prepirineus s'esperen un total de viatgers lleugerament superior als 2,2 milions, un 9,9% per sobre els registres del 2000, per un increment del 7,3% dels espanyols i catalans (vora 1,7 milions) i un augment més important, superior al 18%, dels turistes estrangers (vora els 600.000). Tot plegat, aquesta activitat hauria de deixar uns ingressos propers als 32.000 milions de pessetes, un 1,8% del total català.

En tercer lloc pel ritme d'avenç de l'activitat turística se situa la Costa Daurada, amb un augment també superior a la mitjana catalana del 7,8%, cosa que permet elevar la seva aportació al total de l'activitat turística fins el 27,1%. De fet, atesa la importància d'aquesta marca en el total català, aquest creixement tant per sobre les expectatives del conjunt del Principat indica que altres marques turístiques importants (en especial la Costa del Garraf, Barcelona i el Maresme) presenten registres força inferiors. En resum, la Costa Daurada atendria a un total superior als 11 milions de viatgers, cosa que representa un augment del 6,7% sobre els 10,5 milions del 2000, situant-se com la primera marca turística en volum de viatgers atesos, amb prop d'un 26% del total, una xifra en què ha tendit a mantenir-se (tot i que amb oscil·lacions a l'alça i a la baixa) en els darrers anys. La distribució d'aquests viatgers entre espanyols i catalans (uns 6,3 milions) i estrangers (vora els 5 milions) indica una més gran progressió d'aquests darrers en el 2001, que creixerien d'un 8,9% davant el 5,1% dels espanyols i catalans. Globalment, aquests viatgers deixaran uns ingressos que ultrapassaran els 450.000 milions de pessetes (un 13,1% per sobre els elevats registres del 2000), que representen més del 27% de tots els ingressos turístics del Principat, xifra només superada per la Costa Brava (que genera una mica més del 28%).

La Costa Brava tanca la relació d'aquelles marques turístiques que, juntament amb les Terres de Lleida, els Pirineus i Prepirineus i la Costa Daurada, han crescut per sobre el 3,4% de mitjana del país, amb un avenç del 5,2%. D'aquesta manera, la Costa Brava (amb un 28,4% del total de l'activitat el

Taula 4

Índex UAB d'activitat turística per marques turístiques. 1998-2001

Valors de l'índex UAB d'ATC base 1997=100 i taxes de variació real en percentatge

	1998	1999	2000	2001 ¹	Mitjana 1997-2001
ÍNDEX 1997=100					
Barcelona	107,3	117,1	128,0	126,3	115,7
Catalunya Central	106,1	122,4	132,3	134,2	119,0
Costa Brava	100,2	109,5	116,0	122,0	109,6
Costa Daurada	104,9	113,3	127,8	137,7	116,7
Costa del Garraf	102,3	112,6	119,9	119,4	110,8
Costa del Maresme	100,4	124,2	132,8	130,3	117,5
Pirineus i Prepirineus	108,8	121,7	128,9	143,6	120,6
Terres de Lleida	108,0	115,6	123,6	141,2	117,7
Catalunya	103,8	114,3	124,3	128,5	114,2
TAXES DE VARIACIÓ INTERANUALS					
Barcelona	7,3	9,1	9,3	-1,3	6,1
Catalunya Central	6,1	15,4	8,1	1,4	7,7
Costa Brava	0,2	9,2	5,9	5,2	5,2
Costa Daurada	4,9	8,0	12,8	7,8	8,4
Costa del Garraf	2,3	10,1	6,5	-0,4	4,6
Costa del Maresme	0,4	23,7	6,9	-1,8	7,3
Pirineus i Prepirineus	8,8	11,8	5,9	11,4	9,5
Terres de Lleida	8,0	7,1	6,9	14,3	9,1
Catalunya	3,8	10,2	8,7	3,4	6,5

1. Previsió.

Font: Índex UAB d'activitat turística a partir de dades de l'INE i de la Direcció General de Turisme.

2001) atindrà prop de 10 milions de viatgers, un 5,0% més que el 2000 (i un 22,4% del total), que generaran uns ingressos totals de 484.000 milions de pessetes aproximadament (un 10,4% per sobre els valors del 2000), i se situarà com la primera marca turística per aportació al total d'ingressos generats (un 28,4%). Aquests ingressos seran el resultat d'un increment del turisme espanyol i català proper al 6%, amb un volum absolut de 4,8 milions, i d'uns 4,9 milions d'estrangers (amb un augment sobre els registres del 2000 del 4,1%).

Ja s'ha indicat que la resta de marques turístiques presenten registres de creixement per sota els del conjunt del país. Entre aquestes tanmateix cal distingir entre la marca de la Catalunya Central (que tot i créixer per sota presenta una variació positiva) i les de la Costa del Garraf, Barcelona i Costa del Maresme que mostren caigudes en les seves expectatives de creixement, probablement vinculades als elevats ritmes d'expansió que es van registrar l'any

passat. Així, la Catalunya Central espera un increment en l'activitat turística d'un modest 1,4%, cosa que deixarà situada la seva aportació al total català en el 3,6% el 2001. Aquesta aportació serà el resultat d'un augment inferior al 4% en el total de viatgers (un 3,7% segons les nostres previsions), cosa que assenyalava un total absolut de viatgers d'uns 4 milions, i que se situa en la tendència creixent d'aquesta marca de tota la dècada dels noranta. A més a més, i com succeeix també amb les Terres de Lleida i els Pirineus i Prepirineus, la predominància del turisme català i espanyol és evident, amb un augment esperat d'aquests viatgers del 5,1% (i un volum absolut de 3,5 milions), davant la caiguda dels estrangers (-3,6%), que deixarà situada la seva aportació absoluta en un valor proper als 625.000 viatgers. Globalment, els ingressos que deixaran aquests 4 milions de viatgers son d'uns 61.000 milions de pessetes, generats en dues tercers parts pels turistes catalans i espanyols.

La Costa del Garraf segueix a la Catalunya Central en aquest *ranking* de marques turístiques ordenades segons el seu ritme de creixement el 2001, però presentant ja una caiguda lleugera de l'activitat turística, del -0,4%. Aquesta disminució de l'activitat prové d'un lleuger augment en el total de viatgers que espera la marca (d'un 1,3%), fins assolir els 4,1 milions (un 9,5% del total català). Aquest lleu increment en els viatgers es deu, bàsicament, a una reducció en el total dels estrangers (-3,2%), que cauran des dels 1,752 milions del 2000 als 1,697 que s'esperen pel 2001 i a un creixement del 4,7% en el total dels espanyols i catalans (des dels 2,3 milions del 2000 als 2,4 milions del 2001). Tanmateix, tot i aquest augment absolut, en termes d'ingressos nominals l'increment pel 2001 se situa en el 4,5% cosa que, atesos els augments en els costos dels *inputs* intermedis i en la mà d'obra, juntament amb la dinàmica de la demanda dels diferents mercats (estranger, espanyol i català) implica aquella lleu reducció en l'activitat mesurada en termes reals esmentada anteriorment.

La marca turística de Barcelona, pel seu costat, també mostra una lleu caiguda (-1,3%) de l'activitat turística que s'espera pel 2001, xifra que segueix a uns anys extraordinàriament positius (la mitjana de creixement del període 1998-2000 ha estat del 8,6%). Des d'aquest punt de vista, sembla que la conjunció d'aquests forts augments anteriors i el deteriorament de les expectatives dels consumidors europeus, juntament amb la davallada del consum espanyol i català, situa l'exercici del 2001 en aquesta lleugera davallada. Des del punt de vista del total de viatgers que s'espera absorbei-

xi la marca de Barcelona (uns 7 milions en total) la caiguda serà lleugerament menor (del -0,6%), reducció que expressa un comportament força diferenciat entre la relativament més important davallada dels viatgers estrangers (d'un -3,4%, des dels 5 milions del 2000 als 4,8 milions del 2001) i el relativament notable augment dels viatgers espanyols i catalans (6,3%, des dels 2 als 2,2 milions). Tanmateix, la predominància dels viatgers estrangers sobre el total explica l'evolució agregada. Des del punt de vista dels ingressos, la marca de Barcelona hauria de presentar un augment nominal del 3,5% (uns 420.000 milions de pessetes, un 24,6% del total català), per una aportació d'uns 300.000 milions pels estrangers (augment nominal de l'1,5%) i els 117.000 milions restants procedents de viatgers espanyols o catalans (amb un increment en pessetes corrents proper al 9%).

Finalment, la Costa del Maresme tanca la relació de les marques turístiques ordenades segons el seu ritme de creixement esperat per al 2001, amb una caiguda força similar a la de Barcelona, de l'1,8%. Aquesta deriva d'una reducció en el total de viatgers (del -1,0%, fins els 3,9 milions un 9,1% del total de viatgers al Principat) que, al seu torn, s'explica, a l'igual que en el Maresme i Barcelona, per un augment dels espanyols i catalans (4,7%, fins assolir els 1,2 milions) i una reducció dels estrangers (-3,2%, fins els 2,8 milions aproximadament). Aquesta evolució tindrà com a resultat un augment nominal dels ingressos del 3,0% (uns 125.000 milions de pessetes), com a resultat del creixement proper al 12% del turisme català o espanyol i el menor augment nominal de l'estranger (1,8%).

Pes de cada marca en l'activitat turística total de Catalunya. 1998-2001

Dades en percentatge

	Barcelona	Catalunya Central	Costa Brava	Costa Daurada	Costa del Garraf	Costa del Maresme	Pirineus i Prepirineus	Terres de Lleida	Catalunya
1998	25,8	3,5	28,9	25,6	6,3	6,3	1,7	1,1	100,0
1999	25,6	3,7	28,7	25,1	6,3	6,3	1,8	1,1	100,0
2000	25,7	3,7	27,9	26,0	6,2	6,2	1,7	1,1	100,0
2001 ¹	24,6	3,6	28,4	27,1	5,9	7,3	1,8	1,2	100,0

1. Previsió.

Font: Índex UAB d'activitat turística a partir de dades de l'INE i de la Direcció General de Turisme.

Taula 5

TAULES ANNEXES

Taula 6

Ingressos per turisme, viatgers, pernoctacions i estada mitjana dels visitants estrangers i residents. 1993-2001

Taxes de variació anuals en percentatge

	Pessetes corrents	Taxa nominal	Pessetes del 2000	Taxa real	Moviment de viatgers		
					Viatgers	Pernoctacions	Estada mitjana
1993	731.474	5,5	925.051	0,3	0,1	28,5	28,4
1994	816.338	11,6	987.464	6,7	4,2	-18,7	-21,9
1995	898.356	10,0	1.039.262	5,2	3,3	8,4	4,8
1996	983.693	9,5	1.095.724	5,4	2,8	-0,9	-3,6
1997	1.113.145	13,2	1.213.399	10,7	5,9	4,0	-1,8
1998	1.191.406	7,0	1.271.508	4,8	4,0	0,0	-3,8
1999	1.369.630	15,0	1.422.275	11,9	11,9	16,4	4,0
2000	1.572.249	14,8	1.572.249	10,5	4,4	5,1	0,7
2001 ¹	1.705.245	8,5	1.647.507	4,8	3,8	1,9	-1,9

1. Previsió.

Font: Índex UAB d'activitat turística a partir de dades de l'INE i de la Direcció General de Turisme.

Taula 7

Ingressos per turisme a Catalunya per orígens. 1996-2001

En pessetes del 2000 i en percentatge sobre el total

	Pessetes				Percentatge			
	Estranger	Espanyol	Català	Total	Estranger	Espanyol	Català	Total
1996	800.818	164.493	130.411	1.095.723	73,1	15,0	11,9	100,0
1997	880.041	186.912	146.445	1.213.398	72,5	15,4	12,1	100,0
1998	913.306	200.199	158.002	1.271.508	71,8	15,7	12,4	100,0
1999	1.039.610	214.472	168.191	1.422.275	73,1	15,1	11,8	100,0
2000	1.125.270	269.464	177.515	1.572.249	71,6	17,1	11,3	100,0
2001 ¹	1.173.372	282.396	191.738	1.647.506	71,2	17,1	11,6	100,0

1. Previsió.

Font: Índex UAB d'activitat turística a partir de dades de l'IDESCAT i Direcció General de Turisme.

El sector turístic en l'economia catalana: el PIB turístic i el PIB total. 1995-2001

Taula 8

Valors absoluts en milers de milions de pessetes corrents; pes del turisme sobre el total, creixement anual en percentatge i contribució en punts percentuals i percentatge

	Valors absoluts			Creixement anual		Contribució al creixement total	
	Total	Turístic	Pes turisme s/total	Total	Turístic	En punts percentuals	En percentatge
1995	13.955,0	1.259,0	9,0	n.d.	n.d.	n.d.	0,0
1996	14.743,0	1.354,4	9,2	5,6	7,6	0,7	12,1
1997	15.776,9	1.495,8	9,5	7,0	10,4	1,0	13,7
1998	16.857,4	1.598,5	9,5	6,8	6,9	0,7	9,5
1999	18.035,1	1.831,3	10,2	7,0	14,6	1,4	19,8
2000	19.376,6	2.068,7	10,7	7,4	13,0	1,3	17,7
2001 ¹	20.780,5	2.213,1	10,6	7,2	7,0	0,7	10,3

1. Previsió.

Font: Índex UAB d'activitat turística a partir de dades de l'IDESCAT i Direcció General de Turisme.

Viatgers, pernoctacions i estada mitjana. Primer trimestre del 2000 i del 2001

Taula 9

Valors absoluts (viatgers, pernoctacions i dies) i taxa interanual en percentatge

	Viatgers			Pernoctacions			Estada mitjana		
	2000	2001	Taxa	2000	2001	Taxa	2000	2001	Taxa
1. MERCAT RESIDENT (ESPANYOL I CATALÀ)									
Demarcació de Barcelona	499.068	497.912	-0,2	1.122.076	1.081.384	-3,6	2,2	2,2	-3,4
Costa de Barcelona	302.793	308.452	1,9	678.597	658.088	-3,0	2,2	2,1	-4,8
Resta de Barcelona	196.275	189.460	-3,5	443.479	423.296	-4,6	2,3	2,2	-1,1
Demarcació de Girona	170.392	193.362	13,5	490.989	501.343	2,1	2,9	2,6	-10,0
Demarcació de Lleida	151.490	152.995	1,0	428.938	413.296	-3,6	2,8	2,7	-4,6
Demarcació de Tarragona	86.114	87.089	1,1	185.416	176.651	-4,7	2,2	2,0	-5,8
Catalunya	907.064	931.357	2,7	2.227.419	2.172.674	-2,5	2,5	2,3	-5,0
2. MERCAT ESTRANGER									
Demarcació de Barcelona	556.190	573.111	3,0	1.401.631	1.457.581	4,0	2,5	2,5	0,9
Costa de Barcelona	434.048	449.793	3,6	1.108.896	1.150.629	3,8	2,6	2,6	0,1
Resta de Barcelona	122.142	123.318	1,0	292.735	306.952	4,9	2,4	2,5	3,9
Demarcació de Girona	92.070	87.135	-5,4	267.375	266.564	-0,3	2,9	3,1	5,3
Demarcació de Lleida	18.961	25.971	37,0	66.230	79.525	20,1	3,5	3,1	-12,3
Demarcació de Tarragona	20.642	25.533	23,7	49.090	75.109	53,0	2,4	2,9	23,7
Catalunya	687.863	711.751	3,5	1.784.327	1.878.780	5,3	2,6	2,6	1,8
3. MERCAT TOTAL									
Demarcació de Barcelona	1.055.258	1.071.023	1,5	2.523.707	2.538.965	0,6	2,4	2,4	-0,9
Costa de Barcelona	736.841	758.245	2,9	1.787.493	1.808.717	1,2	2,4	2,4	-1,7
Resta de Barcelona	318.417	312.778	-1,8	736.214	730.248	-0,8	2,3	2,3	1,0
Demarcació de Girona	262.462	280.497	6,9	758.364	767.907	1,3	2,9	2,7	-5,3
Demarcació de Lleida	170.451	178.966	5,0	495.168	492.821	-0,5	2,9	2,8	-5,2
Demarcació de Tarragona	106.756	112.622	5,5	234.506	251.760	7,4	2,2	2,2	1,8
Catalunya	1.594.927	1.643.108	3,0	4.011.746	4.051.454	1,0	2,5	2,5	-2,0

Font: EOH (antiga MVEH) de l'INE.

Taula 10

**Grau d'ocupació hotelera, personal ocupat en establiments hotelers
i reserves a tres mesos. Primer trimestre del 2000 i del 2001**

Percentatge de places ocupades i reservades sobre places disponibles i total de persones ocupades, canvi en punts percentuals i taxa interanual en percentatge

	Places ocupades			Places reservades			Persones ocupades		
	2000	2001	Canvi	2000	2001	Canvi	2000	2001	Taxa
Demarcació de Barcelona	49,5	51,5	2,0	14,9	15,5	0,6	8.513	8.869	4,2
Costa de Barcelona	54,6	56,5	1,8	18,9	19,7	0,8	6.079	6.350	4,5
Resta de Barcelona	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	2.434	2.519	3,5
Demarcació de Girona	36,7	34,6	-2,1	8,4	10,0	1,6	2.255	2.596	15,1
Demarcació de Lleida	38,3	39,0	0,7	2,1	2,9	0,8	1.761	1.695	-3,8
Demarcació de Tarragona	24,7	22,8	-1,9	1,2	7,5	6,4	994	1.165	17,2
Catalunya	42,6	42,6	-0,1	10,5	11,7	1,2	13.522	14.324	5,9

Font: EOH (antiga MVEH) de l'INE.

Total de viatgers a Catalunya per marques turístiques. 1998-2001**Taula 11**

Valors absoluts en milers de viatgers, creixement i distribució territorial en percentatge

	1998	1999	2000	2001 ²
VALORS ABSOLUTS				
Barcelona	5.943,8	6.803,2	7.127,9	7.087,4
Catalunya Central	3.226,5	3.731,3	3.935,3	4.079,3
Costa Brava	8.515,3	9.081,8	9.312,9	9.777,5
Costa Daurada	9.342,8	9.830,9	10.517,6	11.223,9
Costa del Garraf	3.386,7	3.971,0	4.095,6	4.150,1
Costa del Maresme	3.020,6	3.886,8	4.007,6	3.969,2
Pirineus i Prepirineus	1.618,6	2.008,1	2.049,0	2.251,0
Terres de Lleida	915,0	943,4	983,7	1.082,9
Catalunya	35.969,3	40.256,5	42.029,6	43.621,3
CREIXEMENT				
Barcelona	17,3	14,5	4,8	-0,6
Catalunya Central	9,4	15,6	5,5	3,7
Costa Brava	-7,1	6,7	2,5	5,0
Costa Daurada	8,2	5,2	7,0	6,7
Costa del Garraf	0,3	17,3	3,1	1,3
Costa del Maresme	-5,0	28,7	3,1	-1,0
Pirineus i Prepirineus	30,4	24,1	2,0	9,9
Terres de Lleida	-4,6	3,1	4,3	10,1
Catalunya	4,0	11,9	4,4	3,8
DISTRIBUCIÓ				
Barcelona	16,5	16,9	17,0	16,2
Catalunya Central	9,0	9,3	9,4	9,4
Costa Brava	23,7	22,6	22,2	22,4
Costa Daurada	26,0	24,4	25,0	25,7
Costa del Garraf	9,4	9,9	9,7	9,5
Costa del Maresme	8,4	9,7	9,5	9,1
Pirineus i Prepirineus	4,5	5,0	4,9	5,2
Terres de Lleida	2,5	2,3	2,3	2,5
Catalunya	100,0	100,0	100,0	100,0

1. Suma de viatgers estrangers, espanyols i catalans.

2. Previsió.

Font: Índex UAB d'activitat turística a partir de dades de l'INE i de la Direcció General de Turisme.

Taula 12

Total de viatgers estrangers a Catalunya per marques turístiques. 1999-2001

Valors absoluts en milers de viatgers, creixement i distribució territorial en percentatge

	1999	2000	2001'
VALORS ABSOLUTS			
Barcelona	4.947,0	5.035,1	4.863,4
Catalunya Central	646,5	647,9	624,6
Costa Brava	4.700,5	4.718,0	4.912,3
Costa Daurada	4.134,9	4.501,9	4.901,7
Costa del Garraf	1.745,0	1.752,9	1.697,2
Costa del Maresme	2.818,6	2.881,8	2.790,9
Pirineus i Prepirineus	512,5	481,1	568,0
Terres de Lleida	139,1	134,7	180,0
Catalunya	18.526,8	19.008,4	19.427,5
CREIXEMENT			
Barcelona	n.d.	1,8	-3,4
Catalunya Central	n.d.	0,2	-3,6
Costa Brava	n.d.	0,4	4,1
Costa Daurada	n.d.	8,9	8,9
Costa del Garraf	n.d.	0,5	-3,2
Costa del Maresme	n.d.	2,2	-3,2
Pirineus i Prepirineus	n.d.	-6,1	18,1
Terres de Lleida	n.d.	-3,2	33,6
Catalunya	16,1	2,6	2,2
DISTRIBUCIÓ			
Barcelona	26,7	26,5	25,0
Catalunya Central	3,5	3,4	3,2
Costa Brava	25,4	24,8	25,3
Costa Daurada	22,3	23,7	25,2
Costa del Garraf	9,4	9,2	8,7
Costa del Maresme	15,2	15,2	14,4
Pirineus i Prepirineus	2,8	2,5	2,9
Terres de Lleida	0,8	0,7	0,9
Catalunya	100,0	100,0	100,0

1. Previsió.

Font: Índex UAB d'activitat turística a partir de dades de l'INE i de la Direcció General de Turisme.

Total de viatgers espanyols i catalans a Catalunya per marques turístiques. 1999-2001**Taula 13**

Valors absoluts en milers de viatgers, creixement i distribució territorial en percentatge

	1999	2000	2001 ¹
VALORS ABSOLUTS			
Barcelona	1.856,3	2.092,8	2.224,0
Catalunya Central	3.084,8	3.287,4	3.454,7
Costa Brava	4.381,3	4.594,8	4.865,2
Costa Daurada	5.696,0	6.015,7	6.322,2
Costa del Garraf	2.225,9	2.342,8	2.452,9
Costa del Maresme	1.068,2	1.125,8	1.178,3
Pirineus i Prepirineus	1.495,6	1.567,9	1.683,0
Terres de Lleida	804,3	849,0	902,9
Catalunya	19.808,0	21.027,2	22.180,2
CREIXEMENT			
Barcelona	n.d.	12,7	6,3
Catalunya Central	n.d.	6,6	5,1
Costa Brava	n.d.	4,9	5,9
Costa Daurada	n.d.	5,6	5,1
Costa del Garraf	n.d.	5,2	4,7
Costa del Maresme	n.d.	5,4	4,7
Pirineus i Prepirineus	n.d.	4,8	7,3
Terres de Lleida	n.d.	5,6	6,4
Catalunya	n.d.	6,2	5,5
DISTRIBUCIÓ			
Barcelona	9,4	10,0	10,0
Catalunya Central	15,6	15,6	15,6
Costa Brava	22,1	21,9	21,9
Costa Daurada	28,8	28,6	28,5
Costa del Garraf	11,2	11,1	11,1
Costa del Maresme	5,4	5,4	5,3
Pirineus i Prepirineus	7,6	7,5	7,6
Terres de Lleida	4,1	4,0	4,1
Catalunya	100,0	100,0	100,0

1. Previsió.

Font: Índex UAB d'activitat turística a partir de dades de l'INE i de la Direcció General de Turisme.

Taula 14

Total d'ingressos per turisme a Catalunya per marques turístiques. 1998-2001

Milions de pessetes corrents; creixement i distribució territorial en percentatge

	1998	1999	2000	2001'
VALORS ABSOLUTS				
Barcelona	308,0	350,5	404,6	418,8
Catalunya Central	41,9	50,5	57,6	61,3
Costa Brava	344,6	392,7	439,3	484,9
Costa Daurada	304,7	343,5	409,1	462,6
Costa del Garraf	75,1	86,3	97,0	101,4
Costa del Maresme	82,8	106,9	120,6	124,2
Pirineus i Prepirineus	20,7	24,1	27,0	31,5
Terres de Lleida	13,6	15,2	17,2	20,6
Catalunya	1.191,4	1.369,6	1.572,2	1.705,2
CREIXEMENT				
Barcelona	10,7	13,8	15,4	3,5
Catalunya Central	9,5	20,4	14,1	6,4
Costa Brava	3,4	14,0	11,9	10,4
Costa Daurada	8,2	12,7	19,1	13,1
Costa del Garraf	5,5	14,8	12,4	4,5
Costa del Maresme	3,6	29,1	12,9	3,0
Pirineus i Prepirineus	12,3	16,6	11,9	16,9
Terres de Lleida	11,4	11,7	12,8	19,9
Catalunya	7,0	15,0	14,8	8,5
DISTRIBUCIÓ				
Barcelona	25,8	25,6	25,7	24,6
Catalunya Central	3,5	3,7	3,7	3,6
Costa Brava	28,9	28,7	27,9	28,4
Costa Daurada	25,6	25,1	26,0	27,1
Costa del Garraf	6,3	6,3	6,2	5,9
Costa del Maresme	7,0	7,8	7,7	7,3
Pirineus i Prepirineus	1,7	1,8	1,7	1,8
Terres de Lleida	1,1	1,1	1,1	1,2
Catalunya	100,0	100,0	100,0	100,0

1. Previsió.

Font: Índex UAB d'activitat turística a partir de dades de l'INE i de la Direcció General de Turisme.

Total d'ingressos per turisme espanyol i català a Catalunya per marques turístiques. 1999-2001**Taula 15**

Milions de pessetes corrents; creixement i distribució territorial en percentatge

	1999	2000	2001'
VALORS ABSOLUTS			
Barcelona	82,6	107,4	117,2
Catalunya Central	31,4	36,7	40,1
Costa Brava	77,1	91,8	101,7
Costa Daurada	117,9	140,2	153,5
Costa del Garraf	28,4	33,5	36,8
Costa del Maresme	12,1	15,0	16,8
Pirineus i Prepirineus	10,0	11,8	13,1
Terres de Lleida	9,0	10,4	11,5
Catalunya	368,5	447,0	490,8
CREIXEMENT			
Barcelona	n.d.	30,0	9,1
Catalunya Central	n.d.	17,0	9,4
Costa Brava	n.d.	19,1	10,7
Costa Daurada	n.d.	18,9	9,5
Costa del Garraf	n.d.	18,0	9,9
Costa del Maresme	n.d.	23,9	11,7
Pirineus i Prepirineus	n.d.	18,2	10,5
Terres de Lleida	n.d.	15,9	9,9
Catalunya	9,8	21,3	9,8
DISTRIBUCIÓ			
Barcelona	22,4	24,0	23,9
Catalunya Central	8,5	8,2	8,2
Costa Brava	20,9	20,5	20,7
Costa Daurada	32,0	31,4	31,3
Costa del Garraf	7,7	7,5	7,5
Costa del Maresme	3,3	3,4	3,4
Pirineus i Prepirineus	2,7	2,6	2,7
Terres de Lleida	2,4	2,3	2,3
Catalunya	100,0	100,0	100,0

1. Previsió.

Font: Índex UAB d'activitat turística a partir de dades de l'INE i de la Direcció General de Turisme.

Taula 16

Total d'ingressos per turisme estranger a Catalunya per marques turístiques. 1999-2001

Milions de pessetes corrents; creixement i distribució territorial en percentatge

	1999	2000	2001'
VALORS ABSOLUTS			
Barcelona	267,9	297,1	301,6
Catalunya Central	19,1	20,9	21,1
Costa Brava	315,6	347,5	383,2
Costa Daurada	225,6	268,9	309,1
Costa del Garraf	57,9	63,5	64,5
Costa del Maresme	94,7	105,6	107,4
Pirineus i Prepirineus	14,1	15,1	18,4
Terres de Lleida	6,2	6,7	9,1
Catalunya	1.001,1	1.125,3	1.214,5
CREIXEMENT			
Barcelona	n.d.	10,9	1,5
Catalunya Central	n.d.	9,4	1,3
Costa Brava	n.d.	10,1	10,3
Costa Daurada	n.d.	19,2	14,9
Costa del Garraf	n.d.	9,6	1,7
Costa del Maresme	n.d.	11,4	1,8
Pirineus i Prepirineus	n.d.	7,3	21,9
Terres de Lleida	n.d.	8,3	35,5
Catalunya	17,0	12,4	7,9
DISTRIBUCIÓ			
Barcelona	26,8	26,4	24,8
Catalunya Central	1,9	1,9	1,7
Costa Brava	31,5	30,9	31,6
Costa Daurada	22,5	23,9	25,4
Costa del Garraf	5,8	5,6	5,3
Costa del Maresme	9,5	9,4	8,8
Pirineus i Prepirineus	1,4	1,3	1,5
Terres de Lleida	0,6	0,6	0,8
Catalunya	100,0	100,0	100,0

1. Previsió.

Font: Índex UAB d'activitat turística a partir de dades de l'INE i de la Direcció General de Turisme.

LA DOTACIÓ DEL CAPITAL HUMÀ EN EL SECTOR TURÍSTIC¹ A ESPANYA: LES TENDÈNCIES DE LLARG TERMINI

Un dels temes més rellevants en relació amb la competitivitat actual –i futura– del sector turístic a Catalunya, i també a Espanya, és el de la formació de la seva mà d'obra, tant treballadors com empresaris. En efecte, en un context de creixent competència internacional i, en especial, intermediterrània, el turisme a casa nostra només pot esperar una creixent pèrdua d'importància, a mesura que altres destinacions turístiques amb costos unitaris més baixos (Croàcia, Tunísia, Grècia, Turquia, Egipte) incrementin la seva oferta i estabilitzin la seva situació socioeconòmica.

En aquest context, el sector turístic a casa nostra està abocat a una profunda reestructuració en el mig termini, que parcialment s'està produint ja des de fa uns anys, adreçada a subministrar un valor afegit més elevat, de manera que una eventual reducció de les quantitats de turisme es vegi més que compensada per un augment de la qualitat i, en conseqüència, dels ingressos. Una transformació d'aquestes característiques s'ha de fonamentar, tanmateix, en dos eixos bàsics. D'una banda, un esforç inversor del sector turístic adreçat a millorar l'entorn, a mantenir els recursos paisatgístics i, també, a recuperar-ne aquells que malauradament es van perdre en el passat. Aquest esforç inversor s'ha de plasmar, com ja està succeint parcialment, en instal·lacions de més qualitat i, per tant, susceptibles d'atreure un turisme més interessat en la franja elevada de la despesa.

Tanmateix, amb inversions no n'hi ha prou. En l'àmbit econòmic s'ha destacat sempre la estreta relació entre creixement i dotació de capital humà. I tot i que el sector turístic no es caracteritza per ser un d'aquells sectors econòmics amb una elevada sofisticació tècnica, el cert és que qualsevol procés de transformació i de millora en el sentit apuntat ha de comptar amb una mà d'obra particularment adequada a les noves necessitats. És per aquest conjunt de motius pels quals s'ha volgut, en aquesta segona edició d'aquesta publicació, efectuar una certa diagnosi de la situació de la qualificació de la mà d'obra empleada en el sector turístic, tant a Espanya com particularment a Catalunya.

1. Definim aquesta ocupació com la suma dels ocupats en els subsectors hoteleria, bars i restauració, agències de viatges i activitats afins al transport, és a dir, els sectors 55 i 63 (EPA 1993 i 2000) i 65, 66 i 75 (EPA 1978 i 1992).

CANVIS ESTRUCTURALS EN LA FORMACIÓ DE LA MÀ D'OBRA DEL SECTOR TURÍSTIC A ESPANYA, 1977-2000: UNA VISIÓ DE CONJUNT

Les dades de la taula 17 resumeixen els importants canvis operats en els darrers vint-i-cinc anys d'economia espanyola, des del 1977 al 2000². La primera conclusió que s'extreu d'aquestes dades és la d'una profunda transformació en l'estructura relativa de la qualificació de la mà d'obra en el període considerat, tot i que en alguns subperíodes els canvis hagin estat menys clars. En efecte, en un context de creixement molt notable de la mà d'obra ocupada en el sector turístic, el pes dels ocupats amb cap qualificació educativa (sense estudis) ha caigut espectacularment, des del 14,3% del total en el primer exercici al 5,4% el 2000. Aquesta reducció de l'ocupació relativa dels menys educats és, encara, més rellevant en contemplar la fortíssima

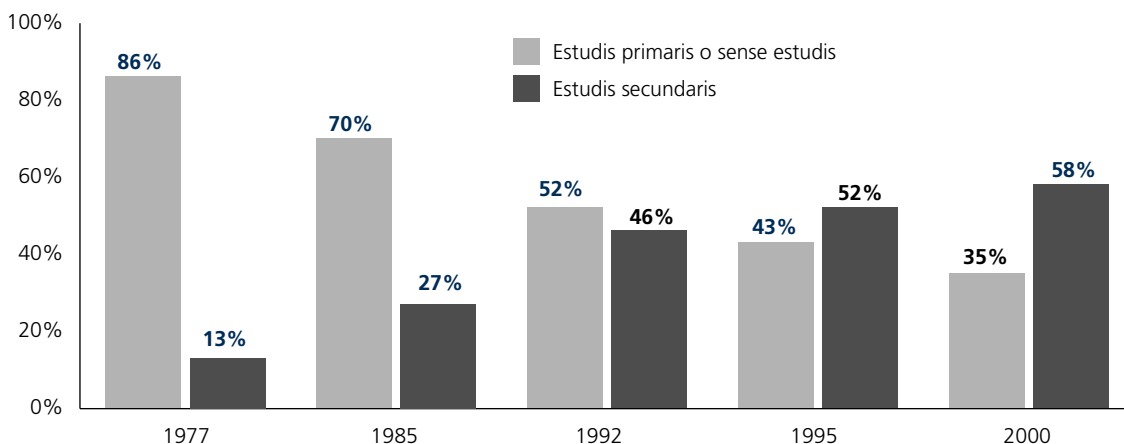
disminució dels ocupats amb estudis primaris, que han passat de representar el 71,8% el 1977 al 29,8% el 2000, una pèrdua de més de 40 punts percentuals que, sumada al del grup anterior, significa que els menys educats han disminuït en aproximadament 50 punts bàsics el seu pes en el total de l'ocupació sectorial.

Vol dir això que, aproximadament, des dels 440.000 ocupats que ambdós grups representaven el 1977 han passat a una xifra absoluta d'uns 355.000 el 2000, tot i que cal tenir en compte que en aquest període el total d'ocupats sectorials, pràcticament, s'ha doblat, des dels aproximadament 500.000 ocupats el 1977 als més d'1 milió el 2000. Lògicament, aquesta fortíssima caiguda de l'ocupació dels menys educats ha estat l'altra cara de la moneda del guany dels que tenen una qualificació superior, en especial d'aquells amb estudis secundaris, que són els que, igual que en el conjunt de l'economia, més han guanyat en el total. Així, aquest grup educatiu ha passat de representar un baix 12,8% del total de l'ocupació sectorial

Gràfic 2

Ocupació amb estudis secundaris i amb estudis primaris o sense estudis. 1977-2000

Pesos sobre el total de l'ocupació, en percentatge

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre).

2. Per tot el que segueix, les definicions de nivells educatius utilitzades són les que es detallen a la taula 65 de l'annex.

el 1977 (amb un volum absolut lleugerament superior als 65.000 ocupats) a significar un 58% (vora 600.000 ocupats). Finalment, cal destacar l'important guany dels més educats, tant dels diplomats, que passen de representar menys de l'1% el 1977 a més del 4% el 2000 com dels llicenciats i enginyers (del 0,3 al 2,6%).

Des d'un punt de vista dinàmic (darrera part de la taula 17) aquestes transformacions han tingut una velocitat diferent segons els diferents cicles pels quals ha passat el conjunt de l'economia espanyola i, en particular, el sector turístic. En efecte, la intensa caiguda dels ocupats sense estudis (prope- ra al 25% entre el 1977 i el 2000, des dels més de 73.000 ocupats als vora 55.000) expressa una reducció tendencial que, tanmateix, es trenca de forma molt intensa en la penúltima fase expansiva que va experimentar la nostra economia, és a dir, en el període 1986-1992, quan l'ocupació amb aquesta qualificació és va recuperar amb intensitat (augment entre el 1986 i el 1992 per sobre del 30%). Tanmateix, la posterior reducció de l'actual fase expansiva (del 6,7%), des del 1995 fins el 2000, indica a les clares que el procés tendencial de disminució del pes relatiu de l'ocupació d'aquest col·lectiu continua en l'actualitat impulsat tant per les transformacions operades en el sistema educatiu com, en especial, pel canvi demogràfic i la pèrdua de pes d'aquells que no tenen estudis. Pel seu costat, la caiguda dels que només tenien edu- cació primària (d'un 17,9% entre el 1977 i el 2000), des dels vora 370.000 ocupats el primer exercici als aproximadament 300.000 aquest darrer any, ha estat més homogènia, tot i que la reducció d'aquesta darrera fase del cicle ha estat menor que en el grup anterior.

Finalment, les profundíssimes transformacions operades en l'estructura educativa del sector es posen de manifest quan es contempla el canvi ope- rat en aquells ocupats amb estudis secundaris, pre- superiors o superiors, amb ritmes de creixement realment insòlits. Així, els ocupats amb estudis secundaris han augmentat de vora el 800%, és a dir, han multiplicat per 8,5 aproximadament el seu volum inicial, des dels 65.000 inicials als vora 590.000 del 2000. De la seva banda, aquells amb alguna diplomatura han presentat un creixement

superior al 1.000%, multiplicant aproximadament per 10 els seus efectius (des dels 3.700 als més de 42.000), xifra superada per l'avenç dels ocupats amb llicenciatura, que han crescut per sobre el 1.400%, des dels 1.700 als més de 26.000 entre les dues dates de referència. Una síntesi d'aquestes profundes transformacions l'expressen l'antepenúl- tima i penúltimes columnes de l'esmentada taula, on s'han reproduït l'evolució de l'ocupació segons dos grans grups educatius: nivell baix (integrat per aquells sense estudis, amb ensenyança primària i secundària) i nivell elevat (diplomats i llicenciats). D'on es desprèn la forta progressió d'aquest darrer grup, tot i la seva relativament reduïda importància en termes absoluts, des de representar un 1,1% de l'ocupació total el 1977 a vora el 7% el 2000.

Tanmateix, una visió més adequada dels profunds canvis que s'han operat en l'estructura de l'ocupa- ció en el sector turístic a Espanya l'ofereix el gràfic 2, on s'han reproduït els pesos sobre el total dels ocupats amb estudis primaris i sense estudis i els que havien assolit estudis secundaris. Com es des- prèn del gràfic, el 1977 més del 86% de tota l'o- cupació bé no tenia estudis bé en tenia solament de primaris, mentre que només vora un 13% els tenia de secundaris. A partir d'aleshores, i de la mà, fonamentalment, de les profundes transforma- cions operades en el sistema educatiu a Espanya, s'enceta una dinàmica ininterrompuda de reducció de la primera categoria, que assolirà el 2000 un 35% del total, des d'aquell impressionant 86% del 1977. Pel seu costat, els ocupats amb estudis secundaris, els veritables operadors d'aquest canvi revolucionari en l'estructura de la qualificació de la mà d'obra, veuen augmentar la seva aportació al total des de l'escàs 13% del 1977 a més del 58% del 2000, vora dues terceres parts de tota l'ocupa- ció.

Aquest procés de transformació no ha estat, lògi- cament, privatiu del sector turístic. En efecte, tota l'economia espanyola ha experimentat transforma- cions en el mateix sentit, provocades tant pels can- vis demogràfics (reducció de la proporció d'ocupats amb baixos nivells d'estudis per envelliment de la població) com institucionals (augment de l'escola- rització obligatòria). Des d'aquest punt de vista, té un especial interès comprovar si el sector turístic a

Taula 17

Ocupació en el sector turístic¹ a Espanya. 1977-2000

Valors absoluts i taxes de creixement i pesos sobre el total en percentatge

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Nivell baix²	Nivell alt³	Total
Valors absoluts								
1977	73.273	368.190	65.616	3.732	1.728	507.079	5.460	512.540
1985	59.324	331.362	151.817	10.777	4.168	542.503	14.945	557.448
1992	66.879	316.833	339.266	14.971	5.299	722.977	20.270	743.247
1995	59.174	305.878	440.768	31.609	11.134	805.820	42.742	848.562
2000	55.211	302.313	589.597	42.261	26.396	947.120	68.657	1.015.777
Pesos sobre el total								
1977	14,3	71,8	12,8	0,7	0,3	98,9	1,1	100,0
1985	10,6	59,4	27,2	1,9	0,7	97,3	2,7	100,0
1992	9,0	42,6	45,6	2,0	0,7	97,3	2,7	100,0
1995	7,0	36,0	51,9	3,7	1,3	95,0	5,0	100,0
2000	5,4	29,8	58,0	4,2	2,6	93,2	6,8	100,0
Creixement per períodes significatius								
1977-1985	-19,0	-10,0	131,4	188,8	141,2	7,0	173,7	8,8
1986-1992	32,6	-6,3	99,6	47,5	21,1	29,4	39,5	29,7
1993-1994	-1,2	0,1	14,6	53,7	57,8	6,9	55,0	8,3
1995-2000	-6,7	-1,2	33,8	33,7	137,1	17,5	60,6	19,7
1977-2000	-24,7	-17,9	798,6	1032,4	1427,5	86,8	1157,5	98,2

1. Ocupats dels sectors de l'hoteleria, agències de viatges i activitats afins de transport.

2. Ensenyança primària i secundària i ocupats sense estudis.

3. Diplomats i llicenciats

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

Espanya està presentant modificacions en l'estructura educativa de la seva mà d'obra a ritmes més o menys accelerats que el conjunt de l'economia i, més particularment, que la totalitat del sector terciari. La taula 18 resumeix aquesta comparació i de les seves dades es desprèn, lògicament, que la qualificació mitjana dels serveis turístics és inferior a la de la resta del terciari i, en segon lloc, que el ritme de canvi d'aquesta és prou similar. Fins i tot en el cas dels ocupats amb estudis superiors, la tendència de la darrera fase expansiva és força més intensa als serveis turístics que a la resta dels serveis (tot i que el punt de partida era sensiblement inferior).

Finalment, la taula 35 de l'annex a aquest apartat presenta un detall de les principals titulacions dels ocupats amb secundària, presuperior i superior, amb dades de la darrera fase expansiva (1995-1999)³. Algunes conclusions rellevants en relació

amb el nivell de qualificació formal de la mà d'obra ocupada en el sector turístic a Espanya es dedueixen de l'esmentada taula. Respecte dels ocupats amb titulació secundària, que augmenten intensament en els anys considerats (per sobre el 25%), continuen essent el gruix aquells que tenen una formació generalista, bé de batxiller elemental o similars bé de batxiller superior o BUP, ja que entre ambdós representen vora el 80% de tots els ocupats de secundària el 1999 (uns 320.000 pels que tenien batxiller elemental grau similar i uns 115.000 pels de superior o BUP) –només el batxiller elemental (305.500) o similar –certificat d'escolaritat– (17.300) representen vora el 60% del total esmentat, el 1999 (uns 320.000 ocupats)–. En canvi, la formació professional (directament o no vinculada als serveis turístics) només representava vora el 30% de tots els que tenien educació secundària, amb una distribució relativament similar

3. La darrera dada correspon a 1999 atès que l'INE ha modificat el 2000 la classificació amb què presenta els diferents nivells d'estudi.

Valors absoluts i taxes de creixement i pesos sobre el total en percentatge

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Total
VALORS ABSOLUTS						
Serveis turístics						
1995	59.174	305.878	440.768	31.609	11.134	848.562
2000	55.211	302.313	589.597	42.261	26.396	1.015.777
Resta de serveis						
1995	302.462	1.526.402	3.030.770	700.722	804.525	6.364.882
2000	273.161	1.401.383	4.053.192	935.310	1.258.539	7.921.585
Total serveis						
1995	361.636	1.832.280	3.471.538	732.331	815.659	7.213.444
2000	328.372	1.703.696	4.642.789	977.571	1.284.935	8.937.362
PESOS SOBRE EL TOTAL DE CADA ANY						
Serveis turístics						
1995	7,0	36,0	51,9	3,7	1,3	100,0
2000	5,4	29,8	58,0	4,2	2,6	100,0
Resta de serveis						
1995	4,8	24,0	47,6	11,0	12,6	100,0
2000	3,4	17,7	51,2	11,8	15,9	100,0
Total serveis						
1995	5,0	25,4	48,1	10,2	11,3	100,0
2000	3,7	19,1	51,9	10,9	14,4	100,0
TAXES DE CREIXEMENT DEL PERÍODE 1995-2000						
Serveis turístics	-6,7	-1,2	33,8	33,7	137,1	19,7
Resta de serveis	-9,7	-8,2	33,7	33,5	56,4	24,5
Total serveis	-9,2	-7,0	33,7	33,5	57,5	23,9

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

entre l'FP1 i l'FP2 (on estan compresos els mòduls actuals d'FP2), amb aproximadament un 10% per cadascun d'ambdós tipus de formació professional. Sinòpticament, podria resumir-se el paper preponderant de l'ensenyament secundari en el total de la formació dels ocupats en el sector turístic a Espanya (amb més de 550.000 ocupats respecte dels aproximadament 940.000 del 1999, és a dir, un 59%) postulant que aquesta formació és bàsicament generalista i que, en conseqüència, sembla deduir-se un marcat dèficit en la formació específica que el sector necessita en aquest tipus de qualificació, la més abundant entre el gruix dels ocupats i, com s'ha vist anteriorment, la dominant entre els ocupats de menys de 35 anys (un 86% de tota l'ocupació dels que tenien entre 16 i 25 anys el 1999 i un 74% dels de 25 a 34 anys). Tot i aquesta situació, el ritme de creixement dels diferents tipus de

secundària sí que sembla apuntar a una modificació notable, i positiva en quant a la qualificació, dels ocupats amb secundària, ja que en la darrera fase expansiva (1995-1999), els ocupats amb FP2 o similars són els que més han crescut (d'un 67,1%, des dels 32.000 i escaig als vora 55.000), seguits dels d'FP1 (un 40,5%, des dels 42.000 als més de 59.000) i han aparegut uns 3.700 ocupats amb mòdul 3, força per sobre de l'avenç dels procedents de la resta de secundària (d'un 19,9%, des dels 365.800 als 438.700).

Pel seu costat, el detall dels ocupats amb més qualificació, diplomats i llicenciats, mostra un clar predomini d'aquelles titulacions més directament vinculades al management empresarial, és a dir, diplomats en empresarials (més d'una tercera part del total) i llicenciats en ciències socials (vora un 60%

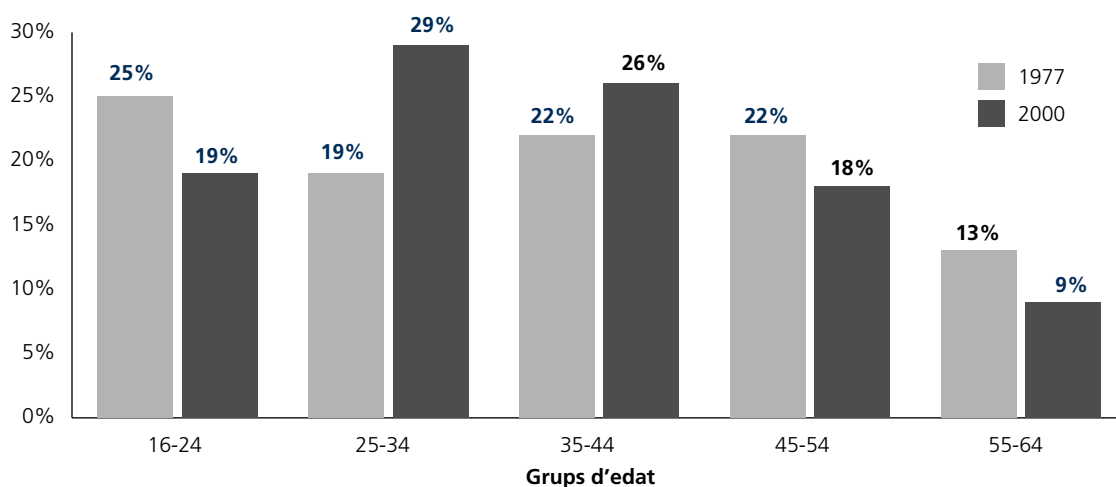
del total de llicenciats). Des d'aquest punt de vista, semblaria que l'estructura dels que tenen educació presuperior i superior seria més adient a les necessitats de qualificació de la mà d'obra que la que es deriva de l'actual situació dels ocupats amb secundària. Cal assenyalar el pes relativament important dels ocupats amb una formació de diplomatura diferent a les titulacions més tradicionals, i que en

la taula esmentada s'agrupen sota la rúbrica d'altres equivalents a diplomatura. En aquest grup (16.237) es concentren els estudis de les diferents escoles de turisme, de manera que en els diplomats sí que sembla que la formació específica és la determinant de l'ocupació (el 50% de tots els diplomats pertanyen a aquesta categoria).

Gràfic 3

Ocupació en el sector turístic a Espanya, per grups d'edat. 1977-2000

En percentatge sobre el total dels ocupats

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre).

LES MODIFICACIONS EN LA QUALIFICACIÓ DE LA MÀ D'OBRA TURÍSTICA A ESPANYA: ELS CANVIS PER EDAT I NIVELL D'ESTUDIS

La distribució per edats de l'ocupació al sector turístic ofereix algunes claus addicionals per entendre les modificacions en el nivell mitjà de qualificació de la mà d'obra del sector. En efecte, com de la taula 19 adjunta i la que es reproduïx a l'annex d'aquest apartat, taula 43, es desprèn que el 2000 el sector a Espanya presentava una estructura demogràfica caracteritzada (vegeu gràfic 3) per un terç amb edats entre els 25 i els 34 anys, aproximadament un 26% entre 35 i 44 anys i pesos lleugerament per sota del 20% tant en el grup de 16 a 24 anys com en el de 45 a 54 anys. Finalment, el grup més envellit (de 55 a 64 anys) representa un pes per sota el 10%. Aquesta estructura del 2000 ha presentat els darrers anys canvis de certa importància. Les taules 43 i 44 resumeixen les modificacions operades en la passada dècada. Entre les més rellevants en destaquen dues. En primer lloc, pèr-

dua dels grups d'edat més joves (els de 16 a 24 anys redueixen el pes sobre el total de l'ocupació des del 20,1% el 1990 al 19,0% el 2000) i més envellits (el grup d'edat de 55 a 64 anys passa de representar del 10,4% al 8,8% entre ambdós anys). Tot plegat, la pèrdua conjunta d'aquests dos grups d'edat ha estat de vora 3 punts percentuals. Juntament amb aquesta primera característica, una segona defineix els canvis operats en la dècada: l'important guany relatiu del grup d'edat de 35 a 44 anys (des del 23,8 al 26,0%), aproximant-se a la importància relativa que té el grup més important, el comprès entre els 25 i els 34 anys (amb un 28,7% el 2000).

En el gràfic 3 adjunt s'han reproduït els canvis demogràfics operats en la piràmide ocupacional del sector turístic entre el 1977 i el 2000, canvis que van en la mateixa línia dels detectats en la darrera dècada.

Així, com del gràfic es dedueix amb força claredat s'ha operat un procés doble, de rejuveniment de la població ocupada en el sector i, simultàniament, de pèrdua de pes dels més joves. Així, mentre en el

Els canvis a la piràmide demogràfica de l'ocupació del sector turístic a Espanya. 1977-2000

Persones i taxes de creixement en percentatge

	16-24	25-34	35-44	45-54	55-64	Total
Valors absoluts						
1977	125.817	95.375	110.383	112.749	68.215	512.539
1985	119.857	138.130	118.940	108.811	71.711	557.449
1992	149.725	207.689	186.720	128.232	70.881	743.247
1995	157.718	266.298	197.988	148.768	77.790	848.562
2000	193.363	291.485	264.437	177.480	89.012	1.015.777
Pesos sobre el total						
1977	24,5	18,6	21,5	22,0	13,3	100,0
1985	21,5	24,8	21,3	19,5	12,9	100,0
1992	20,1	27,9	25,1	17,3	9,5	100,0
1995	18,6	31,4	23,3	17,5	9,2	100,0
2000	19,0	28,7	26,0	17,5	8,8	100,0
Creixement per períodes significatius						
1977-1985	-4,7	44,8	7,8	-3,5	5,1	8,8
1985-1992	24,9	50,4	57,0	17,8	-1,2	33,3
1992-1995	5,3	28,2	6,0	16,0	9,7	14,2
1995-2000	22,6	9,5	33,6	19,3	14,4	19,7
1977-2000	53,7	205,6	139,6	57,4	30,5	98,2

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

Taula 19

1977 aproximadament un 35% del total tenia més de 44 anys, en el 2000 aquesta aportació havia disminuït a vora el 26%, amb una important davallada de 10 punts sobre el total. Al mateix temps, el grup més jove (entre els 16 i els 24 anys) ha perdut uns cinc punts en la seva aportació al total de l'ocupació, des dels 24,5% del 1977 als 19,0% del 2000. Tot plegat, aquesta doble transformació demogràfica s'ha traslladat a un guany relatiu dels ocupats compresos entre els 25 i els 45 anys d'edat, que han passat de representar el 40,1% el 1977 a més del 54% el 2000, guanyant lògicament aquells vora 14 punts perduts pels dos extrems de la població.

Aquesta situació del 2000 reflecteix parcialment els canvis demogràfics que estan operant en el mercat de treball espanyol. En efecte, la davallada demogràfica que va començar a produir-se des de mitjan dels setanta ja es fa notar en les entrades dels ocupats més joves al mercat de treball del sector turístic, ja que, si l'ocupació no hagués augmentat, el total d'ocupats entre 16 i 24 anys hauria caigut des dels 125.000 aproximats del 1977 als menys de 100.000 (una reducció relativa superior al 22%).

Tanmateix, tot i el procés de pèrdua de pes dels ocupats més joves, el fort augment de l'ocupació sectorial (proper com s'ha indicat al 100%) ha impedit que aquella disminució relativa es traduís en una caiguda absoluta, augmentant els joves ocupats els seus efectius de vora el 54%, una xifra que se situa en la meitat del creixement global. Aquest primer impacte demogràfic es matisa, en l'àmbit agregat, per un segon que el compensa totalment. Ens referim a l'arribada a les edats més productives, a partir dels 25 anys, de les generacions de treballadors nascudes en el *baby boom*, és a dir, els que van néixer a partir de finals dels 60 (i que el 2000 tenien entre 35 i 40 anys) i la primera meitat dels setanta (i que el 2000 tenien entre 25 i 30 anys).

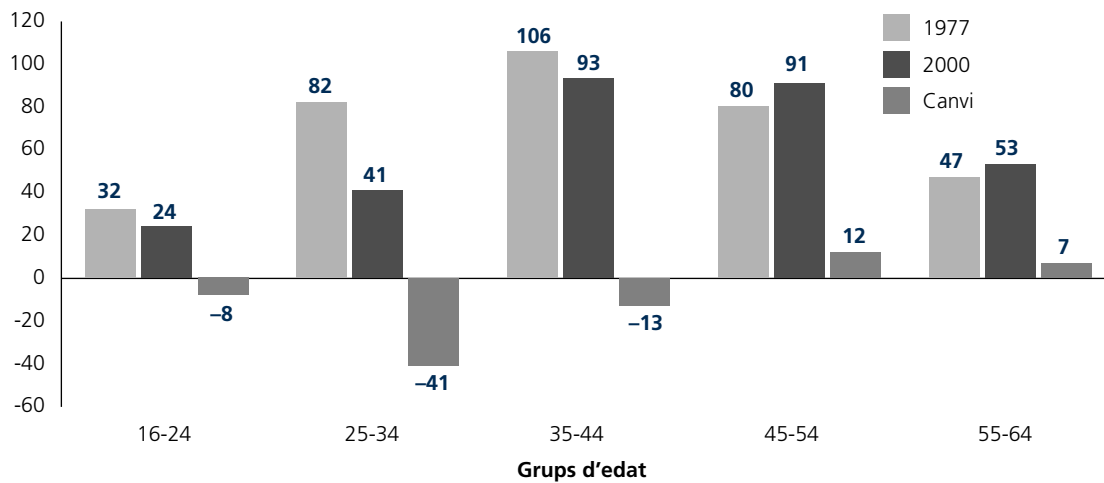
En efecte, el procés de forta concentració de l'ocupació en aquests dos grups d'edat, des del 40% al 54% esmentat, recull parcialment les fortes entrades al mercat de treball d'aquelles generacions que, des del punt de vista educatiu, són les beneficiàries inicials del canvi vers l'educació mitjana que es va operar a Espanya a partir de principi dels vuitanta.

En efecte, els nascuts a partir de 1965 en endavant arriben a principi dels vuitanta i més enllà amb l'edat adequada per entrar en l'ensenyament secundari. Aquesta doble característica de forta expansió demogràfica i canvi educatiu és la que explica, simultàniament, la intensa transformació operada en l'estructura educativa del sector a Espanya. Juntament amb els canvis demogràfics agregats, en termes de l'anàlisi que aquí es postula tenen importància les modificacions operades entre els diferents grups d'edat i nivells educatius. Les taules 45 i 46 sintetitzen els més importants d'aquestes canvis. A la 45 s'han reproduït les transformacions dins de cada grup d'edat mentre que a la 46 el que es mostren són els canvis operats en el conjunt de l'ocupació, considerant simultàniament l'estructura educativa i per edats.

Començant per la distribució per edats dels ocupats segons nivells d'estudi (taula 43 de l'annex a aquest apartat), les hipòtesis avançades anteriorment sobre l'efecte demogràfic en les transformacions de la qualificació de la mà d'obra del sector no semblen complir-se amb claredat. En efecte, la caiguda dels ocupats amb estudis primaris, des del 47,9% aproximadament de l'ocupació total el 1990 al 30% el 2000 (reducció de més de 18 punts percentuals) s'explica fonamentalment per les molt fortes disminucions en els grups d'edat de menys de 45 anys. Així, mentre que el 1990 casi el 40% dels ocupats del grup d'edat de 25 a 34 anys tenia estudis primaris, el 2000 aquest pes s'ha reduït fins el 14%. Igualment, mentre més del 61% dels ocupats entre 35 i 44 anys el 1990 tenien estudis primaris, el 2000 aquest pes havia caigut fins el 35%.

En conseqüència, la pèrdua de pes dels estudis primaris en el total dels ocupats pel sector turístic no pot atribuir-se a l'envelliment progressiu de la població, i per tant a la pèrdua d'efectius per la part alta de la piràmide demogràfica (cosa que si succeeix, per exemple, a l'agricultura). Al contrari, dos efectes estan operant en el col·lectiu dels ocupats amb estudis primaris: un desplaçament per la part baixa de la piràmide demogràfica per part d'aquells que tenen estudis secundaris i, al mateix temps, un augment per la banda superior de la piràmide demogràfica, desplaçant els que tenen estudis primaris a aquells que no tenien cap tipus d'estudi. De totes maneres,

Ocupats i canvi en milers de persones

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre).

l'efecte més directe sobre la caiguda relativa dels ocupats amb estudis primaris és la profunda reforma educativa que ha tingut lloc a Espanya a partir de principi dels anys vuitanta, ampliant extraordinàriament el volum de persones amb estudis mitjans, que són els que més han guanyat en el total dels ocupats en aquesta darrera dècada.

D'aquesta manera, mentre el 1990 hi havia més de 10.000 ocupats amb estudis primaris amb edats entre els 25 i els 34 anys i vora 15.000 entre els 35 i els 44 anys, en el 2000 aquestes xifres s'havien reduït intensament, fins a valors propers als 4.600 i 14.400. Un resum del que ha succeït pot observar-se en el gràfic 4 adjunt, on es destaca amb claredat aquest procés de caiguda dels ocupats amb aquest nivell educatiu fins els 44 anys i de guany, per desplaçament d'aquells que no tenen cap estudi, entre els 45 i els 64 anys. Tot plegat, mentre que els ocupats amb estudis primaris i edats inferiors als 44 anys han perdut més de 62.000 efectius, els que tenen una edat superior n'han guanyat vora 18.000, i s'ha obtingut com a saldo final la disminució d'uns 44.000 ocupats amb estudis primaris com a saldo final entre el 1990 i el 2000. Tot i aquesta millora absoluta en el total d'ocupats amb estudis primaris de més de 45 anys, el fet és que el seu menor ritme de creixement ha comportat una caiguda en termes

relatius que, tal i com mostren les dades de la taula 45, ha estat del 13,7% pel grup de 45 a 54 anys i de l'1,8% en el grup d'edat posterior.

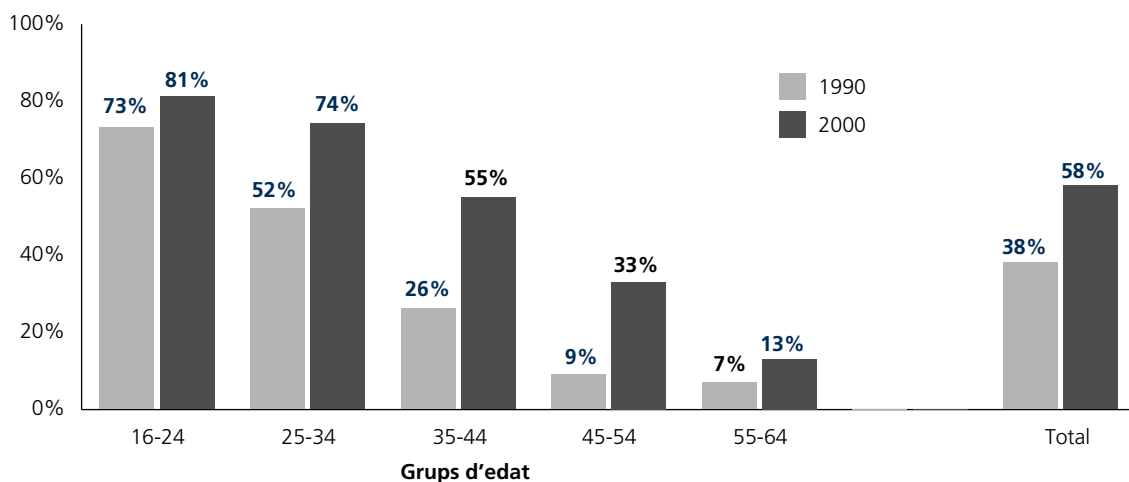
Del seu costat, el grup educatiu que més ha guanyat en la distribució del total de l'ocupació (aquell amb estudis secundaris) ha presentat guanys relatius en tots els grups d'edat, fins i tot en els més envellits. En efecte, les dades de la taula 43 de l'annex a aquest apartat mostren com tots els grups d'edat amb estudis secundaris guanyen posicions en el total de l'ocupació de cada grup d'edat. A més a més, juntament amb aquesta primera característica, se'n destaca una segona: guanys molt notables en els tres grups d'edat intermèdia des dels 25 als 54 anys. La tercera característica a destacar és el fet que el perfil demogràfic dels ocupats amb estudis secundaris és clarament decreixent en termes de la seva aportació al total de l'ocupació, representant el 81,2% del total de l'ocupació del grup d'edat més jove i decreixent monotònicament des d'aleshores, 74,2% entre 25 i 34 anys, 55,4% entre 35 i 44 anys, 32,9% entre 45 i 54 anys i 12,9% en el grup d'edat previ a la jubilació.

Des d'un punt de vista dinàmic, a la darrera dècada (gràfic 5) s'ha accentuat notablement el pes dels ocupats amb secundària i aquest procés, com s'ha

Gràfic 5

Ocupació amb estudis secundaris en el sector turístic a Espanya, per grups d'edat. 1990-2000

Ocupats en percentatge

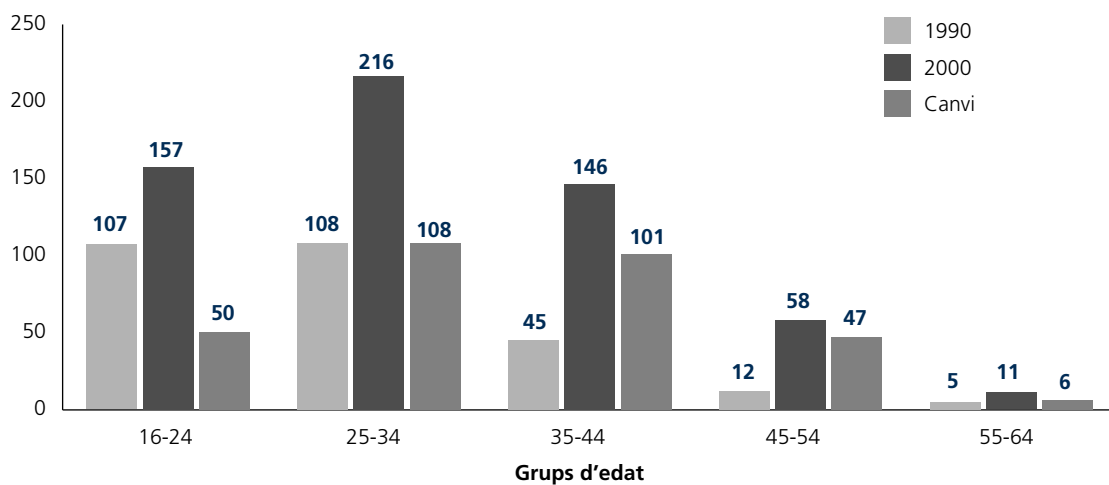

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre).

Gràfic 6

Els canvis en l'ocupació amb estudis secundaris en el sector turístic a Espanya, per grups d'edat. 1990-2000

Ocupats i canvi en milers de persones

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre).

indicat, ha tingut lloc simultàniament a tots els grups d'edat, comportant com a resultat que del pes que tenien el 1990 (el 38% de tota l'ocupació) hagin passat a representar vora dues terceres parts del total (58% aproximadament el 2000). Aquest procés de millora ha tingut, tanmateix, una repercussió molt més rellevant en els grups d'edat de 25 a 44 anys, on s'ha produït una veritable revolució en l'estructura educativa de la mà d'obra ocupada. Així, en els ocupats entre 25 i 34 anys aquells amb estudis secundaris han passat de representar el 52% al 74%, un guany de 22 punts extraordinàriament important que, en termes absoluts (vegeu el gràfic 4) ha significat doblar els seus efectius, des dels 108.000 aproximadament del 1990 als més de 216.000 del 2000. Tanmateix, és en els dos grups que segueixen a continuació on s'ha produït una reestructuració de la mà d'obra més important, encara que el seu impacte sobre el conjunt del sector turístic sigui menys important, atès els menors volums d'ocupació d'aquests grups d'edat. En tot cas, en els ocupats amb edats entre 35 a 44 anys els que tenen estudis secundaris han passat del 26% al 55%, un increment que, en termes absoluts ha estat de 100.000 ocupats (des dels vora 45.000 als més de 146.000) i que relativament ha implicat un creixement superior al 220%. Tot i això, on la transformació en termes relatius ha estat més intensa és en el grup d'edat comprès entre els 45 i els 54 anys (augment per sobre el 400%), on aquests ocupats que només representaven el 9% del total el 1990 han passat al 33%, encara que en termes absoluts les xifres siguin menys significatives. Finalment, fins i tot en el grup d'edat de més de 55 anys s'ha operat aquest procés de guany relatiu dels ocupats amb estudis secundaris.

En definitiva, en una tendència molt marcada de millora de la qualificació mitjana dels ocupats en el turisme, caracteritzada per un increment relatiu i absolut d'aquells amb estudis secundaris, provocada tant per factors demogràfics (l'arribada a les generacions intermèdies dels nascuts en el *baby boom* i la subsegüent pèrdua de les més joves per la caiguda demogràfica) com per factors institucionals (la forta empenta de l'educació secundària a partir de principi dels vuitanta, justament quan arribaven als estudis secundaris les generacions del *boom* demogràfic. Aquesta doble característica és

la que es reflecteix a la taula 43 que es reproduïx a l'annex d'aquest apartat. Així, l'important guany dels ocupats amb estudis secundaris (des del 38,3% al 58% entre el 1990 i el 2000) ha estat el resultat del desplaçament demogràfic dels ocupats amb aquests estudis que el 1990 tenien entre 25 i 34 anys al grup immediatament superior: el 2000 els que tenien entre 35 i 44 anys representaven aproximadament la mateixa proporció sobre l'ocupació total que els de 25 a 34 anys una dècada abans. Al mateix temps, aquest darrer grup ha vist augmentar notablement els seus efectius, passant de vora el 15% en el 1990 a més del 21% el 2000. Com ja s'ha indicat anteriorment, aquesta millora dels grups educatius intermedis en educació secundària corre paral·lela a una important pèrdua en estudis primaris, que des de representar vora el 48% de tota l'ocupació el 1990 cauen a aproximadament el 30% el 2000. I aquesta davallada es concentra especialment en els grups d'edat compresos entre 25 i 45 anys, com ha estat destacat anteriorment.

Taula 20

Ocupació en el sector turístic a Espanya per sexe i edat. 1977-2000

En valors absoluts; percentatge del total d'ocupats de cada any i canvi en percentatge

	16-24	25-34	35-44	45-54	55-64	Total
VALORS ABSOLUTS						
1977						
Homes	89.435	62.371	64.984	68.031	43.728	328.549
Dones	36.382	33.004	45.399	44.718	24.488	183.991
Total	125.817	95.375	110.383	112.749	68.216	512.540
2000						
Homes	93.424	157.137	146.921	102.297	51.431	551.210
Dones	99.940	134.348	117.516	75.184	37.581	464.569
Total	193.364	291.485	264.437	177.481	89.012	1.015.779
PESOS SOBRE EL TOTAL DE CADA SEXE						
1977						
Homes	10,7	72,8	15,0	0,9	0,5	100,0
Dones	20,6	70,1	8,8	0,4	0,1	100,0
Total	14,3	71,8	12,8	0,7	0,3	100,0
2000						
Homes	4,4	31,6	58,5	3,4	2,1	100,0
Dones	6,7	27,6	57,5	5,1	3,1	100,0
Total	5,4	29,8	58,0	4,2	2,6	100,0
PESOS SOBRE EL TOTAL DE CADA EDAT						
1977						
Homes	48,2	65,0	75,2	80,3	93,9	64,1
Dones	51,8	35,0	24,8	19,7	6,1	35,9
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2000						
Homes	43,9	57,7	54,7	43,9	44,7	54,3
Dones	56,1	42,3	45,3	56,1	55,3	45,7
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
PESOS SOBRE EL TOTAL DE CADA ANY						
1977						
Homes	17,4	12,2	12,7	13,3	8,5	64,1
Dones	7,1	6,4	8,9	8,7	4,8	35,9
Total	24,5	18,6	21,5	22,0	13,3	100,0
2000						
Homes	9,2	15,5	14,5	10,1	5,1	54,3
Dones	9,8	13,2	11,6	7,4	3,7	45,7
Total	19,0	28,7	26,0	17,5	8,8	100,0

Ocupació en el sector turístic a Espanya per sexe i edat. 1977-2000 (continuació)

En valors absoluts, percentatge del total d'ocupats de cada any i canvi en percentatge

	16-24	25-34	35-44	45-54	55-64	Total
CANVI 1977-2000						
Absolut						
Homes	3.989	94.766	81.937	34.266	7.703	222.661
Dones	63.558	101.344	72.117	30.466	13.093	280.578
Total	67.547	196.110	154.054	64.732	20.796	503.239
Relatiu						
Homes	4,5	151,9	126,1	50,4	17,6	67,8
Dones	174,7	307,1	158,9	68,1	53,5	152,5
Total	53,7	205,6	139,6	57,4	30,5	98,2
APORTACIÓ AL CANVI TOTAL ENTRE 1977 I 2000						
Homes	0,8	18,8	16,3	6,8	1,5	44,2
Dones	12,6	20,1	14,3	6,1	2,6	55,8
Total	13,4	39,0	30,6	12,9	4,1	100,0

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

NIVELL D'ESTUDIS I SEXES: APROXIMACIÓ A LES MODIFICACIONS EN L'ESTRUCTURA OCUPACIONAL DEL SECTOR TURÍSTIC A ESPANYA, 1977-2000

Juntament amb les transformacions educatives i demogràfiques vistes amb anterioritat, una tercera característica defineix els canvis que s'han produït en el mercat de treball del sector turístic espanyol en aquestes dues darreres dècades: la seva creixent feminització que, com més endavant es veurà, està també estretament vinculada a les modificacions en l'estructura educativa. La taula 20 resumeix el que ha succeït entre el 1977 i el 2000 (vegeu en les taules 33 i 34 de l'annex el detall de tot el període). Començant per la situació el 2000, aquesta és caracteritzada per un mercat de treball relativament homogeni entre homes i dones, amb una predominància masculina no massa accentuada (uns vuit punts percentuals a favor dels homes), de manera que aquell any aproximadament el 46% de tots els ocupats eren dones, davant el

54% dels homes. Aquestes xifres mostren un pes de les dones en aquestes activitats turístiques superior a la mitjana de l'economia, que era en aquell mateix exercici del 62,8% pels homes i del 37,2% per les dones. Addicionalment, i amb l'excepció del grup d'edat més jove, les dones presenten pesos sobre el total de l'ocupació sistemàticament inferiors al col·lectiu masculí.

Tanmateix, aquesta situació del 2000 cal contemplar-la amb perspectiva històrica per capturar els profunds canvis que estan tenint lloc. En efecte, entre el 1977 i el 2000 el total de nova ocupació creada pel sector ha estat, com s'ha indicat anteriorment, de vora 500.000 nous llocs de treball, amb un augment relatiu sobre els efectius del 1977 proper al 100%. Tanmateix, en desagregar per sexes aquest creixement, apareix amb molta claredat com han estat les dones les principals responsables d'aquesta enorme expansió de l'ocupació del sector, ja que expliquen uns 280.000 efectius, davant els 222.000 masculins. Lògicament, aquesta augment absolut superior, atesos els diferents nivells de partida del 1977, implica que el ritme d'avenç de l'ocupació femenina ha estat superior al 152%, davant l'augment del 68% aproximat dels

Taula 21

**La forta entrada de la dona al mercat de treball turístic en els noranta.
Increment dels ocupats per sexe i períodes significatius. 1977-2000**

Taxes de creixement de les ocupades per nivell d'estudi

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Total
Taxes de creixement mitjanes						
1977-1985	-1,7	-1,9	13,8	51,3	137,6	0,5
1985-1992	1,6	2,1	16,7	10,6	20,9	6,2
1992-1994	-4,9	-1,5	7,3	54,3	33,7	3,5
1994-2000	2,7	1,4	12,2	10,8	27,8	7,4
1977-1990	0,8	0,0	15,0	39,0	99,0	3,0
Nivell absolut						
1977	37.963	128.918	16.271	734	105	183.991
1994	29.438	121.089	137.262	13.781	3.854	305.424
2000	30.975	127.992	267.275	23.721	14.604	464.568
Canvi absolut						
1977-1994	-8.525	-7.829	120.991	13.047	3.749	121.433
1995-2000	1.537	6.903	130.013	9.940	10.750	159.144
Canvi relatiu						
1977-1994	-22,5	-6,1	743,6	1777,5	3570,5	66,0
1995-2000	5,2	5,7	94,7	72,1	278,9	52,1

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

homes. Amb aquest augment que pràcticament triplica el dels homes, l'aportació del col·lectiu femení al total de la nova ocupació generada entre el 1977 i el 2000 ha estat propera al 56%, molt per sobre el seu pes el 1977, que s'acostava al 36% esmentat.

Per grups d'edat, és en les edats més joves on aquesta alteració s'ha operat de forma més intensa, de manera que mentre les dones joves amb edats entre 16 i 24 anys han representat el 12,6% de tota la nova ocupació del període 1977-2000 (unes 63.000 noves ocupades) els homes de la mateixa edat pràcticament no han aportat nous efectius (solament uns 4.000), generant només un 0,8% de la nova ocupació. Una situació similar, tot i que menys accentuada, s'ha produït en el grup comprès entre els 25 i els 34 anys, on també les dones aporten més a l'augment de l'ocupació total (unes 101.000 noves ocupades, amb un 20,1% del total) que els homes (unes 95.000 nous ocupats, un 18,8% de la nova ocupació).

Tot plegat, és en els dos grups més joves, amb edats compreses entre els 16 i els 34 anys, on s'ha produït aquesta revolució interna a favor de la nova ocupació femenina: les dones d'aquestes edats expliquen una tercera part aproximada de tota la nova ocupació, davant el 20% escàs dels homes. En canvi, en els grups de més edat, de 35 anys en endavant, els homes han presentat una contribució relativa prou important, encara que sempre per sota la de les dones.

En definitiva, aquella característica destacada més amunt de creixent feminització de la mà d'obra sectorial s'ha produït en tots els grups d'edat, fins i tot en els de més de 45 anys, on l'augment de l'ocupació femenina també supera a la dels homes.

Nivell d'estudis i grandària d'empresa. 1999

Valors absoluts i pesos en percentatge

Taula 22

	>10 treballadors	<10 treballadors	Total
Valors absoluts			
Sense estudis	36.311	16.324	52.635
Primaris	180.235	91.534	271.769
Secundaris	339.247	217.178	556.425
Presuperiors	19.890	20.728	40.618
Superiors	9.739	10.525	20.264
Total	585.423	356.289	941.712
Pesos sobre el total de cada tipus d'empresa			
Sense estudis	6,2	4,6	5,6
Primaris	30,8	25,7	28,9
Secundaris	57,9	61,0	59,1
Presuperiors	3,4	5,8	4,3
Superiors	1,7	3,0	2,2
Total	100,0	100,0	100,0
Pesos sobre el total de cada qualificació			
Sense estudis	69,0	31,0	100,0
Primaris	66,3	33,7	100,0
Secundaris	61,0	39,0	100,0
Presuperiors	49,0	51,0	100,0
Superiors	48,1	51,9	100,0
Total	62,2	37,8	100,0

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

QUALIFICACIÓ DE L'OCUPACIÓ, SITUACIÓ SOCIOPROFSSIONAL I TIPOLOGIA CONTRACTUAL

L'anterior caracterització sobre la qualificació de l'ocupació en el sector turístic n'ha dibuixat alguns dels trets més rellevants. Tanmateix, la millora en el nivell educatiu de la mà d'obra del sector té a veure, addicionalment, amb altres característiques vinculades al lloc de treball. En efecte, l'elevada temporalitat de l'ocupació (vegeu més endavant la seva desagregació per nivells educatius) suggereix que la formació en el lloc de treball ha de jugar un paper relativament menor en el procés de qualificació del treball, cosa que apuntaria a uns requeriments creixents des del costat dels requeriments educatius més formals. Addicionalment, l'estructura productiva, molt fonamentada en la petita empresa, indicaria també un pes rellevant de l'autoocupació, amb menor demanda de qualificació. En definitiva, sembla que el sector podria estar sotmès a una doble tensió, de menor qualificació pel pes dels autònoms i empresaris individuals en l'estructura productiva sectorial i de més elevada qualificació, vinculada a l'elevada temporalitat estructural i, per tant, a les dificultats de formació de la mà d'obra en el lloc de treball.

Per suggerir algunes claus de l'impacte d'aquests factors, en aquest apartat s'aprofundeix sobre algunes de les característiques que poden afectar el nivell de qualificació i el seu futur. Així es comenta, successivament, el pes de la petita empresa, el dels ocu-

pats no assalariats i, finalment, el paper del treball temporal i la seva distribució per nivells educatius.

Començant per l'estructura productiva, el 1999 aproximadament dues terceres parts de tota l'ocupació (vegeu la taula 22) es trobava localitzada en empreses petites, de menys de 10 treballadors. És a dir, d'un total d'ocupació propera a les 940.000 persones, aproximadament 585.000 es trobaven en empreses molt petites (una proporció força superior al del conjunt de l'economia o del sector terciari). A més a més, cal assenyalar que d'aquests 585.000 ocupats més de 300.000 eren autònoms, empresaris independents o ajudes familiars, cosa que dibuixa una estructura molt minifundista del sector. Juntament amb aquesta visió agregada, en aprofundir en relació amb els diferents nivells de qualificació es destaca el fet que en els nivells de qualificació més baixos la petita empresa és dominant, mentre que en aquells que tenen estudis secundaris i, en especial, diplomatures o llicenciatures és l'empresa de més de 10 treballadors la que concentra el gruix de l'ocupació. Així, de les dades de la taula esmentada es desprèn amb claredat aquesta polarització entre la qualificació dels dos tipus d'empresa: mentre que en aquells ocupats que no tenen cap mena d'estudis o només van assolir la primària les empreses de menys de 10 treballadors concentren entre el 66% i el 70%, en els diplomats o llicenciats només arriben a absorbir una xifra inferior al 50%, quan el seu pes sobre el total de l'ocupació, com s'ha indicat, ultrapassa el 62%.

Finalment, el creuament del nivell d'estudis, la dimensió empresarial i la tipologia de la contracta-

Taula 23

Nivell d'estudis, grandària d'empresa i tipologia de contractació. Espanya. 1999

Pes dels assalariats sobre total en percentatge i dels assalariats amb contracte temporal en percentatge sobre els assalariats

	>10 treballadors		<10 treballadors	
	assalariats	Temporalitat	assalariats	Temporalitat
Sense estudis	38,6	40,2	100,0	28,8
Primaris	43,1	35,8	97,6	27,4
Secundaris	54,4	52,7	98,4	44,9
Presuperiors	58,2	43,8	95,4	35,3
Superiors	31,5	32,2	97,0	42,7
Total	49,7	47,0	98,1	39,1

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

ció ofereix una visió addicional d'algunes característiques estructurals de la qualificació de la mà d'obra del sector turístic a Espanya. De les dades de la taula 23 dues característiques especialment rellevants mereixen ser destacades. En primer lloc, la molt elevada taxa d'assalarització de les empreses de més de 10 treballadors, o, en un sentit oposat, la baixa assalarització de les empreses de menys de 10 ocupats, que reflecteix la predominància dels no assalariats en aquest tipus d'empreses (més de 300.000 ocupats sobre un total d'uns 585.000 ocupats el 1999). Així, mentre que en aquestes darreres empreses vora el 50% dels ocupats són assalariats, en les que tenen més de 10 treballadors aquesta proporció és pràcticament igual al 100%. A més, en les empreses més petites, la concentració dels no assalariats es produeix en els dos extrems de la qualificació. La segona característica a destacar, lògicament vinculada al punt anterior, fa referència al distint grau de temporalitat dels assalariats en els dos tipus d'empresa, més elevada en les petites (fins el 47% de tota l'ocupació del segon trimestre del 1999) que en les més grans (un 39,1%), amb un predomini en els dos tipus d'empreses dels assalariats amb estudis secundaris.

Del seu costat, i en relació amb la posició a l'ocupació del conjunt dels ocupats en el sector, es detecta una presència de l'autoocupació superior al del conjunt de l'economia. En efecte, el 2000 aproximadament el 79,5% dels ocupats a l'economia espanyola eren assalariats, i un 64,3% d'aquests en el sector serveis. A més a més, el 1977 aquests pesos se situaven per sota els del 2000, en el 68,5% i 43,9%, respectivament. En canvi, en el sector turístic, d'aproximadament un milió d'ocupats el 2000, vora un 71,5% eren assalariats, una xifra sensiblement per sota la mitjana esmentada del terciari. D'aquesta manera, globalment, aproximadament uns 715.000 ocupats eren assalariats aquest darrer any, davant l'important grup, amb una xifra propera als 285.000, que tenien una posició a l'ocupació diferent a assalarització (empresaris individuals, autònoms, ajudes familiars, etc.). D'un altre costat, el creixement en la taxa d'assalarització del sector turístic en el període que s'escola entre el 1977 i el 2000 tot i haver estat d'una certa rellevància, no ha assolit el canvi que s'ha produït en el conjunt de l'economia espanyola, de

manera que entre el 1977 i el 2000 l'augment ha anat des del 59% al 71,5% comentat.

Des del punt de vista de la qualificació de l'ocupació, aquesta distinció té un sentit especialment rellevant, atès que la distribució de l'assalarització per nivells educatius és clarament diferent, de forma que quan més elevat és el nivell educatiu més alta és, també, la taxa d'assalarització. En efecte, el 2000 davant el 71,5% de mitjana d'assalariats en el conjunt del sector, aquells que no tenien estudis presentaven una taxa notablement per sota (54,9%). D'aquesta manera, en el cas dels que no han cursat cap estudi formal pràcticament la xifra d'ocupats assalariats (uns 30.000 el 2000) equivalia a la d'ocupats no assalariats (uns 25.000). En el grup dels que tenen estudis primaris, pel seu costat, la taxa d'assalarització creix ja amb força i tot i que se situa en el 63% encara es troba lluny de la mitjana del sector. És en aquest grup, addicionalment, on es concentra una part rellevant dels no assalariats, vora el 40% del total el 2000, xifra que ha anat disminuint de forma important en els darrers anys (el 1977 el 75% de tots els no assalariats tenien aquesta formació).

A partir del nivell secundari i posteriors el col·lectiu de no assalariats presenta una reducció marcada, de manera que en el cas d'aquells ocupats que tenen estudis secundaris la proporció dels assalariats sobre el total ja ultrapassa el 74%, i fins i tot augmenta fins al 80% en els estudis presuperiors i superiors. Tot i aquesta reducció de la proporció dels no assalariats, el grup més nombrós d'aquest col·lectiu té un nivell d'estudis secundari, de forma que el 2000 més del 52% de tot aquest grup (uns 150.000) havia assolit aquest nivell educatiu.

Finalment, la distribució de l'ocupació assalariada segons la tipologia de contracte reforça aquesta visió de les estretes relacions entre edat, posició a l'ocupació i estudis (vegeu la taula 24). En efecte, el 2000 el 41% de tots els assalariats tenien contractes temporals (dades del segon trimestre), pes que s'havia augmentat sensiblement des del 22,8% en què es trobava situat el 1987, tot i que la seva distribució per nivells educatius presentava una dispersió prou rellevant. En efecte, els ocupats menys educats (que, recordi's, també eren els de més edat)

Taula 24

Ocupació assalariada segons nivell d'estudis i tipologia contractual. Espanya. 1987-2000

Valors absoluts i pesos sobre el total en percentatge

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperior	Estudis superior	Total
1987						
Valors absoluts						
Indefinit	28.523	144.640	104.579	8.319	1.520	287.581
Temporal	6.336	36.471	40.198	1.481	549	85.035
Total	34.859	181.111	144.777	9.800	2.069	372.616
Pesos sobre el total dels assalariats						
Indefinit	7,7	38,8	28,1	2,2	0,4	77,2
Temporal	1,7	9,8	10,8	0,4	0,1	22,8
Total	9,4	48,6	38,9	2,6	0,6	100,0
Pesos sobre el total de cada nivell d'estudis						
Indefinit	81,8	79,9	72,2	84,9	73,5	77,2
Temporal	18,2	20,1	27,8	15,1	26,5	22,8
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2000						
Valors absoluts						
Indefinit	20.391	129.567	240.296	20.209	12.057	422.521
Temporal	9.912	60.746	200.380	13.700	8.944	293.681
Total	30.303	190.313	440.676	33.908	21.001	716.202
Pesos sobre el total dels assalariats						
Indefinit	2,8	18,1	33,6	2,8	1,7	59,0
Temporal	1,4	8,5	28,0	1,9	1,2	41,0
Total	4,2	26,6	61,5	4,7	2,9	100,0
Pesos sobre el total de cada nivell d'estudis						
Indefinit	67,3	68,1	54,5	59,6	57,4	59,0
Temporal	32,7	31,9	45,5	40,4	42,6	41,0
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

presenten un pes de la contractació temporal notablement menor que la mitjana. Així, davant aquell 41% conjunt, els que no tenien estudis o solament havien cursat primària mostraven, el 2000, uns pesos de l'ocupació temporal situats vora 10 punts percentuals per sota el conjunt, tot i que en els darrers anys l'augment que han presentat ha estat també molt rellevant (el 1987, només el 18% dels que no tenien cap tipus d'estudi estava contractat temporalment i un 20,1% en el cas dels de primària). En canvi, els assalariats amb estudis secundaris, el grup més jove, són els que mostren un pes de la temporalitat més elevat (taula 24), superant el 45% de tots els assalariats amb aquell nivell educatiu el 2000, lluny de l'aproximadament 28% del 1987. Finalment, també els més educats (diplomats i lli-

cenciats) han presentat aquesta tendència de creixent pes de l'ocupació temporal, tot i que lleugerament per sota dels que tenen estudis secundaris, que són clarament el grup educatiu on més es concentra el gruix de la temporalitat.

En efecte, els assalariats amb estudis secundaris aportaven el 2000 28 punts percentuals de la taxa de temporalitat del 41% que presentava el sector, superant amb escreix els assalariats amb estudis primaris (amb una aportació de 8,5 punts). La intensa modificació de l'estructura educativa i demogràfica operada en els darrers vint anys ha tingut com a resultat que mentre el 1987 l'aportació dels assalariats amb primària i secundària al total de la contractació temporal era pràcticament idèntica

LA DOTACIÓ DEL CAPITAL HUMÀ EN EL SECTOR TURÍSTIC A CATALUNYA: ELS TRETS DIFERENCIALS AMB ESPANYA

En el context espanyol, Catalunya apareix com una comunitat que ha tendit a guanyar posicions sobre el total de l'ocupació turística a Espanya, des de representar un 13,6% el 1977 a l'actual 16% el 2000. Davallant a la qualificació de la mà d'obra ocupada en el sector turístic català, alguns trets específics apareixen destacats nítidament. En efecte, Catalunya presenta, juntament amb unes tendències de canvi força similars a les analitzades pel cas espanyol, alguns fets estilitzats que la diferencien de la resta d'Espanya. En primer lloc, un augment d'aquesta ocupació per sobre la mitjana espanyola. En segon terme, una menor reducció de l'ocupació menys qualificada. En tercer lloc, una més gran expansió de la més qualificada i, finalment, una estructura ocupacional el 2000 relativament similar entre Catalunya i Espanya.

Començant pel que és tendència similar entre Catalunya i Espanya, el fet que més destaca és, igual que en el conjunt espanyol, l'espectacular transformació de la qualificació de la mà d'obra del sector, amb un guany molt important dels ocupats amb estudis secundaris i una reducció molt notable d'aquells amb estudis primaris, definits com es detalla a la taula 65. En efecte, mentre el darrer col·lectiu presentava un pes del 70,2% sobre el total de l'ocupació el 1977, aquesta proporció ha caigut de forma tendencial fins el 27,8% del 2000, fenomen contrari al guany dels ocupats amb estudis secundaris, que van passar de representar el 16,6% el 1977 al 58,2% el 2000. Les altres tendències que mostra Catalunya en la distribució de la seva ocupació segons la qualificació han estat les mateixes, també, que a Espanya: pèrdua de posicions d'aquells que no tenen cap estudi formal (des del 12,7% al 6,6%) i guanys relatius dels diplomats (del 0,4% al 4,9%) i dels llicenciats (del 0,2% al 2,4%).

Pel que fa a la variació experimentada en el període 1977-2000, ja s'ha indicat anteriorment que a

Espanya aquest sector va presentar un augment prou important de la seva ocupació, proper al 100% (des dels aproximadament 500.000 ocupats als vora 1.000.000 entre els dos anys esmentats). Catalunya, de la seva banda, mostra un increment notablement superior, del 133%, passant la seva ocupació des dels vora 70.000 llocs de treballs ofertats el 1977 als aproximadament 163.000 de 2000, més que doblant els seus efectius. D'aquesta manera, el pes que Catalunya representa en el total de l'ocupació turística a Espanya ha passat del 13,6% el 1977 al 16% el 2000, un important guany de 2,4 punts percentuals. Temporalment, aquest guany ha estat el resultat de les millores experimentades en els períodes 1977-1985 i 1983-1994, quan el creixement d'aquesta ocupació a Catalunya va situar-se notablement per sobre els registres espanyols (18,9% davant el 8,8% d'Espanya en el primer període i 30,2% davant el 8,3% en el segon). A la fase expansiva de la segona part dels vuitanta, en canvi, els ritmes d'avenç de l'ocupació en ambdós territoris van ser sensiblement similars (vora el 30% en ambdós casos). Finalment, cal destacar que en la darrera fase expansiva, des del 1995 al 2000, l'economia catalana sembla haver experimentat un cert esgotament de la seva capacitat de generar llocs de treball vinculats al sector turístic, si més no en relació amb els registres aconseguits per Espanya, ja que mentre el conjunt del país feia augmentar la seva ocupació turística prop d'un 20% en el cas del Principat aquest creixement va situar-se escassament per sobre el 16%.

Les raons d'aquesta menor expansió, en uns anys en els que la demanda sobre els serveis turístics catalans, tant l'espanyola com la internacional, ha estat molt intensa, probablement indiquen una certa saturació de l'oferta catalana, vinculada al més avançat grau de desenvolupament de l'activitat turística en el Principat. Tanmateix, val a dir que l'increment del 16,1% aconseguit per l'ocupació turística catalana en els anys 1995 a 2000 és una xifra prou important, encara que no per sobre els registres mitjos d'increment de l'ocupació del Principat en aquest mateix període.

Ja s'ha indicat que el segon tret diferencial català en relació amb Espanya està constituït per una

Taula 25

Ocupació en el sector turístic a Catalunya. 1977-2000

Pesos sobre el total de l'ocupació espanyola en percentatge

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Nivell baix ¹	Nivell alt ²	Total
1977	12,1	13,3	17,7	6,9	6,1	13,7	6,6	13,6
1990	18,6	13,1	16,5	10,2	17,1	15,0	12,5	14,9
2000	19,6	14,9	16,1	19,1	15,0	15,9	17,5	16,0

1. Ensenyança primària i secundària i ocupats sense estudis.

2. Diplomats i llicenciats.

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

dinàmica un tant distinta de l'ocupació dels ocupats menys qualificats, tant aquells que no tenen cap tipus d'estudi com els que tenen estudis primaris⁴. En efecte, i començant pel col·lectiu dels que no tenen cap estudi, mentre a Espanya el 1977 representaven una proporció del total de l'ocupació turística superior al de Catalunya (14,3% davant el 12,7%), en el 2000 aquesta situació s'havia invertit, amb un pes al conjunt espanyol del 5,4% davant el 6,6% català. Aquesta inversió en les proporcions relatives d'aquesta tipologia d'ocupats indica clarament la diferent evolució experimentada per ambdós col·lectius a Catalunya i a Espanya. En efecte, mentre que en el conjunt del període 1977-2000 els que no tenen cap nivell d'estudis formals han caigut d'un 24,7% a Espanya (des dels aproximadament 73.000 als 55.221 del 2000), a Catalunya la situació ha estat la inversa, amb un guany relatiu del 22,4%, passant els ocupats totals sense estudis dels 8.800 i escaig a 10.800. Lògicament, el menor ritme d'avenç d'aquest grup en relació amb total de l'ocupació turística explica, en el cas català, la pèrdua de pes. Tanmateix, el que aquí es voldria destacar és que, igual que succeeix amb altres sectors productius, Catalunya sembla presentar un biaix vers una ocupació de menor qualificació, probablement vinculada a una estructura productiva amb una proporció més elevada de l'empresa de dimensions més reduïdes (vegeu més endavant l'apartat de conclusions finals). D'un altre costat, i en relació amb el col·lectiu amb estudis primaris, s'observa una dinàmica també diferent a l'espanyola, ja que

mentre al conjunt d'Espanya aquest grup ha caigut d'un 17,9% entre el 1977 i el 2000, al Principat la reducció ha estat sensiblement menor (del 7,7% entre els mateixos anys).

La tercera característica que destaca Catalunya de la resta d'Espanya ja ha estat assenyalada a l'inici d'aquest apartat: la més elevada proporció de treballadors més qualificats que a Espanya. Tot i que les xifres son reduïdes (i incorporen, per això mateix, una certa incertesa sobre la seva fiabilitat), les dades de l'EPA apuntarien que al Principat un 7,4% de la població ocupada en el sector turístic el 2000 seria diplomada o amb estudis de llicenciatura, xifra lleugerament per sobre l'espanyola (del 6,8% el mateix any). A més a més, i atès que el 1977 el punt de partida català era més baix que l'espanyol, aquesta millor posició relativa indica un ritme de progressió a Catalunya de les qualificacions més elevades per sobre de la mitjana espanyola.

Els dos trets anteriors es resumeixen, en canvi, en una proporció de la mà d'obra amb una qualificació més abundant (la que té estudis secundaris) pràcticament idèntica entre Catalunya i Espanya, amb un 58,2% en el cas del Principat davant el 58% d'Espanya, tot i que el ritme de creixement a Catalunya ha estat lleugerament inferior, atès que el 1977 la proporció d'ocupats amb estudis secundaris al Principat era més elevada que a Espanya.

Sinòpticament, les diferències entre Catalunya i Espanya són menors del que els comentaris ante-

4. Tot i que les conclusions que poden extreure's d'aquestes dades, atès el seu baix nivell absolut, no són concloents per problemes eventuais de mostra de l'EPA.

Valors absoluts, i taxes de creixement i pesos sobre el total en percentatge

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Nivell baix ²	Nivell alt ³	Total
Valors absoluts								
1977	8.831	48.961	11.601	258	105	69.393	362	69.755
1985	8.204	45.374	24.969	3.697	703	78.547	4.400	82.947
1992	8.854	41.568	54.229	1.769	1.289	104.651	3.057	107.708
1995	10.328	43.044	80.046	5.638	1.205	133.417	6.843	140.260
2000	10.805	45.192	94.767	8.057	3.955	150.764	12.013	162.776
Pesos sobre el total								
1977	12,7	70,2	16,6	0,4	0,2	99,5	0,5	100,0
1985	9,9	54,7	30,1	4,5	0,8	94,7	5,3	100,0
1992	8,2	38,6	50,3	1,6	1,2	97,2	2,8	100,0
1995	7,4	30,7	57,1	4,0	0,9	95,1	4,9	100,0
2000	6,6	27,8	58,2	4,9	2,4	92,6	7,4	100,0
Creixement per períodes significatius								
1977-1985	-7,1	-7,3	115,2	1.332,9	569,5	13,2	1.115,5	18,9
1985-1992	7,9	-8,4	117,2	-52,2	83,4	33,2	-30,5	29,9
1992-1995	16,6	3,6	47,6	218,7	-6,5	27,5	123,8	30,2
1995-2000	4,6	5,0	18,4	42,9	228,2	13,0	75,6	16,1
1977-2000	22,4	-7,7	716,9	3.022,9	3.666,7	117,3	3218,5	133,4

1. Ocupats dels sectors de l'hoteleria, agències de viatges i activitats afins de transport.

2. Ensenyança primària i secundària i ocupats sense estudis.

3. Diplomats i llicenciats.

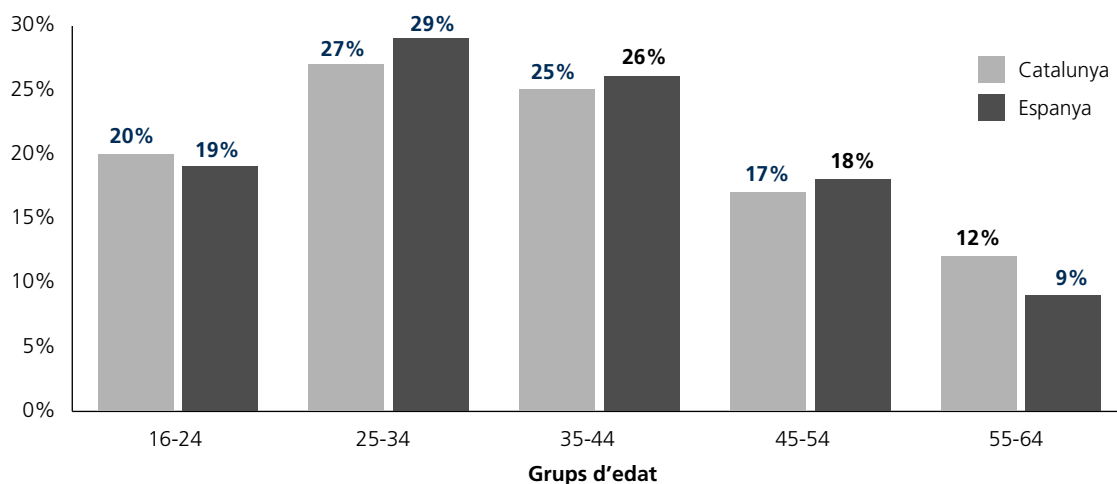
Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

riors podrien suggerir, ja que si bé el Principat presenta un pes relativament més elevat d'aquells ocupats que no tenen cap estudi, en canvi mostra una proporció inferior en aquell col·lectiu en estudis primaris. Tot plegat, la suma dels dos grups amb menor qualificació representava el 2000 un 34,4% a Catalunya davant el 35,2% a Espanya, xifres pràcticament idèntiques. Al mateix temps, en el grup de secundària, com s'acaba de destacar, les coincidències son també molt elevades. En resum, Catalunya i Espanya presenten una estructura de l'ocupació en el sector turístic molt similar, de manera que el lleuger guany català en estudis presuperiors i superiors és el negatiu de la lleugera predominància dels col·lectius amb menor qualificació a Espanya.

Una segona característica important a estudiar de la distribució de l'ocupació del sector turístic a Catalunya és la distribució per edats de l'ocupació, atès que, com s'ha vist en el cas espanyol, aquesta distribució pot estar esbiaixant la dels ocupats per

nivells educatius. I, en efecte, s'observa un impacte rellevant de l'estructura per edats en la distribució de la qualificació de la mà d'obra en el cas català igual que en l'espanyol. Així, a la taula 27 adjunta s'ha reproduït la distribució de l'ocupació per edats i en la taula 28 s'efectua el creuament d'edats i nivells educatius. Alguns trets rellevants de les dues taules mereixen ser destacats. Així, i pel que fa a la distribució per edats apareix nítidament, un important augment dels col·lectius amb edats compreses entre els 25 i els 34 anys. Aquest fenomen ja havia estat assenyalat en parlar del conjunt d'Espanya, on el guany d'aquesta població era d'uns deu punts percentuals aproximadament (des del 18% i escaig a vora el 29% de l'ocupació). A Catalunya, tot i que els valors finalment assolits són lleugerament inferiors, també es detecta el mateix procés de guany relatiu dels ocupats en aquesta franja d'edat, que han passat de representar escassament el 15% el 1977 a situar-se vora el 27% el 2000. Aquesta primera i determinant característica de l'estructura

En percentatge sobre el total dels ocupats

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre).

demogràfica i els seus canvis s'expressa, des d'un altre punt de vista, en el gruix de la resta d'altres grups d'edat on s'observen, amb l'excepció del de 35 a 44 anys, pèrdues relatives de població ocupada. En efecte, els més joves veuen disminuir la seva aportació al total (els de 16 a 24 anys passen del 22% al 19,9%), situació similar a la que experimenten els col·lectius de més edat: els compresos en la franja d'edat dels 45 als 54 anys han vist reduir la seva proporció relativa en més de tres punts (des del 20,5% al 17,0%) i els que es troben en el grup entre 55 i 64 anys són els que més han perdut relativament, veient disminuït el seu pes des vora el 19% a aproximadament el 12%. Finalment, en relació amb la mitjana espanyola (vegeu el gràfic 7) les diferències que s'observen el 2000 no són realment rellevants, tot i que Catalunya presenta un pes superior en l'ocupació de més edat (vora el 12% front el 9% espanyol), hereva dels pesos més elevats que tradicionalment ha mantingut en aquests grups d'edat. La segona diferència rellevant afecta al grup d'edat més nombrós (el de 25 a 34 anys) on Espanya mostra una concentració superior a la del Principat (un 29% davant el 27% de Catalunya).

Creuant aquesta informació demogràfica amb la dels grups de qualificació apareix amb més nitidesa el que ha succeït al Principat en aquest llarg període entre el 1977 i el 2000. La taula 28 presenta el detall dels darrers deu anys (a les taules 48 i 55 de l'annex a aquest apartat es detalla tot el període) i, tot i que com s'ha advertit algunes xifres poden presentar problemes de mostra, se'n poden deduir algunes característiques. I aquestes apunten lògicament als mateixos fenòmens observats en el cas espanyol. Com de les dades de l'esmentada taula es dedueix, els ocupats sense estudis constitueixen un grup demogràficament molt envellit i de forma molt accelerada, ja que mentre el 1990 els més joves (fins a 44 anys) representaven un 32% aproximadament del total d'ocupats sense estudis, aquest pes havia caigut deu anys després a vora un molt baix 12%. Lògicament, el col·lectiu de més edat (entre 55 i 64 anys) ha passat de representar aproximadament un 27% a més del 52% en la mateixa dècada. El mateix procés, tot i que amb una intensitat molt menor, s'està donant amb els ocupats amb estudis primaris, on la important concentració existent en el col·lectiu de 25 a 34 anys

Els canvis a la piràmide demogràfica de l'ocupació del sector turístic a Catalunya. 1977-2000

Taula 27

Persones per grups d'edat i taxes de creixement en percentatge

	16-24	25-34	35-44	45-54	55-64	Total
Valors absoluts						
1977	15.317	10.677	16.432	14.306	13.023	69.755
1985	18.750	14.564	20.307	17.564	11.761	82.946
1992	23.884	25.923	25.238	22.287	10.375	107.707
1995	33.790	42.396	24.267	27.006	12.801	140.260
2000	32.363	43.522	40.347	27.643	18.902	162.777
Pesos sobre el total						
1977	22,0	15,3	23,6	20,5	18,7	100,0
1985	22,6	17,6	24,5	21,2	14,2	100,0
1992	22,2	24,1	23,4	20,7	9,6	100,0
1995	24,1	30,2	17,3	19,3	9,1	100,0
2000	19,9	26,7	24,8	17,0	11,6	100,0
Creixement per períodes significatius						
1977-1985	22,4	36,4	23,6	22,8	-9,7	18,9
1985-1992	27,4	78,0	24,3	26,9	-11,8	29,9
1992-1995	41,5	63,5	-3,8	21,2	23,4	30,2
1995-2000	-4,2	2,7	66,3	2,4	47,7	16,1
1977-2000	111,3	307,6	145,5	93,2	45,1	133,4

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

el 1990 (23,2% de tots els que tenien estudis primaris) ha deixat pas a una intensa reducció (10,2%) el 2000, mentre que els de més edat (55 a 64 anys) han presentat el perfil oposat: del 13,1% el 1990 han passat a representar el 22,4% el 2000.

En estudis secundaris, en canvi, s'ha operat un procés d'intens guany dels col·lectius d'edats intermèdies, corresponent a l'observat anteriorment des del punt de vista demogràfic. Igual que succeïa a Espanya, la millora en el pes sobre l'ocupació total dels ocupats amb estudis secundaris és el resultat directe de la incorporació dels *baby boomers* a la piràmide demograficoeducativa de l'ocupació en el sector turístic. Així, el 1990 més del 44% d'aquells ocupats amb estudis secundaris es trobaven en la franja d'edat més jove (entre 16 i 24 anys), concentrant en aquesta franja d'edat i nivell d'estudis el grup més nombrós (uns 20.200 ocupats). Deu anys després, tot i que en termes absoluts els joves de 16 a 24 anys amb estudis secundaris han augmentat (fins assolir una xifra propera als 26.000 efectius) el canvi més important s'opera en el grup

d'edat intermèdia (25-34 anys) i amb estudis secundaris, grup que passa d'uns 15.000 a vora 35.000 efectius entre 1990 i 2000. D'aquesta manera, a aquella predominància de vora el 44% dels ocupats més joves amb estudis secundaris el 1990 s'ha passat a una estructura més equilibrada on el grup més nombrós d'estudis secundaris és el de 25 a 34 anys (36,3%), mentre els més joves han perdut posicions i aporten únicament el 27,4%. Igualment, el grup d'edat entre 35 i 44 anys també ha presentat guanys relatius notables. En definitiva, en l'ocupació secundària el gruix dels seus efectius tenen menys de 45 anys el 2000 (més del 85% del total) al mateix temps que s'ha operat un gradual augment de l'edat d'aquest col·lectiu, des dels grups més joves als intermedis. Finalment, els ocupats amb estudis superiors i presuperiors comparteixen la mateixa característica d'una ocupació bàsicament molt jove (per sota els 34 o 44 anys).

Finalment, i en relació a la diferent especialització que mostren els ocupats que tenen titulació de secundària, presuperior i superior, la situació que presenta Catalunya no és diferent a la ja vista res-

Taula 28

Ocupació en el sector turístic a Catalunya, per edat i nivell d'estudis. 1990-2000

Valors absoluts en nombre d'ocupats

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Total
1990						
De 16 a 24	963	2.464	20.286	145	0	23.713
De 25 a 34	1.288	10.493	15.459	1.324	1.025	27.240
De 35 a 44	2.241	14.862	6.927	94	408	24.029
De 45 a 54	5.739	11.484	1.861	112	0	19.084
De 55 a 64	3.740	5.936	1.229	0	0	10.905
Total	13.971	45.239	45.762	1.675	1.433	104.971
2000						
De 16 a 24	122	3.662	25.986	2.593	0	29.770
De 25 a 34	907	4.624	34.444	1.616	1.931	39.975
De 35 a 44	295	14.440	22.266	2.517	829	37.002
De 45 a 54	3.775	12.325	9.494	1.332	716	25.594
De 55 a 64	5.706	10.141	2.577	0	479	18.423
Total	10.805	45.192	94.767	8.058	3.955	150.764
PESOS SOBRE EL TOTAL DE CADA GRUP D'EDAT						
1990						
De 16 a 24	4,1	10,4	85,5	0,6	0,0	100,0
De 25 a 34	4,7	38,5	56,8	4,9	3,8	100,0
De 35 a 44	9,3	61,9	28,8	0,4	1,7	100,0
De 45 a 54	30,1	60,2	9,8	0,6	0,0	100,0
De 55 a 64	34,3	54,4	11,3	0,0	0,0	100,0
Total	13,3	43,1	43,6	1,6	1,4	100,0
2000						
De 16 a 24	0,4	12,3	87,3	8,7	0,0	100,0
De 25 a 34	2,3	11,6	86,2	4,0	4,8	100,0
De 35 a 44	0,8	39,0	60,2	6,8	2,2	100,0
De 45 a 54	14,7	48,2	37,1	5,2	2,8	100,0
De 55 a 64	31,0	55,0	14,0	0,0	2,6	100,0
Total	7,2	30,0	62,9	5,3	2,6	100,0
PESOS SOBRE EL TOTAL DE CADA NIVELL D'ESTUDIS						
1990						
De 16 a 24	6,9	5,4	44,3	8,7	0,0	22,6
De 25 a 34	9,2	23,2	33,8	79,0	71,5	26,0
De 35 a 44	16,0	32,9	15,1	5,6	28,5	22,9
De 45 a 54	41,1	25,4	4,1	6,7	0,0	18,2
De 55 a 64	26,8	13,1	2,7	0,0	0,0	10,4
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2000						
De 16 a 24	1,1	8,1	27,4	32,2	0,0	19,7
De 25 a 34	8,4	10,2	36,3	20,1	48,8	26,5
De 35 a 44	2,7	32,0	23,5	31,2	21,0	24,5
De 45 a 54	34,9	27,3	10,0	16,5	18,1	17,0
De 55 a 64	52,8	22,4	2,7	0,0	12,1	12,2
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Ocupació en el sector turístic a Catalunya, per edat i nivell d'estudis. 1990-2000 (continuació)

Valors absoluts en nombre d'ocupats

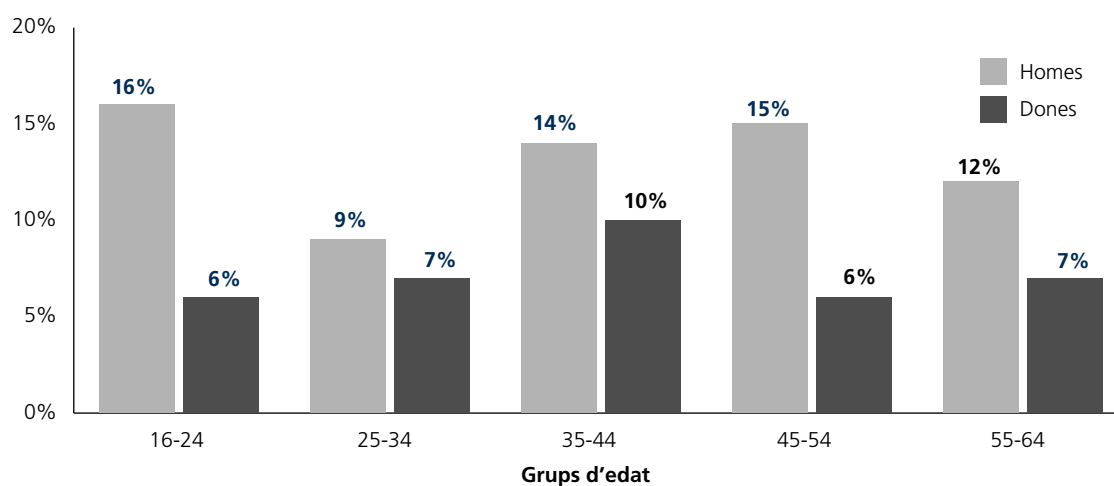
	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Total
CANVI 1990-2000						
De 16 a 24	-87,3	48,6	28,1	1688,3	—	25,5
De 25 a 34	-29,6	-55,9	122,8	22,1	88,4	46,8
De 35 a 44	-86,8	-2,8	221,4	2577,7	103,2	54,0
De 45 a 54	-34,2	7,3	410,2	1089,3	—	34,1
De 55 a 64	52,6	70,8	109,7	—	—	68,9
Total	-22,7	-0,1	107,1	381,1	176,0	43,6

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre).

Ocupació turística a Catalunya, segons sexe. 1977

Gràfic 8

Pesos sobre el total de l'ocupació, en percentatge

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre).

pecte del conjunt espanyol. En efecte, en el gruix dels ocupats en secundària (que recordi's, representava el 1999 aproximadament el 58% de tota l'ocupació, amb una distribució per edats molt esbiaixada a les més joves, amb un 77% dels que tenien entre 25 i 34 anys amb aquesta titulació i més del 90% dels joves amb edats compreses entre els 16 i els 25 anys) predomina la formació generalista, obtinguda en el batxillerat. Així, aproximadament un 70% del total d'ocupats amb secundària tenien aquest origen, amb pesos del 53% pel batxillerat elemental o similars i del 18,2% pel superior i BUP, unes proporcions per sota les del conjunt d'Espanya. De fet, Catalunya presenta una més elevada proporció d'ocupats amb formació obtinguda a l'FP1 (15%) i a l'FP2 (vora el 12%), davant els percentatges vora el 10% per ambdós tipus de formació professional del conjunt espanyol. A més a més, mentre a Catalunya la reforma de les ensenyances mitjanes comença a fer-se notar, amb un total de més de 2.000 ocupats amb titulació obtinguda en els mòduls d'FP3 (un 2,3% de tots els de secundària), a Espanya aquesta proporció és inferior a l'1%. Parcialment a l'igual

que a Espanya, els ocupats amb FP2 són els que més han crescut en aquesta fase expansiva (més del 44%, des dels vora 7.000 a més de 10.500 entre el 1995 i el 1999), tot i que, a diferència del conjunt del país, els ocupats amb batxillerat superior i BUP són el segon grup per intensitat en el creixement (vora el 34% entre els mateixos anys).

Igual que en l'estructura de la secundària, en la dels diplomats i llicenciats que estan ocupats en el sector turístic a Catalunya s'observen algunes diferències amb Espanya, que parcialment semblen tenir a veure amb l'auge que al Principat han tingut tradicionalment els estudis de turisme. En efecte, del conjunt dels diplomats, més del 70% el 1999 corresponien a l'agregació "d'altres equivalents a diplomatura" (5.000 de 7.000) on cal situar aquests estudis, proporció que ultrapassa notablement el 50% del conjunt espanyol (de fet, Catalunya aporta aproximadament una tercera part de tot aquest col·lectiu, quan el seu pes en el conjunt de l'ocupació turística no ultrapassa el 16%). Finalment, en l'àmbit dels llicenciats, també a Catalunya el gruix es concentren en els procedents de ciències socials

Taula 29

Detall dels ocupats amb titulació secundària i superior. Catalunya. 1995-1999

Valor absolut i taxes de variació en percentatge

	1995	Pes	1999	Pes	Creixement
Batxiller elemental i similars	47.950	59,9	47.677	52,8	-0,6
Batxiller superior i BUP	12.267	15,3	16.399	18,2	33,7
FP1 i similars	12.446	15,5	13.555	15,0	8,9
FP2 i similars	7.383	9,2	10.667	11,8	44,5
Mòdul d'FP3	0	0,0	2.037	2,3	—
Total secundària	80.046	100,0	90.335	100,0	12,9
Enginyeria tècnica	545	9,7	116	1,6	-78,7
Infermeria	196	3,5	459	6,5	134,2
Humanitats	0	0,0	0	0,0	—
Empresarials	156	2,8	487	6,9	212,2
Altres equivalents a diplomatura	2.987	53,0	5.005	70,7	67,6
Total diplomats	5.639	100,0	7.076	100,0	25,5
Enginyers	0	0,0	528	10,4	—
Metges	0	0,0	414	8,1	—
Humanitats	497	41,3	459	9,0	-7,6
Socials	648	53,8	3.222	63,4	397,2
Ciències	59	4,9	463	9,1	684,7
Altres	0	0,0	0	0,0	—
Total llicenciatures i enginyeries	1.204	100,0	5.086	100,0	322,4

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre).

(econòmiques i dret bàsicament), en una proporció superior també a l'espanyola.

A la llum de les consideracions anteriors, sembla poder avançar-se que la qualificació de l'ocupació turística a Catalunya és relativament més elevada que al conjunt d'Espanya. En efecte, com de la taula 30 es desprèn, Catalunya aportava el 16,4% de tota l'ocupació turística espanyola el 1999, però tant en aquelles categories secundàries més específiques (les de formació professional) com en les d'ocupats amb diplomatures o llicenciatures la seva aportació al conjunt espanyol ultrapassa notablement aquell pes. Aquest és el cas, per exemple, de l'FP1, FP2 o FP3, amb pesos sobre el total espanyol del 23%, 19,4% i 55,4%, respectivament. Igualment, en l'àmbit dels diplomats Catalunya aporta vora un 22% del total, només situant-se per sota en els enginyers tècnics. Finalment, pel que fa als ocupats amb llicenciatura, Catalunya genera un 25,1% del total, vora deu punts per sobre la seva participació mitjana.

El tercer element a destacar de la qualificació del mercat de treball del sector turístic a Catalunya és la seva composició per sexes. Igual que a Espanya (vegeu la taula 56 a l'annex a aquest apartat) en els darrers vint anys ha tingut lloc un intens procés de recomposició de la mà d'obra, des d'una situació majoritàriament dominada pels homes (el 1977 dues terceres parts de tota l'ocupació era masculina) a una altra en què les diferències en l'ocupació segons sexes s'han reduït espectacularment (el 2000 el 53,6% dels ocupats eren homes, davant el 46,4% de les dones). A més a més, aquest darrer any la més elevada proporció d'ocupats masculins responia a factors demogràfics, ja que mentre el 1977 les diferències en l'aportació de cada grup d'edat segons sexes eren molt elevades a tots els grups, el 2000 aquestes diferències s'havien limitat als dos grups d'edat més envel·lits, els de 45 a 54 anys i el de 55 a 64 anys (en els gràfics 8 i 9 es destaca amb claredat el canvi operat en aquests anys).

Detall dels ocupats amb titulació secundària i superior. Catalunya i Espanya. 1999

Valor absolut i taxes de variació en percentatge

Taula 30

	Catalunya	Resta d'Espanya	Espanya	Pesos sobre el total espanyol	
				Catalunya	Resta d'Espanya
Batxiller elemental i similars	47.677	275.180	322.857	14,8	85,2
Batxiller superior i BUP	16.399	99.502	115.901	14,1	85,9
FP1 i similars	13.555	45.497	59.052	23,0	77,0
FP2 i similars	10.667	44.272	54.939	19,4	80,6
Mòdul d'FP3	2.037	1.639	3.676	55,4	44,6
Total secundària	90.335	466.090	556.425	16,2	83,8
Enginyeria tècnica	116	3.089	3.205	3,6	96,4
Infermeria	459	276	735	62,4	37,6
Humanitats	0	1.782	1.782	0,0	100,0
Empresarials	487	9.804	10.291	4,7	95,3
Altres equivalents a diplomatura	5.005	11.231	16.236	30,8	69,2
Total presuperior	7.075	33.542	40.617	17,4	82,6
Enginyers	528	1.223	1.751	30,2	69,8
Metges	414	65	479	86,4	13,6
Humanitats	459	3.930	4.389	10,5	89,5
Socials	3.222	8.544	11.766	27,4	72,6
Ciències	463	1.174	1.637	28,3	71,7
Altres	0	242	242	0,0	100,0
Total llicenciatures i enginyeries	5.085	15.179	20.264	25,1	74,9
TOTAL OCUPATS	154,475	787	941,711	16,4	83,6

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre).

Juntament amb aquesta modificació en els pesos relatius de l'ocupació per sexes, el creuament del sexe i l'edat dels ocupats subministra una darrera pista en relació al que ha succeït en aquest llarg període de profunds canvis en el conjunt de l'economia turística catalana. Fonamentalment, el que s'ha produït ha estat que la forta entrada d'ocupades femenines, que han triplicat el seu pes absolut (fins un total de més de 50.000 noves treballadores entre els anys 1977 a 2000) davant la duplicació masculina (des dels 45.000 i escaig a vora els 87.000), s'ha produït a la part baixa de la piràmide demogràfica, en especial en els grups d'edat entre 16 i 24 anys i entre 25 i 34 anys, reforçant d'aquesta manera el procés de millora gradual de la qualificació mitjana de l'ocupació sectorial.

Respecte de la distribució de l'ocupació segons grandària d'empresa i nivell educatiu, Catalunya mostra unes proporcions relativament similars a les espanyoles (taula 31), tot i que amb una menor proporció de l'empresa de més de 10 treballadors, amb un 34% de l'ocupació en aquest tipus d'empreses el 1999 (davant el 38% d'Espanya). Tanmateix, aquest pes més elevat de la petita

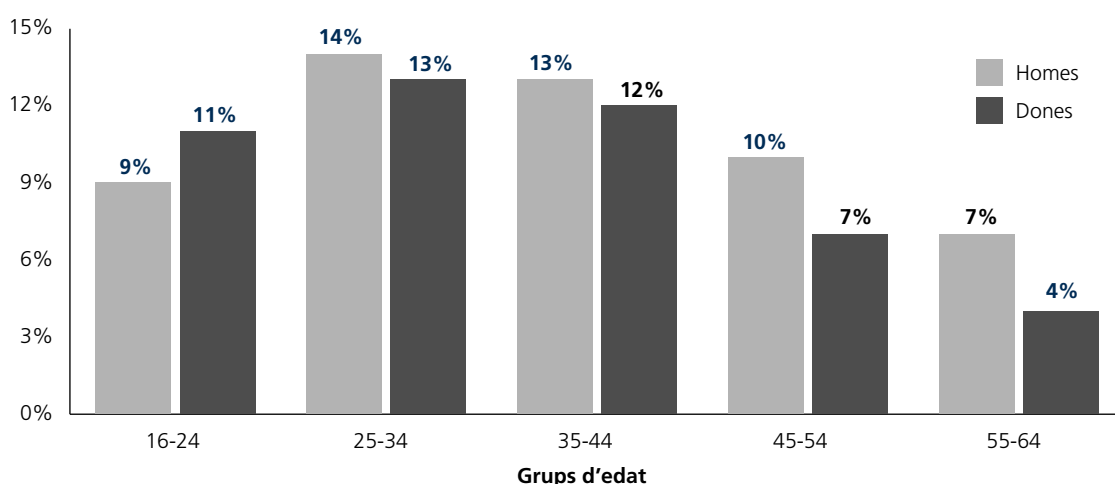
empresa no representa un nivell de qualificació inferior ja que, com s'ha indicat, el Principat mostra un pes relatiu superior dels ocupats en qualificacions més elevades. Aquesta situació deriva d'una elevada ocupació dels que tenen nivells educatius més alts en les petites empreses. Així, mentre a Espanya només el 48% dels llicenciats estaven ocupats en empreses petites (de menys de 10 treballadors), a Catalunya aquest percentatge pujava el 1999 fins el 75%. I el mateix succeïa amb els diplomats, on la proporció d'ocupats a Espanya en les empreses de menys de 10 treballadors se situava en el 49% davant el 65% català.

Finalment, tot i que en termes de les taxes d'assalarització i grandària d'empresa no s'observen diferències en relació amb Espanya (taula 31), amb valors propers al 50% per les empreses de menys de 10 treballadors i vora del 100% en les de més de 10 treballadors, on sí apareixen diferències prou significatives és en la proporció de contractació temporal, més baixa a les petites empreses catalanes (38% dels assalariats, davant el 47% espanyol) i més elevada a les empreses més grans (45% davant el 39%, respectivament).

Gràfic 9

Ocupació turística a Catalunya, segons sexe. 2000

Pesos sobre el total de l'ocupació, en percentatge

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre).

Ocupats en valor absolut i pes sobre el total en percentatge

	>10 treballadors	<10 treballadors	Total
Valors absoluts			
Sense estudis	9.418	3.480	12.898
Primaris	26.352	12.729	39.081
Secundaris	58.356	31.979	90.335
Presuperiors	4.287	2.788	7.075
Superiors	3.826	1.260	5.086
Total	102.239	52.236	154.475
Pesos sobre el total de cada tipus d'empresa			
Sense estudis	9,2	6,7	8,3
Primaris	25,8	24,4	25,3
Secundaris	57,1	61,2	58,5
Presuperiors	4,2	5,3	4,6
Superiors	3,7	2,4	3,3
Total	100,0	100,0	100,0
Pesos sobre el total de cada qualificació			
Sense estudis	73,0	27,0	100,0
Primaris	67,4	32,6	100,0
Secundaris	64,6	35,4	100,0
Presuperiors	60,6	39,4	100,0
Superiors	75,2	24,8	100,0
Total	66,2	33,8	100,0

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre).

CONCLUSIONS FINALS: MERCAT DE TREBALL, CANVI EDUCATIU I DEMOGRAFIA EN EL SECTOR TURÍSTIC A CATALUNYA I ESPANYA

Succintament, l'anàlisi anterior permet extreure algunes conclusions rellevants que tot seguit es detallen.

En primer lloc, un intens procés de millora de la qualificació de la mà d'obra en el sector en els darrers vint anys, similar a l'experimentat per l'economia espanyola. Així, mentre el pes dels ocupats amb cap qualificació educativa queia espectacularment (des del 14,3% del total el 1977 al 5,4% el 2000) i els que només tenien primària passaven del 71,8% el 1977 al 29,8% el 2000, mentre que els que tenen una qualificació superior, en especial d'aquells amb estudis secundaris, han guanyat notablement en la distribució del total (des del 12,8% del total el 1977 al 58% el 2000). Finalment, cal destacar l'important guany dels més educats, tant dels diplomats, que passen de representar menys de l'1% el 1977 a més del 4% el 2000 com dels llicenciats i enginyers (del 0,3% al 2,6%). Des d'aquest punt de vista, els creixements d'alguns d'aquests grups han estat excepcionalment intensos. Així, el grup de l'ocupació secundària ha multiplicat per 8,5 aproximadament el seu volum inicial, des dels 65.000 del 1977 als vora 590.000 del 2000. De la seva banda, aquells amb alguna diplomatura han presentat un creixement superior al 1.000%, multiplicant per 11 els seus efectius (des dels 3.7000 als més de 42.000), xifra superada per l'avenç dels ocupats amb llicenciatura, que han crescut per sobre el 1.400%, des dels 1.700 als més de 26.000 entre les dues dates de referència.

En segon lloc, podria resumir-se el paper preponderant de l'ensenyament secundari en el total de la formació dels ocupats en el sector turístic a Espanya (amb més de 550.000 ocupats respecte dels aproximadament 940.000 del 1999, és a dir, un 59%) postulant que aquesta formació és bàsicament generalista i que, en conseqüència, sembla

deduir-se un marcat dèficit en la formació específica que el sector necessita en aquest tipus de qualificació, la més abundant entre el gruix dels ocupats i la dominant entre els ocupats de menys de 35 anys (un 86% de tota l'ocupació dels que tenien entre 16 i 25 anys el 1999 i un 74% dels de 25 a 34 anys). Tot i aquesta situació, el ritme de creixement dels diferents tipus de secundària sí que sembla apuntar a una modificació notable, i positiva en quant a la qualificació, dels ocupats amb secundària, ja que en la darrera fase expansiva (1995-1999), els ocupats amb FP2 o similars són els que més han crescut (d'un 67,1%, des dels 32.000 i escaig als vora 55.000), seguits dels d'FP1 (un 40,5%, des dels 42.000 als més de 59.000), força per sobre l'avenç dels procedents de la resta de la secundària (un 19,9%, des dels 365.800 als 438.700).

En tercer lloc, el detall dels ocupats amb més qualificació, diplomats i llicenciats, mostra un clar predomini d'aquelles titulacions més directament vinculades al *management* empresarial, és a dir, diplomats en empresarials (més d'una tercera part del total) i llicenciats en ciències socials (vora un 60% del total de llicenciats). Des d'aquest punt de vista, semblaria que l'estructura dels que tenen educació presuperior i superior seria més adient a les necessitats de qualificació de la mà d'obra que la que es deriva de l'actual situació dels ocupats amb secundària. Cal assenyalar el relativament important pes dels ocupats amb una formació de diplomatura diferent a les més tradicionals titulacions, i que en la taula esmentada s'agrupen sota la rubrica "d'altres equivalents a diplomatura". En aquest grup (16.200) es concentren els estudis de les diferents escoles de turisme, de manera que en els diplomats sí que sembla que la formació específica és la determinant de l'ocupació (50% de tots els diplomats pertanyen a aquesta categoria).

Aquests canvis en la qualificació de l'ocupació estan reflectint, simultàniament, modificacions demogràfiques i de participació per sexes molt notables. Des d'aquest punt de vista, i en quart lloc, cal destacar el doble procés demogràfic operat: de rejuveniment de la població ocupada en el sector i simultàniament de pèrdua de pes dels més joves. Així, mentre en el 1977 aproximadament un

35% del total tenia més de 44 anys, en el 2000 aquesta aportació havia disminuït a vora el 25%, amb una important davallada de 10 punts sobre el total. Al mateix temps, el grup més jove (entre els 16 i els 24 anys) ha perdut uns cinc punts en la seva aportació al total de l'ocupació, des dels 24,5% del 1977 als 19,0% del 2000. Tot plegat, aquesta doble transformació demogràfica s'ha traslladat en un guany relatiu dels ocupats compresos entre els 25 i els 45 anys d'edat, que han passat de representar el 40,1% el 1977 a més del 54% el 2000, guanyant lògicament aquells vora 14 punts perduts pels dos extrems de la població.

En cinquè lloc, i en relació amb les interaccions entre canvi demogràfic i canvi en la qualificació, la pèrdua de pes dels estudis primaris en el total dels ocupats pel sector turístic no sembla poder atribuir-se a l'envelliment progressiu de la població, i per tant a la pèrdua d'efectius per la part alta de la piràmide demogràfica (cosa que sí succeeix, per exemple, a l'agricultura). Al contrari, dos efectes estan operant en el col·lectiu dels ocupats amb estudis primaris: un desplaçament per la part baixa de la piràmide demogràfica per part d'aquells que tenen estudis secundaris i, al mateix temps, un augment per la banda superior de la piràmide demogràfica, desplaçant els que tenen estudis primaris a aquells que no tenien cap tipus d'estudi. De totes maneres, l'efecte més directe sobre la caiguda relativa dels ocupats amb estudis primaris és la profunda reforma educativa operada a Espanya a partir de principi dels anys vuitanta, ampliant extraordinàriament el volum de persones amb estudis mitjans, que són els que més han guanyat en el total dels ocupats en aquesta darrera dècada. D'aquesta manera, mentre el 1990 hi havia més de 80.000 ocupats amb estudis primaris amb edats entre els 25 i els 34 anys i vora 106.000 entre els 35 i els 44 anys, en el 2000 aquestes xifres s'havien reduït intensament, fins a valors propers a 40.000 i 92.000.

En sisè terme, ja s'ha indicat que la creixent feminització de la població ocupada té a veure amb aquesta modificació en la qualificació mitjana del sector, atesa la més elevada propensió de les dones a assolir formacions més altes. Des d'aquest punt de vista el 2000 la situació es caracteritzava per un mercat de treball relativament homogeni entre

homes i dones, amb una predominància masculina no massa accentuada (uns vuit punts percentuals a favor dels homes), de manera que aquell any aproximadament el 46% de tots els ocupats eren dones, front el 54% dels homes. Tanmateix, entre el 1977 i el 2000 del total de nova ocupació creada pel sector (propera als 500.000 nous llocs de treball) les dones han estat les principals responsables d'aquesta enorme expansió de l'ocupació del sector, ja que expliquen uns 280.000 efectius, front els 222.000 masculins. Tot plegat, és en els dos grups més joves, amb edats compreses entre els 16 i els 34 anys, on s'ha produït aquesta revolució interna a favor de la nova ocupació femenina: les dones d'aquestes edats expliquen una tercera part aproximada de tota la nova ocupació, davant el 20% escàs dels homes. En canvi, en els grups de més edat, de 35 anys en endavant, els homes han presentat una contribució relativa prou important, encara que sempre per sota la de les dones.

En setè lloc, cal destacar que part de l'estructura educativa de l'ocupació reflecteix altres característiques estructurals del sector, en especial la dimensió dels establiments i l'important pes de l'autoocupació. Així, d'un total d'ocupació propera a les 940.000 persones el 1999, aproximadament 585.000 es trobaven en empreses molt petites (una proporció força superior al del conjunt de l'economia o del sector terciari). A més a més, d'aquests 585.000 ocupats més de 300.000 eren autònoms, empresaris independents o ajudes familiars, cosa que dibuixa una estructura molt minifundista del sector. Juntament amb aquesta visió agregada, en aprofundir en relació als diferents nivells de qualificació es destaca el fet que en els nivells de qualificació més baixos la petita empresa és dominant, mentre que en aquells que tenen estudis secundaris i, en especial, diplomatures o llicenciatures és l'empresa de més de 10 treballadors la que concentra el gruix de l'ocupació. Així, existeix una clara polarització entre la qualificació dels dos tipus d'empresa: mentre que en aquells ocupats que no tenen cap mena d'estudis o només van assolir la primària les empreses de menys de 10 treballadors concentren entre el 66% i el 70%, en els diplomats o llicenciats només arriben a absorbir una xifra inferior al 50%, quan el seu pes sobre el total de l'ocupació, com s'ha indicat, ultrapassa el 62%.

Finalment, Catalunya presenta un augment d'aquesta ocupació per sobre la mitjana espanyola, una menor reducció de l'ocupació menys qualificada, i, simultàniament, una més gran expansió de les més qualificada, i, finalment, una estructura ocupacional el 2000 relativament similar entre Catalunya i Espanya. D'aquesta manera, sembla poder avançar-se que la qualificació de l'ocupació turística a Catalunya és relativament més elevada que al conjunt d'Espanya, ja que tot i que aporta el 16,4% de tota l'ocupació turística espanyola el 1999, en aquelles categories secundàries més específiques (les de formació professional) o en les d'ocupats amb diplomatures o llicenciatures la seva aportació al conjunt espanyol ultrapassa notablement aquell pes.

TAULES ANNEXES

Ocupació en el sector turístic a Espanya segons qualificació. 1977-2000

Taula 32

Ocupats en valor absolut

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Total
1977	73.273	368.190	65.616	3.732	1.728	512.540
1978	74.348	362.115	70.472	6.232	1.576	514.742
1979	72.421	365.850	84.144	6.805	784	530.002
1980	68.846	356.326	85.650	9.297	553	520.672
1981	67.310	370.754	83.572	8.547	1.428	531.611
1982	66.611	370.426	102.027	5.878	2.183	547.125
1983	71.422	344.422	124.413	7.264	3.017	550.538
1984	66.891	339.122	143.274	8.289	3.403	560.980
1985	59.324	331.362	151.817	10.777	4.168	557.448
1986	50.426	338.190	169.971	10.151	4.377	573.115
1987	65.238	347.851	211.181	12.570	4.963	641.802
1988	67.556	353.296	240.043	14.068	6.175	681.138
1989	77.953	345.000	294.339	14.775	8.886	740.952
1990	75.120	346.337	276.924	16.481	8.388	723.250
1991	75.792	341.206	310.949	17.886	8.053	753.885
1992	66.879	316.833	339.266	14.971	5.299	743.247
1993	61.995	309.023	334.062	15.405	6.502	726.987
1994	61.281	309.229	382.996	23.685	10.261	787.452
1995	59.174	305.878	440.768	31.609	11.134	848.562
1996	57.340	286.879	432.800	34.079	14.171	825.270
1997	64.960	293.546	473.724	30.582	16.471	879.283
1998	46.956	279.222	513.171	39.815	17.175	896.340
1999	52.635	271.769	556.425	40.617	20.264	941.711
2000	55.211	302.313	589.597	42.261	26.396	1.015.777

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

Taula 33

Ocupació en el sector turístic a Espanya, segons nivell d'estudis. Total homes. 1977-2000

Ocupats en valor absolut

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Total
1977	35.310	239.272	49.345	2.998	1.624	328.549
1978	33.695	237.496	51.303	4.645	1.576	328.716
1979	33.018	238.698	58.617	4.628	784	335.745
1980	35.146	228.761	59.248	5.609	445	329.209
1981	38.364	250.216	57.297	5.896	1.207	352.979
1982	34.443	241.281	67.237	4.157	1.564	348.683
1983	37.724	230.363	85.296	6.420	2.397	362.199
1984	31.325	229.396	106.707	5.044	3.281	375.754
1985	27.426	222.408	108.517	6.980	2.953	368.284
1986	25.358	222.042	127.400	6.893	1.721	383.414
1987	32.332	222.835	153.868	9.318	3.673	422.027
1988	32.970	227.936	172.230	8.951	4.328	446.416
1989	38.671	223.538	199.272	6.726	5.932	474.138
1990	37.926	219.346	188.143	8.724	4.954	459.094
1991	39.717	209.519	207.534	9.952	5.684	472.406
1992	33.936	191.858	219.728	8.979	3.143	457.644
1993	34.013	183.302	212.916	7.851	3.691	441.773
1994	31.843	188.139	245.734	9.904	6.407	482.028
1995	30.139	179.618	270.122	15.054	7.464	502.397
1996	27.397	172.780	266.559	17.286	8.846	492.867
1997	31.645	166.553	300.269	15.906	10.972	525.345
1998	24.475	159.080	302.558	18.750	9.235	514.098
1999	23.594	160.307	304.805	18.680	11.729	519.115
2000	24.236	174.320	322.321	18.541	11.792	551.209

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

Ocupació en el sector turístic a Espanya, segons nivell d'estudis. Total dones. 1977-2000**Taula 34**

Ocupats en valor absolut

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Total
1977	37.963	128.918	16.271	734	105	183.991
1978	40.653	124.619	19.168	1.586	0	186.027
1979	39.403	127.152	25.526	2.176	0	194.257
1980	33.700	127.565	26.402	3.687	108	191.462
1981	28.947	120.538	26.275	2.651	221	178.632
1982	32.168	129.145	34.789	1.721	619	198.442
1983	33.698	114.059	39.117	844	621	188.340
1984	35.566	109.726	36.567	3.245	122	185.225
1985	31.898	108.954	43.301	3.797	1.215	189.165
1986	25.068	116.148	42.570	3.258	2.656	189.701
1987	32.905	125.016	57.313	3.252	1.290	219.775
1988	34.586	125.360	67.813	5.117	1.847	234.723
1989	39.282	121.462	95.067	8.049	2.954	266.815
1990	37.195	126.991	88.781	7.757	3.433	264.156
1991	36.075	131.687	103.415	7.934	2.369	281.479
1992	32.943	124.974	119.538	5.992	2.156	285.603
1993	27.982	125.721	121.146	7.554	2.811	285.214
1994	29.438	121.089	137.262	13.781	3.854	305.424
1995	29.036	126.260	170.646	16.554	3.670	346.165
1996	29.944	114.099	166.241	16.794	5.325	332.402
1997	33.315	126.993	173.455	14.677	5.499	353.938
1998	22.482	120.142	210.613	21.065	7.940	382.242
1999	29.041	111.463	251.620	21.938	8.536	422.596
2000	30.975	127.992	267.275	23.721	14.604	464.568

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

Taula 35

Detall dels ocupats amb titulació secundària i superior. Espanya. 1995-1999

Valor absolut i taxes de variació en percentatge

	1995	Pes	1999	Pes	Creixement
Batxiller elemental i similars	280.530	63,6	322.857	58,0	15,1
Batxiller superior i BUP	85.331	19,4	115.901	20,8	35,8
FP1 i similars	42.038	9,5	59.052	10,6	40,5
FP2 i similars	32.870	7,5	54.939	9,9	67,1
Mòdul d'FP3	0	0,0	3.676	0,7	—
Total secundària	440.769	100,0	556.425	100,0	26,2
Enginyeria tècnica	2.414	7,6	3.205	7,9	32,8
Infermeria	241	0,8	735	1,8	205,0
Humanitats	464	1,5	1.782	4,4	283,9
Empresarials	6.335	20,0	10.291	25,3	62,4
Ciències	0	0,0	338	0,8	—
Altres equivalents a diplomatura	16.076	50,9	16.237	40,0	1,0
Superior incompleta	6.078	19,2	8.029	19,8	32,1
Total presuperior	31.609	100,0	40.617	100,0	28,5
Enginyers	1.575	14,1	1.751	8,6	11,2
Metges	332	3,0	479	2,4	44,3
Humanitats	1.413	12,7	4.389	21,7	210,6
Socials	5.384	48,4	11.766	58,1	118,5
Ciències	1.814	16,3	1.637	8,1	-9,8
Altres	616	5,5	242	1,2	-60,7
Total llicenciatures i enginyeries	11.134	100,0	20.264	100,0	82,0

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

Ocupats en valor absolut

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Total
1977	5.092	92.997	27.518	210	0	125.817
1978	5.325	84.826	33.566	1.235	0	124.953
1979	3.239	81.644	43.769	940	181	129.774
1980	2.362	74.551	44.109	1.335	0	122.357
1981	4.609	63.390	46.341	729	0	115.068
1982	2.784	65.060	56.518	534	263	125.158
1983	2.470	55.087	58.854	347	296	117.054
1984	819	46.376	66.952	1.929	0	116.076
1985	1.359	42.666	74.329	1.503	0	119.857
1986	1.445	39.135	84.541	1.380	0	126.501
1987	2.449	42.731	103.931	2.255	214	151.581
1988	2.178	41.328	103.711	1.241	456	148.914
1989	2.475	38.922	125.894	2.850	665	170.808
1990	3.293	31.826	106.752	3.468	0	145.340
1991	2.643	27.769	119.036	2.878	0	152.325
1992	1.706	28.121	117.518	2.258	122	149.725
1993	1.813	22.400	106.896	2.562	591	134.262
1994	1.373	24.608	121.319	2.403	148	149.852
1995	206	22.942	128.335	5.614	621	157.718
1996	1.958	17.978	120.940	3.926	1.571	146.373
1997	1.791	16.622	144.543	4.109	1.590	168.654
1998	367	16.136	139.070	6.747	759	163.077
1999	1.313	14.827	141.782	6.185	1.547	165.655
2000	452	23.981	156.933	8.880	3.118	193.363

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

Taula 37

Ocupació en el sector turístic a Espanya, segons nivell d'estudis. Ocupats de 25 a 34 anys. 1977-2000

Ocupats en valor absolut

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Total
1977	8.542	67.767	17.806	651	608	95.375
1978	7.031	78.684	18.286	1.868	797	106.666
1979	7.156	78.757	12.720	2.147	168	100.948
1980	6.356	75.727	18.623	2.417	79	103.203
1981	6.939	83.675	19.393	2.710	983	113.700
1982	5.445	82.438	25.027	2.225	958	116.092
1983	7.094	78.141	36.209	2.974	1.884	126.302
1984	3.768	80.402	39.883	2.049	1.605	127.708
1985	5.106	80.919	46.456	3.841	1.809	138.130
1986	4.433	78.589	52.516	4.784	1.715	142.037
1987	6.954	81.413	66.918	4.845	1.335	161.464
1988	6.837	85.033	95.054	5.441	2.935	195.300
1989	6.252	87.555	116.478	6.392	4.784	221.460
1990	6.217	82.151	108.028	7.466	4.059	207.922
1991	3.948	68.568	119.291	9.584	4.423	205.814
1992	5.980	58.615	133.947	6.230	2.918	207.689
1993	3.375	53.418	136.852	5.260	4.649	203.554
1994	4.326	49.456	162.243	9.972	5.845	231.842
1995	2.692	53.874	190.984	13.258	5.488	266.298
1996	2.683	39.410	169.650	17.061	6.445	235.250
1997	4.321	35.726	176.488	14.401	8.331	239.267
1998	3.381	33.321	197.800	19.046	7.031	260.579
1999	3.024	37.124	208.059	22.604	8.716	279.527
2000	4.247	40.691	216.397	18.377	11.773	291.485

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

Ocupació en el sector turístic a Espanya, segons nivell d'estudis. Ocupats de 35 a 45 anys. 1977-2000**Taula 38**

Ocupats en valor absolut

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Total
1977	16.614	82.918	10.013	698	141	110.383
1978	14.578	71.749	8.351	1.161	495	96.335
1979	15.619	72.049	15.726	1.408	109	104.911
1980	14.569	79.446	12.545	1.898	168	108.626
1981	16.315	81.863	6.149	2.742	0	107.070
1982	17.368	79.206	10.730	2.160	162	109.626
1983	14.478	74.161	15.227	1.520	208	105.593
1984	12.317	81.212	20.700	1.200	237	115.666
1985	14.400	88.203	14.159	1.992	186	118.940
1986	14.109	93.178	18.263	2.491	1.536	129.578
1987	15.163	93.508	26.020	3.068	1.921	139.679
1988	13.393	99.633	24.106	5.055	1.802	143.990
1989	16.876	96.331	34.887	3.036	2.423	153.553
1990	14.965	105.971	45.127	3.428	2.686	172.177
1991	18.942	116.902	49.744	3.955	2.401	191.944
1992	12.673	108.579	60.634	3.743	1.091	186.720
1993	12.959	104.360	58.447	5.407	393	181.566
1994	11.759	101.647	60.989	6.062	1.990	182.447
1995	11.572	92.098	83.080	7.717	3.521	197.988
1996	9.636	98.443	96.422	6.974	3.099	214.574
1997	9.812	101.753	96.154	7.126	3.912	218.757
1998	9.433	85.077	117.375	7.631	5.508	225.023
1999	8.388	80.297	136.987	5.832	5.550	237.054
2000	11.325	92.802	146.409	7.672	6.229	264.437

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

Taula 39

Ocupació en el sector turístic a Espanya, segons nivell d'estudis. Ocupats de 45 a 54 anys. 1977-2000

Ocupats en valor absolut

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Total
1977	23.833	81.005	6.504	945	462	112.749
1978	28.635	85.078	6.456	1.123	285	121.577
1979	26.485	86.800	8.632	1.475	325	123.717
1980	26.836	82.233	6.581	2.545	207	118.401
1981	24.693	92.098	8.577	1.519	153	127.039
1982	26.490	92.011	4.969	621	800	124.891
1983	29.355	87.218	10.548	1.585	629	129.335
1984	28.456	80.134	11.472	2.385	1.354	123.801
1985	18.196	74.645	12.264	1.587	2.119	108.811
1986	16.717	78.919	12.587	1.109	1.126	110.458
1987	23.999	83.970	8.492	1.450	815	118.726
1988	29.417	79.795	10.796	1.563	474	122.045
1989	31.748	78.159	11.109	1.920	594	123.529
1990	29.516	79.607	11.560	1.033	527	122.243
1991	27.135	83.257	15.057	1.225	704	127.378
1992	26.495	77.586	21.615	2.091	445	128.232
1993	23.035	79.105	22.512	1.376	458	126.486
1994	23.639	92.564	27.453	3.798	1.381	148.834
1995	24.721	90.434	28.826	3.772	1.015	148.768
1996	23.128	84.237	35.263	4.789	1.905	149.321
1997	24.009	91.052	39.115	4.089	2.331	160.596
1998	14.678	93.355	41.764	5.951	3.520	159.268
1999	19.068	88.419	56.035	5.282	4.069	172.873
2000	18.220	91.341	58.360	5.883	3.675	177.480

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

Ocupats en valor absolut

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Total
1977	19.193	43.502	3.774	1.228	518	68.215
1978	18.779	41.777	3.812	843	0	65.211
1979	19.922	46.600	3.298	834	0	70.653
1980	18.723	44.369	3.792	1.102	99	68.085
1981	14.754	49.727	3.113	848	292	68.733
1982	14.525	51.712	4.783	339	0	71.359
1983	18.025	49.816	3.576	838	0	72.254
1984	21.530	50.998	4.267	726	207	77.728
1985	20.263	44.929	4.609	1.856	54	71.711
1986	13.722	48.369	2.064	386	0	64.541
1987	16.673	46.229	5.820	952	677	70.351
1988	15.732	47.506	6.375	768	507	70.889
1989	20.602	44.034	5.971	577	419	71.602
1990	21.128	46.781	5.456	1.086	1.116	75.568
1991	23.125	44.710	7.821	244	525	76.424
1992	20.025	43.933	5.552	648	723	70.881
1993	20.812	49.740	9.355	800	411	81.118
1994	20.183	40.953	10.992	1.451	897	74.476
1995	19.983	46.528	9.542	1.248	489	77.790
1996	19.935	46.812	10.525	1.329	1.151	79.752
1997	25.028	48.393	17.424	858	306	92.009
1998	19.098	51.333	17.162	441	358	88.392
1999	20.842	51.103	13.562	714	382	86.602
2000	20.966	53.498	11.497	1.449	1.601	89.012

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

Taula 41

Ocupats en el sector turístic a Espanya segons posició a l'ocupació. 1977-2000

Valors absoluts

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Nivell baix¹	Nivell alt²	Total
Ocupats assalariats								
1977	5.663	27.192	7.260	80	0	40.115	80	40.195
1985	3.614	22.502	18.295	2.699	0	44.412	2.699	47.111
1990	9.648	27.240	33.642	1.266	900	70.530	2.166	72.696
1991	11.505	19.634	36.992	1.942	535	68.131	2.477	70.608
1992	4.720	23.497	37.364	1.355	757	65.581	2.113	67.694
1993	4.401	20.244	48.810	2.754	1.482	73.455	4.237	77.692
1994	4.513	20.295	47.272	5.895	1.334	72.080	7.229	79.309
1995	7.074	24.253	57.309	3.864	1.205	88.637	5.069	93.706
1996	7.205	23.247	52.946	5.982	2.462	83.397	8.445	91.842
1997	7.890	20.962	55.330	4.574	1.503	84.182	6.078	90.259
1998	3.946	25.849	56.896	8.123	2.146	86.691	10.269	96.960
1999	7.031	25.676	62.488	5.578	1.757	95.194	7.336	102.530
2000	5.725	28.704	69.928	6.623	2.793	104.357	9.416	113.773
Ocupats no assalariats								
1977	3.167	21.769	4.341	178	105	29.277	283	29.560
1985	4.590	22.871	6.674	998	703	34.135	1.701	35.836
1990	4.323	17.999	12.120	408	533	34.442	941	35.384
1991	1.868	12.730	12.123	2.214	151	26.721	2.365	29.086
1992	4.134	18.071	16.864	413	531	39.070	945	40.014
1993	3.459	19.841	16.353	0	0	39.653	0	39.653
1994	3.562	23.517	18.870	402	0	45.948	402	46.350
1995	3.254	18.790	22.737	1.774	0	44.781	1.774	46.555
1996	5.334	20.819	22.865	2.398	0	49.018	2.398	51.416
1997	6.234	15.932	21.851	1.590	1.738	44.016	3.328	47.345
1998	2.351	19.493	31.132	114	1.037	52.976	1.152	54.128
1999	5.868	13.406	27.847	1.497	3.328	47.120	4.825	51.945
2000	5.080	16.487	24.839	1.435	1.162	46.406	2.597	49.003

1. Ensenyança primària i secundària i ocupats sense estudis.

2. Diplomats i llicenciats.

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

Ocupats en el sector turístic a Espanya segons tipus de contracte. 1987-2000

Taula 42

Valors absoluts

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Nivell baix ¹	Nivell alt ²	Total
Assalariats amb contracte indefinit								
1987	2.362	16.823	19.237	678	0	38.423	678	39.101
1988	2.222	17.892	18.272	634	456	38.386	1.090	39.477
1989	4.546	14.213	18.430	937	2.221	37.190	3.157	40.347
1990	6.199	16.667	15.064	614	900	37.931	1.514	39.444
1991	7.720	10.732	19.161	332	0	37.613	332	37.944
1992	2.881	13.042	18.448	1.355	121	34.371	1.476	35.846
1993	4.280	10.946	19.740	1.425	1.482	34.966	2.908	37.874
1994	2.286	11.603	20.890	2.767	608	34.779	3.374	38.153
1995	3.689	12.940	21.885	2.381	564	38.514	2.946	41.460
1996	4.654	13.019	23.268	1.980	570	40.941	2.550	43.491
1997	6.561	12.296	29.587	3.676	652	48.444	4.328	52.771
1998	2.670	16.680	30.359	5.030	1.177	49.709	6.207	55.917
1999	4.493	18.361	32.353	3.449	1.183	55.206	4.632	59.838
2000	4.140	20.915	41.108	3.386	2.561	66.164	5.947	72.110
Assalariats amb contracte temporal								
1987	2.362	16.823	19.237	678	0	38.423	678	39.101
1988	2.222	17.892	18.272	634	456	38.386	1.090	39.477
1989	4.546	14.213	18.430	937	2.221	37.190	3.157	40.347
1990	6.199	16.667	15.064	614	900	37.931	1.514	39.444
1991	7.720	10.732	19.161	332	0	37.613	332	37.944
1992	2.881	13.042	18.448	1.355	121	34.371	1.476	35.846
1993	4.280	10.946	19.740	1.425	1.482	34.966	2.908	37.874
1994	2.286	11.603	20.890	2.767	608	34.779	3.374	38.153
1995	3.689	12.940	21.885	2.381	564	38.514	2.946	41.460
1996	4.654	13.019	23.268	1.980	570	40.941	2.550	43.491
1997	6.561	12.296	29.587	3.676	652	48.444	4.328	52.771
1998	2.670	16.680	30.359	5.030	1.177	49.709	6.207	55.917
1999	4.493	18.361	32.353	3.449	1.183	55.206	4.632	59.838
2000	4.140	20.915	41.108	3.386	2.561	66.164	5.947	72.110

1. Ensenyança primària i secundària i ocupats sense estudis.

2. Diplomats i llicenciats.

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

Taula 43

Ocupació en el sector turístic a Espanya, per edat i nivell d'estudis. 1990-2000

Valors absoluts en nombre d'ocupats

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Total
VALORS ABSOLUTS						
1990						
De 16 a 24	3.293	31.826	106.752	3.468	0	145.340
De 25 a 34	6.217	82.151	108.028	7.466	4.059	207.922
De 35 a 44	14.965	105.971	45.127	3.428	2.686	172.177
De 45 a 54	29.516	79.607	11.560	1.033	527	122.243
De 55 a 64	21.128	46.781	5.456	1.086	1.116	75.568
Total	75.120	346.337	276.924	16.481	8.388	723.250
2000						
De 16 a 24	452	23.981	156.933	8.880	3.118	193.363
De 25 a 34	4.247	40.691	216.397	18.377	11.773	291.485
De 35 a 44	11.325	92.802	146.409	7.672	6.229	264.437
De 45 a 54	18.220	91.341	58.360	5.883	3.675	177.480
De 55 a 64	20.966	53.498	11.497	1.449	1.601	89.012
Total	55.211	302.313	589.597	42.261	26.396	1.015.777
PESOS SOBRE EL TOTAL DE CADA GRUP D'EDAT						
1990						
De 16 a 24	2,3	21,9	73,5	2,4	0,0	100,0
De 25 a 34	3,0	39,5	52,0	3,6	2,0	100,0
De 35 a 44	8,7	61,5	26,2	2,0	1,6	100,0
De 45 a 54	24,1	65,1	9,5	0,8	0,4	100,0
De 55 a 64	28,0	61,9	7,2	1,4	1,5	100,0
Total	10,4	47,9	38,3	2,3	1,2	100,0
2000						
De 16 a 24	0,2	12,4	81,2	4,6	1,6	100,0
De 25 a 34	1,5	14,0	74,2	6,3	4,0	100,0
De 35 a 44	4,3	35,1	55,4	2,9	2,4	100,0
De 45 a 54	10,3	51,5	32,9	3,3	2,1	100,0
De 55 a 64	23,6	60,1	12,9	1,6	1,8	100,0
Total	5,4	29,8	58,0	4,2	2,6	100,0
PESOS SOBRE EL TOTAL DE CADA NIVELL D'ESTUDIS						
1990						
De 16 a 24	4,4	9,2	38,5	21,0	0,0	20,1
De 25 a 34	8,3	23,7	39,0	45,3	48,4	28,7
De 35 a 44	19,9	30,6	16,3	20,8	32,0	23,8
De 45 a 54	39,3	23,0	4,2	6,3	6,3	16,9
De 55 a 64	28,1	13,5	2,0	6,6	13,3	10,4
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2000						
De 16 a 24	0,8	7,9	26,6	21,0	11,8	19,0
De 25 a 34	7,7	13,5	36,7	43,5	44,6	28,7
De 35 a 44	20,5	30,7	24,8	18,2	23,6	26,0
De 45 a 54	33,0	30,2	9,9	13,9	13,9	17,5
De 55 a 64	38,0	17,7	1,9	3,4	6,1	8,8
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Ocupació en el sector turístic a Espanya, per edat i nivell d'estudis. 1990-2000 (continuació)

Valors absoluts en nombre d'ocupats

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Total
CANVI 1990-2000						
De 16 a 24	-86,3	-24,6	47,0	156,1	—	33,0
De 25 a 34	-31,7	-50,5	100,3	146,1	190,0	40,2
De 35 a 44	-24,3	-12,4	224,4	123,8	131,9	53,6
De 45 a 54	-38,3	14,7	404,8	469,5	597,3	45,2
De 55 a 64	-0,8	14,4	110,7	33,4	43,5	17,8
Total	-26,5	-12,7	112,9	156,4	214,7	40,4

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

**Ocupació en el sector turístic a Espanya, per edat i nivell d'estudis.
Estructura relativa per nivell d'estudis. 1990-2000**
Taula 44

Pesos sobre el total en percentatge

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Total
1990						
De 16 a 24	4,4	9,2	38,5	21,0	0,0	20,1
De 25 a 34	8,3	23,7	39,0	45,3	48,4	28,7
De 35 a 44	19,9	30,6	16,3	20,8	32,0	23,8
De 45 a 54	39,3	23,0	4,2	6,3	6,3	16,9
De 55 a 64	28,1	13,5	2,0	6,6	13,3	10,4
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2000						
De 16 a 24	0,8	7,9	26,6	21,0	11,8	19,0
De 25 a 34	7,7	13,5	36,7	43,5	44,6	28,7
De 35 a 44	20,5	30,7	24,8	18,2	23,6	26,0
De 45 a 54	33,0	30,2	9,9	13,9	13,9	17,5
De 55 a 64	38,0	17,7	1,9	3,4	6,1	8,8
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Canvi 1990-2000						
De 16 a 24	-3,6	-1,3	-11,9	-0,0	11,8	-1,1
De 25 a 34	-0,6	-10,3	-2,3	-1,8	-3,8	-0,1
De 35 a 44	0,6	0,1	8,5	-2,6	-8,4	2,2
De 45 a 54	-6,3	7,2	5,7	7,7	7,6	0,6
De 55 a 64	9,8	4,2	-0,0	-3,2	-7,2	-1,7
Total	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre).

Taula 45

**Ocupació en el sector turístic a Espanya, per edat i nivell d'estudis.
Estructura relativa per grup d'edat. 1990-2000**

En percentatge sobre el total de cada edat i canvi en punts percentuals

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Nivell baix¹	Nivell alt²	Total
1990								
De 16 a 24	2,3	21,9	73,4	2,4	0,0	97,6	2,4	100,0
De 25 a 34	3,0	39,5	52,0	3,6	2,0	94,5	5,5	100,0
De 35 a 44	8,7	61,5	26,2	2,0	1,6	96,4	3,6	100,0
De 45 a 54	24,1	65,1	9,5	0,8	0,4	98,7	1,3	100,0
De 55 a 64	28,0	61,9	7,2	1,4	1,5	97,1	2,9	100,0
Total	10,4	47,9	38,3	2,3	1,2	96,6	3,4	100,0
2000								
De 16 a 24	0,2	12,4	81,2	4,6	1,6	93,8	6,2	100,0
De 25 a 34	1,5	14,0	74,2	6,3	4,0	89,7	10,3	100,0
De 35 a 44	4,3	35,1	55,4	2,9	2,4	94,7	5,3	100,0
De 45 a 54	10,3	51,5	32,9	3,3	2,1	94,6	5,4	100,0
De 55 a 64	23,6	60,1	12,9	1,6	1,8	96,6	3,4	100,0
Total	5,4	29,8	58,0	4,2	2,6	93,2	6,8	100,0
Canvi 1990-2000								
De 16 a 24	-2,0	-9,5	7,7	2,2	1,6	-3,8	3,8	0,0
De 25 a 34	-1,5	-25,6	22,3	2,7	2,1	-4,8	4,8	0,0
De 35 a 44	-4,4	-26,5	29,2	0,9	0,8	-1,7	1,7	0,0
De 45 a 54	-13,9	-13,7	23,4	2,5	1,6	-4,1	4,1	0,0
De 55 a 64	-4,4	-1,8	5,7	0,2	0,3	-0,5	0,5	0,0
Total	-5,0	-18,1	19,8	1,9	1,4	-3,3	3,3	0,0

1. Ensenyança primària i secundària i ocupats sense estudis.

2. Diplomats i llicenciats.

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre).

Ocupació en el sector turístic a Espanya, per edat i nivell d'estudis. 1990-2000**Taula 46**

En percentatge sobre el total de l'ocupació i canvi en punts percentuals

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Total
1990						
De 16 a 24	0,5	4,4	14,8	0,5	0,0	20,1
De 25 a 34	0,9	11,4	14,9	1,0	0,6	28,7
De 35 a 44	2,1	14,7	6,2	0,5	0,4	23,8
De 45 a 54	4,1	11,0	1,6	0,1	0,1	16,9
De 55 a 64	2,9	6,5	0,8	0,2	0,2	10,4
Total	10,4	47,9	38,3	2,3	1,2	100,0
2000						
De 16 a 24	0,0	2,4	15,4	0,9	0,3	19,0
De 25 a 34	0,4	4,0	21,3	1,8	1,2	28,7
De 35 a 44	1,1	9,1	14,4	0,8	0,6	26,0
De 45 a 54	1,8	9,0	5,7	0,6	0,4	17,5
De 55 a 64	2,1	5,3	1,1	0,1	0,2	8,8
Total	5,4	29,8	58,0	4,2	2,6	100,0
Canvi 1990-2000						
De 16 a 24	-0,4	-2,0	0,7	0,4	0,3	-1,1
De 25 a 34	-0,4	-7,4	6,4	0,8	0,6	-0,1
De 35 a 44	-1,0	-5,5	8,2	0,3	0,2	2,2
De 45 a 54	-2,3	-2,0	4,1	0,4	0,3	0,6
De 55 a 64	-0,9	-1,2	0,4	-0,0	0,0	-1,7
Total	-5,0	-18,1	19,8	1,9	1,4	0,0

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre).

Taula 47

Ocupats en el sector turístic a Espanya, segons posició a l'ocupació. Espanya. 1977-2000

Valors absoluts i pesos sobre el total

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Total
ASSALARIATS						
Valors absoluts						
1977	43.758	209.775	44.332	1.899	1.141	300.905
1985	28.548	169.955	106.272	8.200	2.975	315.949
1990	39.799	192.087	186.621	12.659	7.161	438.326
1995	30.569	177.080	307.717	23.270	7.213	545.848
2000	30.303	190.313	440.676	33.908	21.001	716.202
Pesos sobre el total						
1977	14,5	69,7	14,7	0,6	0,4	100,0
1985	9,0	53,8	33,6	2,6	0,9	100,0
1990	9,1	43,8	42,6	2,9	1,6	100,0
1995	5,6	32,4	56,4	4,3	1,3	100,0
2000	4,2	26,6	61,5	4,7	2,9	100,0
NO ASSALARIATS						
Valors absoluts						
1977	29.515	158.415	21.283	1.833	587	209.214
1985	30.776	161.407	45.545	2.577	1.193	237.728
1990	35.321	154.250	90.303	3.822	1.227	279.875
1995	28.605	128.798	133.051	8.339	3.921	290.454
2000	24.908	111.999	148.920	8.353	5.395	285.827
Pesos sobre el total						
1977	14,1	75,7	10,2	0,9	0,3	100,0
1985	12,9	67,9	19,2	1,1	0,5	100,0
1990	12,6	55,1	32,3	1,4	0,4	100,0
1995	9,8	44,3	45,8	2,9	1,3	100,0
2000	8,7	39,2	52,1	2,9	1,9	100,0
ASSALARIATS/TOTAL						
1977	59,7	57,0	67,6	50,9	66,0	59,0
1985	48,1	51,3	70,0	76,1	71,4	57,1
1990	53,0	55,5	67,4	76,8	85,4	61,0
1995	51,7	57,9	69,8	73,6	64,8	65,3
2000	54,9	63,0	74,7	80,2	79,6	71,5

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

Ocupats a Catalunya en el sector turístic per nivell d'estudis. 1977-2000**Taula 48**

Ocupats en valor absolut

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Nivell baix¹	Nivell alt²	Total
1977	8.831	48.961	11.601	258	105	69.393	362	69.755
1978	7.012	46.281	9.919	211	0	63.212	211	63.423
1979	6.643	49.313	19.818	457	0	75.774	457	76.232
1980	7.449	48.785	14.530	1.802	108	70.764	1.910	72.674
1981	4.875	52.401	11.770	1.928	106	69.046	2.033	71.079
1982	5.395	61.031	13.367	374	0	79.793	374	80.168
1983	8.829	45.957	25.731	2.213	452	80.517	2.665	83.182
1984	11.000	40.554	24.880	2.224	588	76.434	2.812	79.246
1985	8.204	45.374	24.969	3.697	703	78.547	4.400	82.947
1986	6.491	40.183	25.008	2.123	737	71.682	2.860	74.543
1987	8.227	41.071	34.180	1.287	410	83.478	1.697	85.175
1988	10.175	41.763	40.697	1.573	722	92.634	2.295	94.930
1989	13.319	41.279	50.083	1.900	3.128	104.682	5.029	109.710
1990	13.971	45.239	45.762	1.674	1.433	104.972	3.107	108.079
1991	13.373	32.364	49.115	4.156	686	94.852	4.842	99.694
1992	8.854	41.568	54.229	1.769	1.289	104.651	3.057	107.708
1993	7.860	40.085	65.163	2.754	1.482	113.108	4.237	117.345
1994	8.075	43.812	66.142	6.297	1.334	118.029	7.631	125.660
1995	10.328	43.044	80.046	5.638	1.205	133.417	6.843	140.260
1996	12.539	44.066	75.810	8.380	2.462	132.415	10.842	143.257
1997	14.124	36.894	77.180	6.164	3.241	128.198	9.406	137.604
1998	6.297	45.342	88.028	8.237	3.183	139.667	11.420	151.088
1999	12.898	39.082	90.335	7.075	5.085	142.315	12.160	154.475
2000	10.805	45.192	94.767	8.057	3.955	150.764	12.013	162.776

1. Ensenyança primària i secundària i ocupats sense estudis.

2. Diplomats i llicenciats.

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

Taula 49

Ocupació en el sector turístic a Catalunya, segons nivell d'estudis. Total homes. 1977-2000

Ocupats en valor absolut

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Total
1977	3.452	33.344	8.449	184	0	45.429
1978	3.794	31.799	7.704	211	0	43.509
1979	2.811	36.076	13.743	321	0	52.951
1980	4.502	32.167	10.526	748	0	47.943
1981	3.588	37.474	7.806	893	0	49.761
1982	3.079	41.388	9.361	292	0	54.120
1983	4.974	33.200	16.886	1.968	452	57.479
1984	4.808	30.106	18.877	1.136	588	55.515
1985	3.804	31.166	15.854	2.308	266	53.398
1986	3.325	26.382	19.089	1.547	179	50.521
1987	3.418	25.845	26.167	678	410	56.517
1988	4.639	27.990	28.232	451	722	62.034
1989	7.939	25.433	33.068	626	2.221	69.286
1990	9.236	27.714	30.834	1.529	1.025	70.337
1991	8.562	18.972	32.604	1.921	535	62.596
1992	5.538	24.131	36.094	785	243	66.792
1993	4.708	21.298	40.720	827	443	67.995
1994	2.977	26.635	39.330	2.929	594	72.466
1995	5.185	23.706	47.222	2.195	708	79.015
1996	6.113	25.195	43.178	3.734	1.909	80.129
1997	6.582	20.484	46.201	3.463	1.874	78.605
1998	2.510	25.314	48.492	3.414	722	80.452
1999	5.457	24.692	47.199	1.887	1.952	81.188
2000	5.106	28.323	47.829	3.183	2.788	87.229

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

Ocupats masculins de 16 a 24 anys a Catalunya en el sector turístic per nivell d'estudis. 1977-2000**Taula 50**

Ocupats en valor absolut

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Total
1977	0	10.349	907	0	0	11.255
1978	77	7.017	1.692	0	0	8.786
1979	0	7.965	6.561	0	0	14.526
1980	0	5.973	5.084	0	0	11.057
1981	0	5.132	4.291	0	0	9.423
1982	0	6.952	4.330	0	0	11.283
1983	0	3.304	4.802	0	0	8.106
1984	0	2.667	5.849	0	0	8.516
1985	0	4.316	5.678	437	0	10.430
1986	0	3.014	9.285	534	0	12.833
1987	0	3.785	15.381	0	99	19.265
1988	0	5.040	9.482	109	456	15.087
1989	524	3.708	16.192	0	0	20.424
1990	963	1.905	12.683	0	0	15.551
1991	546	1.322	10.284	0	0	12.152
1992	0	2.346	13.084	0	0	15.430
1993	0	1.555	18.002	0	0	19.556
1994	0	1.940	16.336	0	148	18.424
1995	0	1.570	16.837	0	0	18.407
1996	0	1.060	12.469	0	499	14.028
1997	0	2.090	10.647	0	1.104	13.841
1998	0	2.375	10.438	646	0	13.459
1999	0	1.550	11.212	0	0	12.762
2000	0	1.732	12.912	605	0	15.249

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

Taula 51

Ocupats masculins de 25 a 34 anys a Catalunya en el sector turístic per nivell d'estudis. 1977-2000

Ocupats en valor absolut

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Total
1977	0	3.151	3.000	0	0	6.150
1978	71	5.657	2.201	0	0	7.928
1979	0	8.481	1.587	214	0	10.282
1980	1.053	6.154	2.666	0	0	9.873
1981	1.562	6.285	1.728	0	0	9.576
1982	0	7.811	2.472	0	0	10.283
1983	0	9.818	4.839	766	452	15.873
1984	102	9.392	4.384	0	588	14.467
1985	155	6.280	4.575	0	147	11.157
1986	139	5.666	4.991	0	0	10.796
1987	967	3.547	3.682	0	99	8.296
1988	601	4.613	11.596	0	0	16.810
1989	419	4.694	13.337	210	1.382	20.043
1990	880	4.922	10.673	1.324	1.025	18.823
1991	407	4.010	13.375	922	535	19.248
1992	0	2.974	13.152	147	123	16.395
1993	0	2.984	10.418	443	443	14.288
1994	658	5.002	12.350	1.573	445	20.029
1995	156	4.414	19.436	560	551	25.116
1996	858	1.923	16.687	2.198	1.339	23.006
1997	0	2.083	20.465	1.186	533	24.267
1998	150	1.509	18.687	1.035	0	21.380
1999	294	1.899	20.879	1.087	414	24.573
2000	626	3.734	16.534	115	885	21.894

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

Ocupats masculins de 35 a 44 anys a Catalunya en el sector turístic per nivell d'estudis. 1977-2000**Taula 52**

Ocupats en valor absolut

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Total
1977	1.604	5.838	2.348	0	0	9.790
1978	0	8.207	1.445	0	0	9.652
1979	136	7.159	2.672	0	0	9.966
1980	611	7.719	2.175	108	0	10.612
1981	690	8.314	296	134	0	9.434
1982	910	8.185	1.325	91	0	10.511
1983	452	5.115	2.799	0	0	8.365
1984	0	6.901	4.039	538	0	11.479
1985	209	10.956	2.267	998	0	14.430
1986	679	8.095	3.142	905	0	12.821
1987	616	9.408	3.004	103	0	13.131
1988	1.143	8.602	4.480	342	157	14.724
1989	98	6.227	2.686	139	419	9.570
1990	1.458	10.024	5.117	94	0	16.693
1991	1.397	6.225	6.012	813	0	14.448
1992	1.508	7.399	5.797	535	121	15.360
1993	1.020	7.878	6.025	384	0	15.308
1994	702	9.152	5.764	830	0	16.448
1995	634	5.266	7.095	935	59	13.988
1996	396	8.375	6.941	759	71	16.543
1997	1.066	6.209	8.262	990	238	16.765
1998	559	8.105	13.404	448	607	23.123
1999	1.237	7.111	6.935	158	736	16.178
2000	0	7.449	11.999	1.251	708	21.407

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

Taula 53

Ocupats masculins de 45 a 54 anys a Catalunya en el sector turístic per nivell d'estudis. 1977-2000

Ocupats en valor absolut

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Total
1977	1.152	7.834	1.046	105	0	10.137
1978	2.629	7.355	1.287	0	0	11.271
1979	1.646	9.130	2.601	0	0	13.377
1980	1.602	8.448	249	108	0	10.407
1981	286	11.810	1.405	106	0	13.606
1982	1.052	11.409	629	93	0	13.183
1983	1.755	8.149	3.428	751	0	14.083
1984	1.720	5.180	3.519	597	0	11.017
1985	157	6.549	2.964	0	119	9.789
1986	1.490	6.826	1.041	108	179	9.644
1987	1.234	5.997	2.037	0	99	9.367
1988	2.117	6.183	1.914	0	0	10.213
1989	3.774	5.683	495	137	0	10.089
1990	3.043	6.880	1.234	112	0	11.269
1991	2.820	5.065	1.321	186	0	9.391
1992	3.861	6.404	2.464	103	0	12.832
1993	1.847	3.945	2.925	0	0	8.717
1994	1.172	5.564	2.852	526	0	10.115
1995	2.499	7.275	2.782	545	98	13.198
1996	1.582	7.614	4.568	777	0	14.541
1997	1.464	6.077	3.869	1.139	0	12.549
1998	0	8.371	3.498	1.136	114	13.119
1999	1.233	8.670	6.747	642	802	18.094
2000	1.809	8.209	4.909	1.212	716	16.855

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

Ocupats masculins de 55 a 64 anys a Catalunya en el sector turístic per nivell d'estudis. 1977-2000**Taula 54**

Ocupats en valor absolut

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Total
1977	695	6.172	1.149	80	0	8.096
1978	1.017	3.564	1.080	211	0	5.871
1979	1.029	3.341	323	107	0	4.800
1980	1.237	3.872	352	533	0	5.993
1981	1.050	5.932	85	654	0	7.721
1982	1.116	7.031	604	109	0	8.861
1983	2.767	6.814	1.018	452	0	11.052
1984	2.986	5.965	1.086	0	0	10.037
1985	3.282	3.066	370	873	0	7.592
1986	1.017	2.781	630	0	0	4.428
1987	600	3.108	2.063	575	112	6.458
1988	779	3.552	760	0	109	5.200
1989	3.123	5.122	358	139	419	9.161
1990	2.892	3.982	1.127	0	0	8.001
1991	3.393	2.351	1.612	0	0	7.356
1992	169	5.009	1.597	0	0	6.775
1993	1.841	4.936	3.350	0	0	10.127
1994	445	4.977	2.028	0	0	7.451
1995	1.896	5.181	1.073	156	0	8.306
1996	3.277	6.222	2.513	0	0	12.013
1997	4.052	4.026	2.958	148	0	11.184
1998	1.801	4.955	2.465	150	0	9.371
1999	2.693	5.462	1.426	0	0	9.581
2000	2.671	7.199	1.475	0	479	11.824

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

Taula 55

Ocupats en el sector turístic a Catalunya, segons posició a l'ocupació. 1977-2000

Ocupats en valor absolut

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Nivell baix¹	Nivell alt²	Total
Ocupats assalariats								
1977	43.758	209.775	44.332	1.899	1.141	297.865	3.040	300.905
1985	28.548	169.955	106.272	8.200	2.975	304.775	11.175	315.949
1990	39.799	192.087	186.621	12.659	7.161	418.506	19.820	438.326
1991	40.659	187.067	215.381	13.141	5.435	443.107	18.575	461.682
1992	36.524	173.502	224.358	11.787	3.718	434.384	15.506	449.890
1993	31.746	164.870	233.199	12.589	5.631	429.815	18.220	448.035
1994	32.701	163.899	266.150	18.241	7.927	462.750	26.168	488.918
1995	30.569	177.080	307.717	23.270	7.213	515.366	30.483	545.848
1996	31.058	168.990	296.308	27.290	10.384	496.357	37.674	534.031
1997	39.141	163.036	327.670	25.667	11.628	529.848	37.295	567.143
1998	28.911	161.527	364.463	34.876	13.523	554.901	48.399	603.300
1999	30.337	167.044	398.427	31.355	13.279	595.808	44.635	640.443
2000	30.303	190.313	440.676	33.908	21.001	661.293	54.910	716.202
Ocupats no assalariats								
1977	29.515	158.415	21.283	1.833	587	209.214	2.420	211.634
1985	30.776	161.407	45.545	2.577	1.193	237.728	3.771	241.499
1990	35.321	154.250	90.303	3.822	1.227	279.875	5.049	284.924
1991	35.133	154.139	95.568	4.745	2.618	284.839	7.363	292.202
1992	30.354	143.331	114.907	3.184	1.580	288.593	4.764	293.357
1993	30.249	144.153	100.863	2.816	871	275.265	3.687	278.952
1994	28.580	145.329	116.846	5.444	2.334	290.756	7.778	298.533
1995	28.605	128.798	133.051	8.339	3.921	290.454	12.260	302.714
1996	26.282	117.889	136.492	6.789	3.787	280.663	10.576	291.239
1997	25.819	130.510	146.054	4.916	4.843	302.382	9.758	312.140
1998	18.046	117.695	148.708	4.938	3.652	284.449	8.591	293.040
1999	22.298	104.726	157.998	9.262	6.985	285.022	16.247	301.269
2000	24.908	111.999	148.920	8.353	5.395	285.827	13.748	299.575

1. Ensenyança primària i secundària i ocupats sense estudis.

2. Diplomats i llicenciats.

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

Ocupació en el sector turístic a Catalunya per sexe i edat. 1977-2000
Taula 56

En valors absoluts, percentatge del total d'ocupats de cada any i canvi en percentatge i aportació al canvi en punts percentuals

	16-24	25-34	35-44	45-54	55-64	Total
VALORS ABSOLUTS						
1977						
Homes	11.255	6.150	9.790	10.137	8.096	45.428
Dones	4.062	4.526	6.641	4.169	4.928	24.326
Total	15.317	10.676	16.431	14.306	13.024	69.754
2000						
Homes	15.249	21.894	21.407	16.855	11.824	87.229
Dones	17.114	21.627	18.940	10.788	7.078	75.547
Total	32.363	43.521	40.347	27.643	18.902	162.776
PESOS SOBRE EL TOTAL DE CADA SEXE						
1977						
Homes	24,8	13,5	21,6	22,3	17,8	100,0
Dones	16,7	18,6	27,3	17,1	20,3	100,0
Total	22,0	15,3	23,6	20,5	18,7	100,0
2000						
Homes	17,5	25,1	24,5	19,3	13,6	100,0
Dones	22,7	28,6	25,1	14,3	9,4	100,0
Total	19,9	26,7	24,8	17,0	11,6	100,0
PESOS SOBRE EL TOTAL DE CADA EDAT						
1977						
Homes	73,5	57,6	59,6	70,9	62,2	65,1
Dones	26,5	42,4	40,4	29,1	37,8	34,9
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2000						
Homes	47,1	50,3	53,1	61,0	62,6	53,6
Dones	52,9	49,7	46,9	39,0	37,4	46,4
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
PESOS SOBRE EL TOTAL DE CADA ANY						
1977						
Homes	16,1	8,8	14,0	14,5	11,6	65,1
Dones	5,8	6,5	9,5	6,0	7,1	34,9
Total	22,0	15,3	23,6	20,5	18,7	100,0
2000						
Homes	9,4	13,5	13,2	10,4	7,3	53,6
Dones	10,5	13,3	11,6	6,6	4,3	46,4
Total	19,9	26,7	24,8	17,0	11,6	100,0
CANVI 1977-2000						
Absolut						
Homes	3.994	15.744	11.617	6.718	3.728	41.801
Dones	13.052	17.101	12.299	6.619	2.150	51.221
Total	17.046	32.845	23.916	13.337	5.878	93.022
Relatiu						
Homes	35,5	256,0	118,7	66,3	46,0	92,0
Dones	321,3	377,8	185,2	158,8	43,6	210,6
Total	111,3	307,7	145,6	93,2	45,1	133,4

Ocupació en el sector turístic a Catalunya per sexe i edat. 1977-2000 (continuació)

En valors absoluts, percentatge del total d'ocupats de cada any i canvi en percentatge i aportació al canvi en punts percentuals

	16-24	25-34	35-44	45-54	55-64	Total
APORTACIÓ AL CANVI TOTAL ENTRE 1977 I 2000						
Homes	4,3	16,9	12,5	7,2	4,0	44,9
Dones	14,0	18,4	13,2	7,1	2,3	55,1
Total	18,3	35,3	25,7	14,3	6,3	100,0

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

Taula 57
Ocupats en el sector turístic a Catalunya, segons posició a l'ocupació. 1977-2000

Valors absoluts i pesos sobre el total

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis presuperiors	Estudis superiors	Total
ASSALARIATS						
Valors absoluts						
1977	5.663	27.192	7.260	80	0	40.195
1985	3.614	22.502	18.295	2.699	0	47.111
1990	9.648	27.240	33.642	1.266	900	72.696
1995	7.074	24.253	57.309	3.864	1.205	93.706
2000	5.725	28.704	69.928	6.623	2.793	113.773
Pesos sobre el total						
1977	14,1	67,7	18,1	0,2	0,0	100,0
1985	7,7	47,8	38,8	5,7	0,0	100,0
1990	13,3	37,5	46,3	1,7	1,2	100,0
1995	7,5	25,9	61,2	4,1	1,3	100,0
2000	5,0	25,2	61,5	5,8	2,5	100,0
OCUPATS NO ASSALARIATS						
Valors absoluts						
1977	3.167	21.769	4.341	178	105	29.560
1985	4.590	22.871	6.674	998	703	35.836
1990	4.323	17.999	12.120	408	533	35.384
1995	3.254	18.790	22.737	1.774	0	46.555
2000	5.080	16.487	24.839	1.435	1.162	49.003
Pesos sobre el total						
1977	10,7	73,6	14,7	0,6	0,4	100,0
1985	12,8	63,8	18,6	2,8	2,0	100,0
1990	12,2	50,9	34,3	1,2	1,5	100,0
1995	7,0	40,4	48,8	3,8	0,0	100,0
2000	10,4	33,6	50,7	2,9	2,4	100,0
ASSALARIATS/TOTAL						
1977	64,1	55,5	62,6	31,0	0,0	57,6
1985	44,1	49,6	73,3	73,0	0,0	56,8
1990	69,1	60,2	73,5	75,6	62,8	67,3
1995	68,5	56,3	71,6	68,5	100,0	66,8
2000	53,0	63,5	73,8	82,2	70,6	69,9

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre de cada any).

Pes dels assalariats sobre total en percentatge i dels assalariats amb contracte temporal en percentatge sobre els assalariats

	>10 treballadors		<10 treballadors		Total
	assalariats	Temporalitat	assalariats	Temporalitat	
Sense estudis	37,7	43,0	100,0		29,1
Primaris	51,3	29,4	95,5		27,5
Secundaris	52,5	43,2	99,5		53,1
Presuperiors	65,1	25,1	100,0		51,3
Superiors	13,0	0,0	100,0		45,6
Total	49,9	38,1	98,6		45,2

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE (EPA del segon trimestre).

NOTA METODOLÒGICA: MILLORES INCORPORADES A L'ESTIMACIÓ DE L'ÍNDEX UAB D'ACTIVITAT TURÍSTICA

La present edició de l'Índex UAB d'activitat turística a Catalunya incorpora millores metodològiques en la vessant de la determinació de les funcions de demanda turística a Catalunya segons l'origen dels viatgers. Així, les previsions de l'Índex d'activitat turística per al 2001 i la revisió dels resultats del 2000 incorporen una nova estimació dels fluxos de viatgers estrangers tant des del punt de vista territorial, atès que s'efectua per a cadascun dels 15 països de la UE⁵ diferenciant segons la demarcació catalana on pernocta (Barcelona, Girona, Lleida o Tarragona), com des de l'òptica temporal, ja que l'estimació s'efectua amb dades del període 1997-1999, etapa d'estabilitat monetària en l'espai econòmic europeu, que permet estimar els valors dels paràmetres que determinen l'impacte de les principals variables determinants de la demanda turística (renda i preus) sense incloure els efectes de les devaluacions de la pesseta de la primera meitat dels anys noranta.

En aquest marc territorial i temporal, l'estimació dels turistes estrangers a Catalunya, que s'obté com a suma dels turistes que visiten les quatre demarcacions del Principat, s'efectua en el marc del conjunt de les 50 províncies d'Espanya, cosa que permet obtenir uns resultats per a Catalunya consistents amb l'evolució de la demanda del conjunt espanyol. D'aquesta manera, la inclusió de les 50 províncies espanyoles en aquesta estimació permet considerar en primer lloc, la decisió dels turistes de la UE de visitar Espanya que, en un context territorial més ampli, s'emmarca en l'espai de la Mediterrània, cosa que fa que competeixi amb la resta de països d'aquesta

àrea amb característiques de l'oferta substitutives. En aquest sentit, la gradual normalització de la situació política als Balcans, a Turquia i a Egipte, juntament amb la forta devaluació de la lira turca, són elements que, en l'actual fase del cicle, poden limitar el volum de turistes europeus a Espanya més enllà dels propis factors econòmics conjunturals que afecten als mercats d'origen. En canvi, la implantació de la moneda única a la zona euro a partir del 2002 ha de ser un element positiu per a la dinàmica de la demanda turística de la resta dels països de la UEM la propera dècada.

Així, l'estimació d'una funció de demanda per a Catalunya efectuada en el marc del conjunt de les 50 províncies d'Espanya permet obtenir uns coeficients de les variables explicatives determinants de la demanda compatible amb aquests elements que afecten al conjunt de l'espai mediterrani al mateix temps que considera la competència interregional dins del propi territori espanyol. En efecte, aquesta estimació dels fluxos de demanda estrangera a les demarcacions catalanes originària de la UE incorpora trets diferencials del territori com el volum i la qualitat i la tipologia de l'oferta disponible a la província o les hores de sol en el territori que permeten capturar aquests elements de competència interprovincial. Així, tot i que les variables explicatives de la demanda turística continuen essent les mateixes que en l'anterior estimació (renda i preus) la determinació del volum de turistes estrangers que entren a Catalunya s'efectua mitjançant un procés bietàpic.

5. En l'anterior estimació només es consideraven set països de la UE, els més importants en termes de volum de turistes que visiten Catalunya.

En primer lloc s'estima per a cada mercat d'origen (francès, alemany, italià...) una funció de demanda de turisme pel conjunt d'Espanya amb la qual cosa s'obtenen elasticitats diferenciades per a cada país, tant pel que fa al nivell de renda com als preus del petroli i a la estacionalitat de la demanda. Amb aquest procediment s'han estimat 14 models per al volum de viatgers procedents dels socis comunitaris i 14 models per a les pernoctacions efectuades per aquests viatgers, cosa que ha permès efectuar previsions d'entrada de turistes a Espanya el 2001, del nombre de pernoctacions efectuades i, en definitiva, de l'estada mitjana diària. Les equacions estimades per a cada país han estat les següents

$$\log(\text{viatgers})_{ti} = t1_i + t2_i + t3_i + t4_i + \\ + B1_i \log(\text{consum})_{ti}$$

$$\log(\text{pernoctacions})_{ti} = t1_i + t2_i + t3_i + t4_i + \\ + B1_i \log(\text{viatgers})_{ti} + B2_i \log(\text{pcons})_t$$

on:

t: període

i: mercat d'origen (14 mercats corresponents als 14 països de la UE)

t1, t2, t3, t4: variable fictícia que pren el valor 1 en el trimestre de referència i 0 en la resta

viatgers: nombre de viatgers estrangers en establiments hotelers

pernoctacions: nombre de pernoctacions efectuades pels viatgers

consum: consum privat de les llars (en termes reals)

pcons: diferencial de preus al consum d'Espanya amb la UE

La informació estadística utilitzada per a l'estimació ha estat la provinent de la *Encuesta de Ocupación Hotelera* de l'INE per aquelles variables relatives a la demanda turística (viatgers i pernoctacions), la de l'INE per als preus al consum i de l'OCDE per al consum privat de cadascun dels països. Els resultats obtinguts mostren una elevada elasticitat del nombre de turistes respecte a l'evolució de la despesa a cada país, i de mitjana se situa en 3,1 per al conjunt de mercats emissors. Es destaquen elasticitats més elevades en els mercats del nord d'Europa que no en els de la resta dels països del Mediterrani (Grècia i Itàlia) i també de França o Bèlgica.

La segona etapa consisteix en l'estimació de la distribució provincial dels fluxos de turistes que visiten Espanya. En aquesta fase s'incorporen els elements diferencials del territori a l'hora d'aproximar les decisions de localització mitjançant una segmenta-

Taula 59

Coeficients estimats per als mercats emissors de les equacions de viatgers que pernocten en establiments hotelers. Espanya 1997-2000

Mercat emissor	T1	T2	T3	T4	Elasticitat Consum
Alemanya	-27,5	-26,7	-26,7	-27,3	3,3
Àustria	-12,9	-12,2	-12,3	-12,8	1,9
Bèlgica	-9,1	-8,3	-8,0	-8,9	1,5
Dinamarca	-34,6	-34,3	-34,1	-34,7	3,6
Finlàndia	-41,4	-41,6	-41,9	-41,6	4,1
França	-20,5	-19,4	-19,4	-20,2	2,6
Grècia	-43,0	-42,3	-41,7	-42,7	1,9
Irlanda	-113,8	-113,0	-112,8	-113,6	4,9
Itàlia	-20,1	-19,6	-19,1	-20,2	1,4
Luxemburg	-11,0	-10,2	-10,1	-11,0	1,5
Holanda	-34,6	-33,6	-33,4	-34,3	3,7
Portugal	-41,9	-41,4	-41,0	-41,7	4,3
Gran Bretanya	-29,4	-28,6	-28,5	-29,1	3,4
Suècia	-56,7	-56,6	-56,6	-56,7	5,4
Mitjana	-35,5	-34,9	-34,7	-35,3	3,1

Font: Índex UAB d'activitat turística.

Coeficients estimats per als mercats emissors de les equacions de pernoctacions en establiments hotelers. Espanya 1997-2000

Taula 60

Mercat emissor	T1	T2	T3	T4	Elasticitat	
					Preus	Viatgers
Alemanya	7,4	7,2	7,4	7,4	-1,2	1,0
Àustria	17,0	17,0	17,2	17,0	-2,5	0,7
Bèlgica	7,5	7,5	7,7	7,5	-0,8	0,8
Dinamarca	0,9	0,8	0,9	0,9	—	1,0
Finlàndia	16,0	15,6	15,6	15,9	-3,0	1,1
França	6,4	6,6	6,8	6,4	-0,8	0,9
Grècia	-7,1	-7,1	-7,0	-7,1	—	0,8
Irlanda	9,7	9,9	10,0	9,9	-1,9	1,1
Itàlia	5,2	5,0	5,2	4,9	-0,9	1,0
Luxemburg	14,2	14,3	14,3	14,3	-2,3	0,9
Holanda	6,5	6,8	7,0	6,7	-0,6	0,8
Portugal	5,9	6,0	6,2	5,9	-1,7	1,3
Gran Bretanya	7,1	7,2	7,3	7,1	-0,7	0,9
Suècia	3,4	3,3	3,4	3,3	-0,4	1,0
Mitjana	7,2	7,1	7,3	7,1	-1,4	1,0

Font: Índex UAB d'activitat turística.

Agrupacions provincials a partir de les característiques de l'oferta hotelera

Taula 61

Ordenació alfabètica dins de cada grup

Grup 1	Pm	Grup 2	Pm	Grup 3	Pm	Grup 4	Pm	Grup 5	Pm
Barcelona	141	Àlaba	119	Alacant	95	Albacete	79	Castelló	88
Biscaia	146	Àvila	92	Almeria	113	Astúries	89	Girona	75
Guipúscoa	124	Badajoz	100	Balears	95	Càceres	87	Huelva	90
Las Palmas	127	Burgos	93	Cadis	110	Ciudad Real	76	Pontevedra	88
Madrid	187	Còrdova	105	Cantàbria	99	Conca	83	Tarragona	88
Màlaga	125	Granada	111	Corunya	97	Guadalajara	79		
Tenerife	133	La Rioja	109	Múrcia	95	Jaén	78		
Sevilla	150	Lleó	95			Lleida	76		
València	131	Navarra	111			Lugo	73		
		Salamanca	94			Orense	75		
		Saragossa	99			Osca	68		
		Segòvia	95			Palència	85		
		Toledo	92			Sòria	74		
		Valladolid	111			Terol	67		
						Zamora	76		

Grup 1: Províncies amb preus mitjans de l'habitació d'hotel un 120% per sobre la mitjana espanyola.

Grup 2: Províncies d'interior amb preus mitjans de l'habitació d'hotel entre el 91% i el 120% per sobre la mitjana espanyola.

Grup 3: Províncies costaneres amb preus mitjans de l'habitació d'hotel entre el 91% i el 120% per sobre la mitjana espanyola.

Grup 4: Províncies d'interior amb preus mitjans de l'habitació d'hotel fins al 90% de la mitjana espanyola.

Grup 5: Províncies costaneres amb preus mitjans de l'habitació d'hotel fins al 90% de la mitjana espanyola.

pm: Preu mitjà de l'habitació d'hotel el 1998 (mitjana 50 províncies = 100).

Font: Índex UAB d'activitat turística a partir de dades de l'EOH (INE).

ció de les províncies en 5 conjunts depenent del preu mitjà dels establiments hotelers i de la tipologia d'oferta turística del territori (costa o interior). Les agrupacions resultants han estat les que es detallen a la taula 61.

En aquesta agrupació s'observa que les províncies catalanes s'ubiquen en els extrems: Barcelona en el primer conjunt (el de preus superiors al 120% de la mitjana) que es correspon amb les províncies més metropolitanes d'Espanya i les Canàries mentre que Lleida, Girona i Tarragona se situen entre aquelles províncies amb un menor preu mitjà relatiu de l'habitació d'hotel, depenent de si estan a l'interior o a la costa, respectivament. Per tant, es podria pensar que la demanda estrangera de turisme a Catalunya pot presentar característiques duals tant pel que fa a les decisions de localització com a l'elasticitat respecte de la dinàmica de la renda de cada mercat d'origen. Amb aquestes agrupacions i mitjançant tècniques de panell⁶ s'estimen models d'efectes fixos per a cadascun dels conjunts de províncies espanyoles amb característiques similars. Les variables emprades en aquesta estimació són la confiança de les llars per aproximar l'evolució de la renda familiar, els nivells d'ocupació del sector hotelier a la província que intenta

capturar efectes d'aglomeració i d'ampliació del nivell d'oferta, mentre que les hores de sol pretenen capturar tipologies diferenciades de demanda dins del grup d'ofertes amb característiques similars⁷. En aquest context, aquesta darrera variable, que només ha resultat significativa en el darrer grup de províncies (aquelles situades a la costa amb un preu mitjà de l'habitació d'hotel fins al 90% de la mitjana espanyola) permet observar comportaments diferenciats entre demandes de diferents països alhora d'escollir la seva localització en una zona d'Espanya situada a la costa i amb una oferta relativament barata.

Així, la taula 62 recull, a tall d'exemple els resultats obtinguts per als principals mercats emissors (francès, anglès i alemany) i s'obtenen valors dels coeficients diferenciats tant per mercat d'origen com per província de destinació. En efecte, Barcelona seria la demarcació amb una menor dependència de la dinàmica de la renda als mercats emissors mentre que, en general, Girona i Tarragona (incloses en la mateixa estimació) mostren la més elevada. Únicament pel mercat francès, Lleida mostra una elasticitat de renda superior a la resta del territori català

Taula 62

Coefficients estimats de les equacions de viatgers per a les 4 províncies catalanes i principals mercats emissors de la UE

Valors dels coeficients estimats

Mercat emissor	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona
Confiança de les llars				
Alemanya	0,092	0,143	0,162	0,143
França	0,045	0,063	0,073	0,063
Gran Bretanya	0,227	0,270	0,237	0,270
Nivells d'ocupació d'habitacions				
Alemanya	0,384	4,111	0,740	4,111
França	-0,174	-1,520	—	-1,520
Gran Bretanya	0,316	-1,784	0,822	-1,784
Hores de sol a l'any				
Alemanya	—	0,213	—	0,213
França	—	0,445	—	0,445
Gran Bretanya	—	2,191	—	2,191

Font: Índex UAB d'activitat turística a partir de dades de l'EOH (INE).

6. Vegeu la metodologia de l'Índex UAB d'activitat turística. 2000, per a una major explicació sobre el sistema d'estimació mitjançant dades de panell.

7. No s'inclou la variable de preus perquè és, precisament, la que s'utilitza per segmentar la mostra.

vinculada, en gran mesura, als fluxos de turistes a les pistes d'esquí de la Val d'Aran i la resta dels Pirineus. En aquest sentit, el mercat francès mostra una menor sensibilitat que l'alemany i, sobretot, l'anglès a la dinàmica de la renda de les llars i a les seves expectatives. Pel que fa al nivell d'ocupació de les habitacions hoteleres es destaca l'impacte negatiu sobre el mercat francès en tot el territori català, en contraposició a l'alemany. Finalment, les hores de sol serien molt més importants a l'hora d'explicar les decisions de localització dels turistes anglesos que no dels alemanys i dels francesos. En aquest context, cal esmentar que per a les previsions del 2001 s'ha considerat que les hores de sol del 2001 seran iguals que les del 2000.

Amb aquest procés es determina una previsió de la dinàmica dels turistes estrangers que pernocten en establiments hotelers a les diferents demarcacions pels països de la UE que permet obtenir una distribució del total de turistes estrangers que s'estima a partir de les dades de la temporada turística a Catalunya (atès que el volum de turistes que estima la *Encuesta de Ocupación Hotelera* està subestimades en relació amb les de la Direcció General de Turisme de la Generalitat de Catalunya). Addicionalment aquesta distribució del turisme per mercat d'origen i demarcació s'empra per obtenir els creixements d'aquest segment de la demanda a les vuit marques turístiques, cosa que permet obtenir resultats consistents amb la dinàmica del sector al conjunt de Catalunya i també amb la del conjunt de l'Estat espanyol.

Mitjana d'hores de sol a l'any i diàries a les províncies del grup 5. 1997-2000

Nombre d'hores i valor d'Espanya = 100

	Total anual	Mitjana diària	Espanya = 100
Huelva	3.133	8,6	121,4
Castelló	2.881	7,9	111,7
Tarragona	2.705	7,4	104,9
Girona	2.396	6,6	92,9
Pontevedra	2.288	6,3	88,7
Mitjana de 5 províncies	2.681	7,3	103,9
Mitjana d'Espanya	2.580	7,1	100,0

Font: Índex UAB d'activitat turística a partir de dades de l'Institut Nacional de Meteorologia.

Taula 63

Estimació de la distribució dels viatgers que pernocten en establiments hotelers per demarcacions. 2001

	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Catalunya
Alemanya	66,5	27,8	1,3	4,4	100,0
Àustria	57,8	24,5	3,2	14,5	100,0
Bèlgica	49,3	39,0	2,2	9,5	100,0
Dinamarca	91,8	5,4	2,1	0,6	100,0
Finlàndia	79,8	13,3	3,1	3,7	100,0
França	25,1	56,6	3,1	15,2	100,0
Grècia	1,3	11,7	0,0	87,0	100,0
Irlanda	95,5	1,4	2,8	0,3	100,0
Itàlia	83,3	14,7	0,2	1,7	100,0
Luxemburg	40,5	43,8	4,7	10,9	100,0
Holanda	55,5	28,9	3,2	12,5	100,0
Portugal	81,3	5,6	9,5	3,6	100,0
Gran Bretanya	44,2	23,8	0,7	31,2	100,0
Suècia	54,3	40,4	0,8	4,5	100,0
Total UE	49,2	32,8	1,9	16,0	100,0

Font: Índex UAB d'activitat turística a partir de dades de l'EOH (INE).

Taula 64

1. Sense estudis	
EPA-1977	0. Analfabets 1. Sense estudis
EPA-1992	0. No contesta 1. Analfabets 2. Sense estudis
EPA-2000	11. Estudis primaris incomplets
2. Estudis primaris	
EPA-1977	2. Estudis primaris i EGB
EPA-1992	3. Estudis primaris i EGB
EPA-2000	12. Estudis primaris complets 21. Programes de formació sense titulació de secundària 22. Primera etapa de secundària sense títol 91. No reglada (administració) 35. Escoles oficials d'idiomes 92. No reglada (altres) 93. No reglada (recreatius)
3. Estudis secundaris	
EPA-1977	3. Batxillerat elemental i similars 4. Batxillerat superior, BUP 5. FP 1r grau 6. FP 2n grau
EPA-1992	4. Batxillerat elemental i similars 5. Certificat d'escolaritat 6. FP 1r grau 7. Altres tècniques de 1 grau 8. Batxillerat superior, BUP 9. Mòdul 2 d'FP 10. FP 2 grau 11. Arts aplicades 12. Equivalents a FP 2n grau 13. Mòdul 3 d' FP
EPA-2000	23. Primera etapa de secundària amb títol 31. Programes de formació amb titulació 1a etapa de secundària 32. Ensenyaments del batxillerat 33. Grau mitjà d'FP 34. Grau mitjà de música i dansa 41. Programes de formació amb titulació 2a etapa de secundària 51. Grau superior d'FP 53. Programes de formació amb titulació de grau superior d'FP 56. Programes oficials d'especialització professional

Classificació de la qualificació de l'ocupació en el sector turístic, EPA base 1977, base 1992 i base 2000 (continuació)

4. Presuperior

EPA-1977 7. Carreres de cicle curt

8. Superior incompleta

EPA-1992 14. Carreres de cicle curt

15. Carreres de cicle curt (enginyers)

16. Carreres de cicle curt (metges)

17. Carreres de cicle curt (humanitats)

18. Carreres de cicle curt (socials)

19. Carreres de cicle curt (ciències)

20. Superior incompleta

EPA-2000 54. Diplomats i equivalents

5. Superior

EPA-1977 9. Superior i enginyeria

EPA-1992 21. Superior enginyeria

22. Superior medicina

23. Superior humanitats

24. Superior socials

25. Superior ciències

26. Equivalent a diplomatura

27. Altres equivalents a diplomatura

28. Equivalents a llicenciats

29. Altres equivalents a llicenciats

30. Doctors de ciències i enginyeria

31. Doctors de socials i humanitats

EPA-2000 52. Títols propis d'universitat no doctorats

55. Llicenciats

61. Doctorat

57. Postgrau d'universitats

58. Programes de formació amb titulació universitària

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE.

ANNEXOS

ABREVIATURES

CNAE-74	Classificació nacional d'activitats econòmiques del 1974
ATC	Activitat turística catalana
EPA	Enquesta de població activa de l'INE
EOH	Enquesta d'ocupació hotelera de l'INE
IAT	Índex UAB d'activitat turística
IDESCAT	Institut d'Estadística de Catalunya
INE	Institut Nacional d'Estadística
IPC	índex de preus al consum
MVEH	Moviment de viatgers en establiments hotelers de l'INE
n.d.	dada no disponible
OCDE	Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic
UAB	Universitat Autònoma de Barcelona
UE	Unió Europea

AGRUPACIONS GEOGRÀFIQUES

Marques turístiques (Generalitat de Catalunya 1994)

Barcelona	Barcelonès
Catalunya Central	Anoia, Bages, Osona, Vallès Occidental i Vallès Oriental
Costa Brava	Alt Empordà, Baix Empordà, Gironès, Pla de l'Estany i Selva
Costa Daurada	Alt Camp, Baix Camp, Baix Ebre, Baix Penedès, Conca de Barberà, Montsià, Priorat, Ribera d'Ebre, Tarragonès i Terra Alta
Costa del Garraf	Alt Penedès, Baix Llobregat i Garraf
Costa del Maresme	Maresme
Pirineus i Prepirineus	Alt Urgell, Alta Ribagorça, Berguedà, Cerdanya, Garrotxa, Pallars Jussà, Pallars Sobirà, Ripollès, Solsonès i Vall d'Aran
Terres de Lleida	Garrigues, Noguera, Pla d'Urgell, Segarra, Segrià i Urgell

Altres agrupacions geogràfiques

Costa de Barcelona	municipis de Barcelona, Badalona, el Prat de Llobregat, Viladecans, Gavà i Castelldefels
Resta de Barcelona	demarcació de Barcelona menys la costa de Barcelona

ÍNDEX DE TAULES I GRÀFICS

Taules

Taula 1	Índex UAB d'activitat turística a Catalunya i per components. 1990-2001	7
Taula 2	Índex de confiança de les famílies als principals països de la UE. 1997-2001	8
Taula 3	Viatgers estrangers en establiments hotelers a Catalunya. 1999-2001	9
Taula 4	Índex UAB d'activitat turística per marques turístiques. 1998-2001	12
Taula 5	Pes de cada marca en l'activitat turística total de Catalunya. 1998-2001	13
Taula 6	Ingressos per turisme, viatgers, pernoctacions i estada mitjana dels visitants estrangers i residents. 1993-2001	14
Taula 7	Ingressos per turisme a Catalunya per orígens. 1996-2001	14
Taula 8	El sector turístic en l'economia catalana: el PIB turístic i el PIB total. 1995-2001	15
Taula 9	Viatgers, pernoctacions i estada mitjana. Primer trimestre del 2000 i del 2001	15
Taula 10	Grau d'ocupació hotelera, personal ocupat en establiments hotelers i reserves a tres mesos. Primer trimestre del 2000 i del 2001.	16
Taula 11	Total de viatgers a Catalunya per marques turístiques. 1998-2001	17
Taula 12	Total de viatgers estrangers a Catalunya per marques turístiques. 1999-2001	18
Taula 13	Total de viatgers espanyols i catalans a Catalunya per marques turístiques. 1999-2001	19
Taula 14	Total d'ingressos per turisme a Catalunya per marques turístiques. 1998-2001	20
Taula 15	Total d'ingressos per turisme espanyol i català a Catalunya per marques turístiques. 1999-2001	21
Taula 16	Total d'ingressos per turisme estranger a Catalunya per marques turístiques. 1999-2001	22
Taula 17	Ocupació en el sector turístic a Espanya. 1977-2000	26
Taula 18	Ocupació en el sector turístic i en el terciari a Espanya. 1995-2000	27
Taula 19	Els canvis a la piràmide demogràfica de l'ocupació del sector turístic a Espanya. 1977-2000	29
Taula 20	Ocupació en el sector turístic a Espanya per sexe i edat. 1977-2000	34
Taula 21	La forta entrada de la dona al mercat de treball turístic en els noranta. Increment dels ocupats per sexe i períodes significatius. 1977-2000	36
Taula 22	Nivell educatiu i grandària d'empresa. 1999	37
Taula 23	Nivell educatiu, grandària d'empresa i tipologia de contractació. Espanya. 1999	38
Taula 24	Ocupació assalariada segons nivell d'estudis i tipologia contractual. Espanya. 1987-2000	40
Taula 25	Ocupació en el sector turístic a Catalunya. 1977-2000	42
Taula 26	Ocupació en el sector turístic a Catalunya, segons nivell d'estudis. 1977-2000	43
Taula 27	Els canvis a la piràmide demogràfica de l'ocupació del sector turístic a Catalunya. 1977-2000	45

Taula 28	Ocupació en el sector turístic a Catalunya, per edat i nivell d'estudis. 1990-2000	46
Taula 29	Detall dels ocupats amb titulació secundària i superior. Catalunya. 1995-1999	48
Taula 30	Detall dels ocupats amb titulació secundària i superior. Catalunya i Espanya. 1999	49
Taula 31	Nivell d'estudis i grandària d'empresa. Catalunya. 1999	51
Taula 32	Ocupació en el sector turístic a Espanya segons qualificació. 1977-2000	55
Taula 33	Ocupació en el sector turístic a Espanya, segons nivell d'estudis. Total homes. 1977-2000	56
Taula 34	Ocupació en el sector turístic a Espanya, segons nivell d'estudis. Total dones. 1977-2000	57
Taula 35	Detall dels ocupats amb titulació secundària i superior. Espanya. 1995-1999	58
Taula 36	Ocupació en el sector turístic a Espanya, segons nivell d'estudis. Ocupats de 16 a 24 anys. 1977-2000	59
Taula 37	Ocupació en el sector turístic a Espanya, segons nivell d'estudis. Ocupats de 25 a 34 anys. 1977-2000	60
Taula 38	Ocupació en el sector turístic a Espanya, segons nivell d'estudis. Ocupats de 35 a 45 anys. 1977-2000	61
Taula 39	Ocupació en el sector turístic a Espanya, segons nivell d'estudis. Ocupats de 45 a 54 anys. 1977-2000	62
Taula 40	Ocupació en el sector turístic a Espanya, segons nivell d'estudis. Ocupats de 55 a 64 anys. 1977-2000	63
Taula 41	Ocupats en el sector turístic a Espanya segons posició a l'ocupació. 1977-2000	64
Taula 42	Ocupats en el sector turístic a Espanya segons tipus de contracte. 1987-2000	65
Taula 43	Ocupació en el sector turístic a Espanya, per edats i nivell d'estudis. 1990-2000	66
Taula 44	Ocupació en el sector turístic a Espanya, per edat i nivell d'estudis. Estructura relativa per nivell d'estudis. 1990-2000	67
Taula 45	Ocupació en el sector turístic a Espanya, per edat i nivell d'estudis. Estructura relativa per grup d'edat. 1990-2000	68
Taula 46	Ocupació en el sector turístic a Espanya, per edat i nivell d'estudis. 1990-2000	69
Taula 47	Ocupats en el sector turístic a Espanya, segons posició a l'ocupació. Espanya. 1977-2000	70
Taula 48	Ocupats a Catalunya en el sector turístic per nivell d'estudis. 1977-2000	71
Taula 49	Ocupació en el sector turístic a Catalunya, segons nivell d'estudis. Total homes. 1977-2000	72
Taula 50	Ocupats masculins de 16 a 24 anys a Catalunya en el sector turístic per nivell d'estudis. 1977-2000	73
Taula 51	Ocupats masculins de 25 a 34 anys a Catalunya en el sector turístic per nivell d'estudis. 1977-2000	74
Taula 52	Ocupats masculins de 35 a 44 anys a Catalunya en el sector turístic per nivell d'estudis. 1977-2000	75
Taula 53	Ocupats masculins de 45 a 54 anys a Catalunya en el sector turístic per nivell d'estudis. 1977-2000	76

Taula 54	Ocupats masculins de 55 a 64 anys a Catalunya en el sector turístic per nivell d'estudis. 1977-2000	77
Taula 55	Ocupats en el sector turístic a Catalunya, segons posició a l'ocupació. 1977-2000	78
Taula 56	Ocupació en el sector turístic a Catalunya per sexe i edat. 1977-2000	79
Taula 57	Ocupats en el sector turístic a Catalunya, segons posició a l'ocupació. 1977-2000	80
Taula 58	Nivell d'estudis, grandària d'empresa i tipologia de contractació. Catalunya. 1999	81
Taula 59	Coeficients estimats per als mercats emissors de les equacions de viatgers que pernocten en establiments hotelers. Espanya 1997-2000	84
Taula 60	Coeficients estimats per als mercats emissors de les equacions de pernoctacions en establiments hotelers. Espanya 1997-2000	85
Taula 61	Agrupacions provincials a partir de les característiques de l'oferta hotelera.	85
Taula 62	Coeficients estimats de les equacions de viatgers per a les 4 províncies catalanes i principals mercats emissors de la UE.	86
Taula 63	Mitjana d'hores de sol a l'any i diàries a les províncies del grup 5. 1997-2000	87
Taula 64	Estimació de la distribució dels viatgers que pernocten en establiments hotelers per demarcacions. 2001	87
Taula 65	Classificació de la qualificació de l'ocupació en el sector turístic, EPA base 1977, base 1992 i base 2000	88

Gràfics

Gràfic 1	Preus al consum de l'hoteleria i la restauració a Catalunya i als països de la UE. Abril del 2001 . . .	10
Gràfic 2	Ocupació amb estudis secundaris i amb estudis primaris o sense estudis. 1977-2000	24
Gràfic 3	Ocupació en el sector turístic a Espanya, per grups d'edat. 1977-2000	28
Gràfic 4	Els canvis en l'ocupació amb estudis primaris en el sector turístic a Espanya, per grups d'edat. 1990-2000	31
Gràfic 5	Ocupació amb estudis secundaris en el sector turístic a Espanya, per grups d'edat. 1990-2000 . . .	32
Gràfic 6	Els canvis en l'ocupació amb estudis secundaris en el sector turístic a Espanya, per grups d'edat. 1990-2000	32
Gràfic 7	Ocupació en el sector turístic a Catalunya i Espanya, per grups d'edat. 2000	44
Gràfic 8	Ocupació turística a Catalunya, segons sexe. 1977	47
Gràfic 9	Ocupació turística a Catalunya, segons sexe. 2000	50

BIBLIOGRAFIA

AKIS, S. (1998), "A Compact Econometric Model of Tourism Demanda in Turkey", *Tourism Management*, vol. 19. p. 99-102.

BUISAN, A. (1997), "Exportaciones de turismo y competitividad", *Revista de Economía Aplicada*, vol 5. núm. 13. Primavera.

DEPARTAMENT D'INDÚSTRIA, COMERÇ I TURISME (1996), *La temporada turística a Catalunya*. 1995. Barcelona.

– (1997), *Resum de la temporada turística a Catalunya*. 1996. Barcelona.

– (1998), *Resum de la temporada turística a Catalunya*. 1997. Barcelona.

– (1999), *Resum de la temporada turística a Catalunya*. 1998. Barcelona.

– (2000), *Resum de la temporada turística a Catalunya*. 1999. Barcelona.

– (1997), "Mercats emissors i sector turístic: el mercat francès", *Estudis de turisme de Catalunya*, núm. 1. Desembre.

– (1998), "Mercats emissors i sector turístic: el mercat rus", *Estudis de turisme de Catalunya*, núm. 2. Juny.

– (1998), "Mercats emissors i sector turístic: el mercat escandinau", *Estudis de turisme de Catalunya*, núm. 3. Desembre.

– (1999), "Mercats emissors i sector turístic: el mercat alemany", *Estudis de turisme de Catalunya*, núm. 4. Juny.

– (1999), "Mercats emissors i sector turístic: el mercat britànic", *Estudis de turisme de Catalunya*, núm. 5. Desembre.

DIRECCIÓN GENERAL DE ECONOMÍA Y EMPLEO (1998), *Indicador sintético de la economía madrileña*. Consejería de Economía y Empleo. Comunidad de Madrid.

ESPASA, A.; GÓMEZ-CHURRUCA, R.; MORALES, E (1993), "Análisis econométrico del turismo en España", *Métodos cuantitativos para el análisis de la coyuntura económica*. Alianza Editorial. Madrid.

ESPASA, A. (1996), "Características de la demanda en los estudios econométricos sobre el turismo e implicaciones de política económica y de estrategia empresarial", *Boletín económico del ICE*, núm. 749. p. 77-88. Enero.

ESTEBAN TAYALA, A. (1996), "Previsiones de demanda turística", *Boletín económico del ICE*, núm. 749. p. 89-97. 1996.

GONZÁLEZ, P.; MORAL, P (1995), "An Analysis of International Tourism Demand in Spain", *International Journal of Forecasting*, núm. 11(2), p. 233-251.

GREENE, W.H. (1997), *Econometric Analysis*. Prentice-Hall. New Jersey.

INSTITUTO NACIONAL DE ESTADÍSTICA (2000), *Encuesta de ocupación hotelera (antigua Encuesta de movimiento de viajeros en establecimientos hoteleros)*. Resumen anual 1999. Madrid.

– (diversos anys), *Movimiento de viajeros en establecimientos hoteleros*. Resumen anual 1992-1998. Madrid.

– (2000) "Contabilidad Nacional de España. Base 1995 (CNE-95): Nota metodológica". *Colaboraciones y documentos técnicos del Boletín Trimestral de Coyuntura*. INE.

INSTITUTO DE ESTADÍSTICA DE CANARIAS (1999). *Indicador sintético de la actividad turística de Canarias (Base 1996)*. Metodología. Gobierno de Canarias.

INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA (1994), *Estadística i comptes de l'hoteleria*. 1991. Barcelona

– (1996), *Estadística i comptes de la restauració*. 1989. Barcelona

– (1999), *Padró d'habitants del 1996*. Barcelona.

INSTITUTO DE ESTUDIOS TURÍSTICOS (1995), *Tabla input-output de la economía turística, 1992. Avance de resultados*. Ministerio de Comercio y Turismo. Madrid.

LEDESMA RODRÍGUEZ, F.J. et al (1999), "Panel Data and Tourism Demand: the Case of Tenerife", *Documento de Trabajo*, núm. 17, FEDEA. Madrid.

LIM, C. (1997), "Review of International Tourism Demand Models", *Analys of Tourism Research*, vol. 24, núm. 4. p. 835-849.

MURILLO, C.; BARÓ, E. (1997), "Balança de turisme", *Balança de pagaments de Catalunya: una aproximació als fluxos econòmics amb la resta d'Espanya i l'estranger (1993-1994)*, Generalitat de Catalunya. Barcelona.

QUEVEDO, J. (1998), "La estimación del gasto turístico tras la entrada en vigor del euro", *Estudios turísticos*, núm. 138, p. 15-32.

QUILIS E.M.; FRUTOS R. (2000), "Estacionalidad y ciclos en las series provinciales de pernoctaciones", *Colaboraciones y documentos técnicos del Boletín Trimestral de Coyuntura*. INE. Junio.

ROSSELLÓ NADAL, J. (1998), "Un análisis de coyuntura para el turismo británico y alemán en las islas Baleares. Una previsión para el corto plazo", *Document de Treball*, núm. 16. Departament d'Economia de l'Empresa. Universitat de les Illes Balears.

SALVADOR ARRILLAGA, L. (1998), "Conocimiento y seguimiento de la actividad turística de la CAPV", *Tablas Input Output. 1995. Análisis de Resultados*. EUSTAT.

SMERAL, E.; WEBER, A, (2000), "Forecasting International Tourism Trends to 2010" *Annals of Tourism Research*, vol. 27, núm. 4, p. 982-1006.

SYRIOPOULOS, T.C. (1995), "A Dynamic Model of Demand for Mediterranean Tourism", *International Review of Applied Economics*, vol. 9 (3), p. 318-336.

WITT, S.F.; MARTIN, C.A. (1987), "Econometric Models for Forecasting International Tourism Demand". *Journal of Travel Research*, núm. 25, p. 23-30.